

Περιβαλλοντική Προσφυγιά και Μετανάστευση

Η Παλίρροια που Απειλεί Όλες τις Βάρκες

ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Αναστάσιος Βαφειάδης, ΠΕ04.02

Ελένη Μαργαρού, ΠΕ02

Άννα Ματσιώρη, ΠΕ80

Αικατερίνη Παπτσίκη, ΠΕ04.04

ΣΧΟΛΕΙΟ

Πειραματικό Λύκειο Πανεπιστημίου Μακεδονίας

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 26/10/2018

1. Συνοπτική περιγραφή της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

Η ανοιχτή εκπαιδευτική πρακτική που περιγράφεται παρακάτω εφαρμόστηκε στο πλαίσιο του μαθήματος της Πολιτικής Παιδείας της Α΄ Λυκείου και για τον σχεδιασμό και την υλοποίησή της συνεργάστηκαν εκπαιδευτικοί διαφορετικών ειδικοτήτων (βιολόγος, οικονομολόγος, φιλόλογος, χημικός) που σχετίζονται ουσιαστικά με το θέμα. Σε αυτή, με δεδομένο ότι η κλιματική αλλαγή και οι συνακόλουθες αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών αποτελούν τη μεγάλη παγκόσμια πρόκληση της εποχής μας, επιχειρήθηκε η βιωματική προσέγγιση των παραπάνω θεμάτων, η επαρκής και αντικειμενική πληροφόρηση για αυτά, αλλά κυρίως η ενσυναίσθηση μέσω στοχευμένων παρεμβάσεων από ειδικούς, μέσω αναζήτησης και επεξεργασίας πληροφοριών από ποικίλες πηγές, ομαδοσυνεργατικών πρακτικών, παιχνιδιών ρόλων, ενός αγώνα επιχειρηματολογίας, ασκήσεων δημιουργικής γραφής, αξιοποίησης ψηφιακών εργαλείων. Οι μαθητές/τριες μπήκαν στη θέση του περιβαλλοντικού πρόσφυγα - περιβαλλοντικού μετανάστη, συνειδητοποίησαν τους λόγους που προκαλούν το φαινόμενο, τα προβλήματα που δημιουργεί η συγκεκριμένη συνθήκη και, κατόπιν, ανέλαβαν να καταγράψουν και να υποστηρίξουν δημόσια τις συχνά αντικρουόμενες θέσεις των διάφορων εμπλεκόμενων πλευρών, τέλος, να εκφράσουν συναισθήματα και σκέψεις τους με ποικίλους τρόπους (ραδιοφωνική εκπομπή, γραπτή πρόταση για την επικαιροποίηση του κειμένου του σχολικού εγχειριδίου της Πολιτικής Παιδείας, ποίημα). Εκτέθηκαν σε ηθικά διλήμματα και κλήθηκαν να διαχειριστούν καταστάσεις που δυνητικά θα αντιμετωπίσουν στο μέλλον.

Είναι σημαντικό ότι οι επιμέρους δραστηριότητες της πρακτικής συνδύασαν εκπαιδευτικό περιεχόμενο και στόχους ποικίλων διδακτικών αντικειμένων, διαδραστικές μεθόδους, διαφορετικούς χώρους, πολυτροπικά κείμενα και ψηφιακά εργαλεία. Επίσης, ενέπλεξαν μέλη της ευρύτερης σχολικής κοινότητας, της ακαδημαϊκής κοινότητας, οργανώσεων και φορέων, αναδεικνύοντας τόσο την ευρύτητα και συνθετότητα των προβλημάτων που προσέγγισαν, όσο και την ανάγκη και δυνατότητα συλλογικής δράσης. Στην εξέλιξή τους χρειάστηκε να αντιμετωπιστούν τυπικές και πρακτικές δυσκολίες, κυρίως σε ό,τι αφορούσε την εμπλοκή προσώπων και φορέων εκτός σχολικού περιβάλλοντος. Προέκυψε, επίσης, το φαινόμενο της διαφορετικής συνεργασίας και απόδοσης των διαφορετικών ομάδων μαθητών, το οποίο, όμως, αποδείχθηκε στην προκείμενη περίπτωση ιδιαίτερα διδακτικό. Θετικότατο, εξάλλου, ήταν και το γεγονός ότι οι μαθητές/τριες όχι μόνον αποσαφήνισαν όρους και έλυσαν απορίες που τους δημιουργούσαν πριν σύγχυση, αλλά συνέβαλαν στην βελτίωση της πρακτικής καταθέτοντας παρατηρήσεις και προτάσεις για μελλοντικές εφαρμογές της. Τέλος, τα

κείμενα που έγραψαν και η ραδιοφωνική εκπομπή που δημιούργησαν (<http://europeanschoolradio.eu/el/archives/production/2600>) –και στην οπτικοποιημένη της μορφή (<http://ppl.pplpamak.eu/ppl/index.php/2016-05-01-19-10-51/video/40->), δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο πρόσθετο υλικό της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής, καθώς και το ψηφιακό διδακτικό σενάριο που δημιούργησαν οι εκπαιδευτικοί στην Πλατφόρμα ΑΙΣΩΠΟΣ (<http://aesop.iiep.edu.gr/node/27295>),¹ αποτελούν στην ουσία αξιόλογο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί αυτούσιο στο μέλλον από διαφορετικής βαθμίδας και αναγκών σχολικές τάξεις, ή να αναπροσαρμοστεί αναλόγως.

2. Σχεδιασμός της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

2.1 Στοιχεία σχεδιασμού

Ο σχεδιασμός της εκπαιδευτικής παρέμβασης προέβλεψε τρεις βασικές φάσεις, τη φάση της προετοιμασίας, εκείνη της υλοποίησης και, τέλος, τη φάση της αξιολόγησης. Εξαρχής οι εκπαιδευτικοί έθεσαν ως στόχο την επανάληψή της στις επόμενες σχολικές χρονιές - είτε ολόκληρης, εάν και εφόσον αυτό καταστεί εφικτό, είτε βασικών δραστηριοτήτων αυτής.

Κατά τη φάση της προετοιμασίας, οι εκπαιδευτικοί συγκέντρωσαν πληροφοριακό υλικό, ήλθαν σε επαφή με ειδικούς σε βασικές πτυχές του θέματος και με αποφοίτους του σχολείου που θα μπορούσαν να στηρίξουν τις ομάδες μαθητών/τριών στην προσομοίωση που προβλέπει η εκπαιδευτική πρακτική, σχεδίασαν δραστηριότητες για την ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριών.

Για τον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων αξιοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό η Πλατφόρμα Ηλεκτρονικής Μάθησης SAME World, η οποία συγκεντρώνει πλούσιο υλικό για τα θέματα της Περιβαλλοντικής Δικαιοσύνης, της Κλιματικής Αλλαγής και της Περιβαλλοντικής Μετανάστευσης, ενώ για άλλες που σχεδιάστηκαν εξαρχής από τους εκπαιδευτικούς αξιοποιήθηκαν σχετικές επιμορφώσεις με γνώμονα τους στόχους που αυτοί/ές έθεσαν. Σε ό,τι αφορά τους ειδικούς, πραγματοποιήθηκαν επαφές με το Τμήμα Γεωπονίας, Ιχθυολογίας & Υδάτινου Περιβάλλοντος της Σχολής Γεωπονικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και συγκεκριμένα με τους Δ. Βαφείδη, Κοσμήτορα της Σχολής,

¹ Το ψηφιακό σενάριο φέρει την ένδειξη «υποδειγματικό» (χωρίς να είναι), γιατί αναρτήθηκε από την εκπαιδευτικό που δημιούργησε επίσης τα υποδειγματικά σενάρια της πλατφόρμας Αίσωπος για τις Οικονομικές Επιστήμες. Τα σενάρια, συνεπώς, που αναρτά με τους συγκεκριμένους κωδικούς φέρουν όλα την ανωτέρω ένδειξη.

Σ. Ματσιώρη, Αναπληρώτρια καθηγήτρια του παραπάνω Τμήματος, και Σ. Δρίτσα, Διδάκτορα του Πανεπιστημίου Montesquieu - Bordeaux IV - Μέλος ΕΔΙΠ του ίδιου Τμήματος. Μάλιστα, οι δύο τελευταίοι επισκέφθηκαν το σχολείο και επιμόρφωσαν τους/τις μαθητές/τριες. Επίσης, προγραμματίστηκε άμεση επικοινωνία των μαθητών/τριών μας διάρκειας 30 λεπτών μέσω skype με την κ. Καλλιόπη Διονυσοπούλου, μέλος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Τέλος, έγινε προσπάθεια να κινητοποιηθεί η ευρύτερη σχολική κοινότητα, με πρόσκληση σε απόφοιτους του σχολείου που έχουν ακολουθήσει σχετικές σπουδές [δύο τελειόφοιτους της Σχολής Νομικών Επιστημών του ΑΠΘ, έναν πτυχιούχο του Φυσικού Τμήματος του ΑΠΘ και μεταπτυχιακό φοιτητή στο Οικονομικό Τμήμα του ΑΠΘ, στο αντικείμενο Οικονομικά Περιβάλλοντος, μία πτυχιούχο Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ] να βοηθήσουν τους/τις μαθητές/τριες να ετοιμάσουν την επιχειρηματολογία τους στη διάρκεια της προσομοίωσης.

Προϋπόθεση για την υλοποίηση της πρακτικής υπήρξε η εξασφάλιση των αναγκαίων διδακτικών ωρών, η οποία επιτεύχθηκε με τη συνεργασία των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών. Θεωρήθηκε σημαντικό κάποιες διδακτικές ώρες να είναι συνεχόμενες, ώστε να υπάρχει ο χρόνος να ολοκληρωθούν οι δραστηριότητες. Για τις ενημερωτικές παρουσιάσεις και την προβολή των βίντεο που λειτούργησαν ως αφόρμηση εξασφαλίστηκαν κάποιες φορές το αμφιθέατρο του σχολείου που διαθέτει Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέα και άλλοτε το Εργαστήριο Πληροφορικής, το οποίο διαθέτει διαρκή σύνδεση με το διαδίκτυο. Τέλος, από τη στιγμή που αποφασίστηκε η εγγραφή ραδιοφωνικής εκπομπής, εξασφαλίστηκε ο αναγκαίος τεχνολογικός και ψηφιακός εξοπλισμός και αξιοποιήθηκαν οι ώρες λειτουργίας Πολιτιστικού Προγράμματος με θέμα τον Κινηματογράφο.

Η αξιολόγηση της δράσης στηρίχτηκε σε ποιοτικά και όχι ποσοτικά δεδομένα μέσω προσχεδιασμένων εργαλείων. Επικεντρώσαμε το ενδιαφέρον μας στη διαδικασία, στον βαθμό και την ποιότητα συμμετοχής, στην προθυμία ανάληψης δράσης από τους/τις μαθητές/τριές μας.

Η κλιματική αλλαγή και η μετανάστευση/προσφυγιά είναι δύο από τα μεγαλύτερα παγκόσμια προβλήματα, δύο από τις σημαντικότερες προκλήσεις που απασχολούν ήδη την παγκόσμια κοινότητα και πρόκειται να την απασχολήσουν πολύ περισσότερο στο μέλλον. Τα τελευταία χρόνια αναδεικνύεται ιδιαίτερα η σχέση μεταξύ της περιβαλλοντικής μετανάστευσης και των περιβαλλοντικών προσφύγων με το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής, η οποία πυροδοτεί έντονη δημόσια συζήτηση και προβληματική. Γνωρίζουν άραγε οι μαθητές/τριές μας τα επιστημονικά δεδομένα που δείχνουν ότι το κλίμα της Γης αλλάζει ήδη και επηρεάζει πολίτες και κοινότητες; Έχουν συνειδητοποιήσει

τον τρόπο με τον οποίο προσπαθούν οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο να προσαρμοστούν σε αυτές τις αλλαγές; Αντιλαμβάνονται τη σύνδεση μεταξύ της περιβαλλοντικής αλλαγής και της ανθρώπινης μετανάστευσης; Κατανοούν τη διαφορά μεταξύ των εννοιών «περιβαλλοντικός πρόσφυγας» και «περιβαλλοντικός μετανάστης»; Έχουν σκεφτεί αν μπορεί να δοθεί ένα είδος «οικολογικού ασύλου» στα εκτοπισμένα για περιβαλλοντικούς λόγους άτομα; Και το πιο σημαντικό: είναι προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις υιοθετώντας ανάλογες συμπεριφορές, από τις μικρές καθημερινές συνήθειες μέχρι τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουμε φαινόμενα και καταστάσεις σε συλλογικό επίπεδο; Η παρούσα εκπαιδευτική πρακτική σχεδιάστηκε με στόχο να τους/τις βοηθήσει να δώσουν απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα, να υιοθετήσουν κώδικα συμπεριφοράς φιλικό προς το περιβάλλον, να απελευθερωθούν από τυχόν προκαταλήψεις και παρανοήσεις και να ενεργούν με συνείδηση, ως πολίτες του κόσμου, απέναντι στους συνανθρώπους τους.

Το σχολείο, ως κατεξοχήν φορέας γνωστικής και ψυχοσυναισθηματικής προετοιμασίας τους, δεν έχει, δυστυχώς, την ευελιξία και το λειτουργικό πλαίσιο που θα του επέτρεπε να αντιδράσει εγκαίρως και να αναπροσαρμόσει αναλόγως το Αναλυτικό Πρόγραμμα και τις πρακτικές του. Η πρόκληση, επομένως για τους/τις διδάσκοντες/ουσες είναι να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις υφιστάμενες δομές και δυνατότητες, τυπικές, ημιτυπικές και άτυπες πρακτικές εκπαίδευσης, τη φαντασία και δημιουργικότητά τους, ώστε να υπερβούν τις ελλείψεις σε διδακτικές ώρες και τις καθυστερήσεις στην ανανέωση των διδακτικών αντικειμένων και του περιεχομένου τους.

Καινοτόμο στοιχείο της περιγραφόμενης πρακτικής είναι η κινητοποίηση εκπαιδευτικών διαφορικών ειδικοτήτων οι οποίοι ενώνουν τις δυνάμεις τους για να καλύψουν το μαθησιακό κενό και να βοηθήσουν τους/τις μαθητές/τριες να αποκτήσουν δεξιότητες και κριτική κατανόηση της κλιματικής αλλαγής, της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης και της περιβαλλοντικής μετανάστευσης, αξιοποιώντας διαθέσιμο σχετικό ψηφιακό υλικό και δημιουργώντας νέο. Η συνδρομή εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων (βιολόγου, οικονομολόγου, φιλολόγου, χημικού) προωθεί τον στόχο της διαθεματικότητας και διεπιστημονικότητας. Άλλωστε, το πρόβλημα των περιβαλλοντικών μεταναστών - προσφύγων διαθέτει διαστάσεις κοινωνικές, περιβαλλοντικές, οικονομικές και πολιτικές και απαιτεί συστημική και ολιστική προσέγγιση που θα αναδείξει τις σχέσεις που αναδεικνύονται μεταξύ κοινωνίας, οικονομίας και περιβάλλοντος.

Η άλλη σημαντική καινοτομία της πρακτικής έγκειται στη μεθοδολογία της και την αλληλουχία των δραστηριοτήτων που περιλαμβάνει, οι οποίες δεν περιορίζονται στην απλή μετάδοση της γνώσης και της πληροφορίας, αλλά απαιτούν από τους/τις μαθητές/τριες αυτενέργεια και δράση μέσω συμμετοχικών διαδικασιών και αξιοποίησης των δυνατοτήτων των σύγχρονων τεχνολογιών. Η υποστήριξη και η ενίσχυση της

διδασκαλίας πρακτικής από την τεχνολογία διευκόλυνε την εξατομικευμένη αλλά και την ομαδική – συνεργατική μάθηση, διευκόλυνε βιωματικές προσεγγίσεις, ενέπλεξε τους/τις μαθητές/τριες στην εκπαιδευτική διαδικασία, βοήθησε στη μεταξύ τους επικοινωνία αλλά και στην επικοινωνία τους με τους εκπαιδευτικούς και τους ειδικούς και συνέβαλε στην επίτευξη γνωστικών και μεταγνωστικών στόχων.

Η σημαντικότερη, όμως, καινοτομία της παρούσας ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής είναι πως υπηρετεί ένα παγκόσμιο όραμα με μέσο τη γνώση και την ενσυναίσθηση. Βοηθώντας τους/τις μαθητές/τριές μας να συνειδητοποιήσουν πως θα μπορούσαν να βρεθούν και οι ίδιοι στη θέση των περιβαλλοντικών προσφύγων – μεταναστών, όπως και τα ζητήματα που θα έβρισκαν σε αυτή την περίπτωση μπροστά τους, στοχεύει στην κινητοποίησή τους ως πολιτών του κόσμου υπέρ ενός βιώσιμου τρόπου ζωής. Η νέα γενιά θα αναγκαστεί να ζήσει τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Η εκπαίδευση μπορεί και πρέπει να διευρύνει τους ορίζοντες των μαθητών/τριών, να τους/τις βοηθήσει να συνειδητοποιήσουν την άρρηκτη σχέση περιβάλλοντος και ανθρώπου, να συμβάλει στην αλλαγή της συμπεριφοράς τους, να τους/τις εφοδιάσει με προσαρμοστικότητα, ευελιξία, ανεκτικότητα και κριτική σκέψη, ώστε να γίνουν μέρος της λύσης και όχι μέρος του προβλήματος. Προάγοντας την κατανόηση του προβλήματος των ανθρώπων που αναγκάζονται να μετακινηθούν εξαιτίας περιβαλλοντικών καταστροφών, υποβαθμίσεων και απαλλοτριώσεων, η συγκεκριμένη πρακτική προάγει τελικά, τον συνειδητό σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η επιδίωξη, ακριβώς, της ενσυναίσθησης μάς υπαγόρευσε κατά τον σχεδιασμό της πρακτικής την επιστράτευση βιωματικών κατά κύριο λόγο, κιναισθητικών δραστηριοτήτων. Η χρήση και δημιουργία ψηφιακού υλικού στηρίχτηκε σε παιδαγωγικές αρχές προκειμένου να λειτουργήσει εποικοδομητικά, δεν αποτέλεσε, συνεπώς, αυτοσκοπό, αλλά συνειδητή και με μέτρο επιλογή, όταν και όπου θεωρήσαμε ότι θα υπηρετούσε αυτή τους παιδαγωγικούς μας στόχους. Η τεχνολογία μάς βοήθησε συγκεκριμένα να δημιουργήσουμε ένα μαθητοκεντρικό, ανοιχτό και ευέλικτο εκπαιδευτικό περιβάλλον, διευκόλυνε την εξατομικευμένη αλλά και την ομαδική – συνεργατική μάθηση, διευκόλυνε τις βιωματικές προσεγγίσεις, ενέπλεξε τους/τις μαθητές/τριες στην εκπαιδευτική διαδικασία, βοήθησε στη μεταξύ τους επικοινωνία, αλλά και στην επικοινωνία τους με τους εκπαιδευτικούς και τους ειδικούς και συνέβαλε στην επίτευξη γνωστικών και μεταγνωστικών στόχων.

Η χρήση ψηφιακού υλικού κατέστησε ελκυστικότερη βεβαίως τη διδασκαλία, κυρίως, όμως, διευκόλυνε την κατανόηση όρων και εννοιών που στη θεωρία γίνονται δύσκολα αντιληπτές και δημιούργησε κίνητρα μάθησης και δράσης. Οι μαθητές/τριες αξιοποίησαν πρωτογενείς πηγές που προέρχονται από το διαδίκτυο, βάσεις δεδομένων, πλοηγήθηκαν σε πολυμεσικά περιβάλλοντα που διαθέτουν, εκτός από κείμενα, εικόνα και ήχο και είχαν

τη δυνατότητα τροποποίησης και μετασχηματισμού δεδομένων. Η κυριαρχία των κειμένων δίνει σήμερα τη θέση της σε πηγές άντλησης πληροφορίας οι οποίες μπορεί να απαιτούν προσοχή ως προς τη χρήση τους, αλλά, με την κατάλληλη καθοδήγηση, μπορούν να φωτίζουν τις διαφορετικές όψεις του θέματος προς διερεύνηση και να αναδείξουν την πολυπλοκότητά του. Οι πηγές άντλησης αυθεντικού υλικού σε ηλεκτρονικό περιβάλλον που υποδείχτηκαν στους/στις μαθητές/τριές μας, στις οποίες είχαν εύκολη και άμεση πρόσβαση, ενθάρρυνε την περαιτέρω αναζήτηση και εμβάθυνση σε θέματα κλιματικής αλλαγής και περιβαλλοντικής μετανάστευσης, αναδεικνύοντας τις οικολογικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνιστώσες τους με τρόπο εύληπτο, συνοπτικό και οργανωμένο. Άλλωστε, ο ήχος και η εικόνα έχουν ιδιαίτερη δυναμική σε ό,τι αφορά τη μετάδοση της πληροφορίας, την ενίσχυση της συμμετοχής, της συνεργασίας, της ανταπόκρισης και της δυνατότητας αφομοίωσης, ενώ, ταυτόχρονα, ενδείκνυνται ως μέσα διδασκαλίας για παιδιά με διαφορετικά στυλ μάθησης. Επίσης, αξιοποιήθηκαν οι δυνατότητες διαδραστικών ηλεκτρονικών εργαλείων που αναπαριστούν τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στον πλανήτη μελλοντικά, δίνοντας τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να διαπιστώσουν αιτιώδεις σχέσεις και προβληματίζοντάς τους παράλληλα για το πρότυπο ανάπτυξης που υιοθέτησε ο αναπτυγμένος κόσμος.

Η πρόκληση, ωστόσο, στην οποία κλήθηκαν οι μαθητές/τριες να αντεπεξέλθουν ήταν η δημιουργία από τους ίδιους νέου ψηφιακού υλικού ως δραστηριότητα έκφρασης και προσωπικής νοηματοδότησης της περιβαλλοντικής μετανάστευσης και κλιματικής αλλαγής. Οι ίδιοι/ες επέλεξαν για τον σκοπό αυτό τη δημιουργία ραδιοφωνικής εκπομπής, επηρεασμένοι/ες ίσως από το Πρόγραμμα Erasmus στο οποίο συμμετέχει το σχολείο μας, το οποίο διερευνά τις δυνατότητες του ραδιοφώνου ως εκπαιδευτικού εργαλείου. Η συγκεκριμένη εκπομπή στη συνέχεια οπτικοποιήθηκε με κατάλληλο ψηφιακό υλικό που αντλήθηκε από το διαδίκτυο και από πλάνα μίας εκ των δραστηριοτήτων της εκπαιδευτικής πρακτικής.

Η τεχνολογία δίνει, τέλος, πολύ διαφορετικές δυνατότητες επανάχρησης και επεκτασιμότητας της πρακτικής, παράγοντας εξαρχής σημαντικός για τους/τις εμπλεκόμενους/ες εκπαιδευτικούς. Δραστηριότητες που συμπεριλαμβάνονται στο πρόσθετο υλικό της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής, η ραδιοφωνική εκπομπή που δημιουργήθηκε και το ψηφιακό διδακτικό σενάριο που αναρτήθηκε στην πλατφόρμα ΑΙΣΩΠΟΣ μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν ως διδακτικό υλικό σε τάξεις συμβατικές ή με μαθητές/τριες με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (π.χ. η ραδιοφωνική εκπομπή για μαθητές /τριες με δυσκολίες όρασης).

2.2 Διδακτικοί στόχοι

Βασικοί σκοποί της εκπαιδευτικής παρέμβασης ήταν, μέσα από βιωματικές και νοηματοδοτούμενες δραστηριότητες, οι οποίες ακολουθούν τη διαθεματική-διεπιστημονική προσέγγιση, αξιοποιούν τις σύγχρονες τεχνολογίες και ανταποκρίνονται και στους μαθησιακούς στόχους των μαθημάτων της τάξης τους,

-να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/τριές μας τη συμβολή του περιβαλλοντικού παράγοντα στο φαινόμενο των αναγκαστικών μετακινήσεων των πληθυσμών, είτε στο εσωτερικό των κρατών είτε από χώρα σε χώρα.

- να κατανοήσουν και να αναλύσουν τα αίτια, τις συνέπειες, το εύρος, τις διαστάσεις και τις πτυχές του φαινομένου της περιβαλλοντικής μετανάστευσης και του προβλήματος των περιβαλλοντικών προσφύγων, αναδεικνύοντας με κριτικό τρόπο τις οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές του προεκτάσεις και

- να καλλιεργήσουν την κριτική ικανότητα και, κατανοώντας τη σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ Παγκόσμιου Βορρά και Παγκόσμιου Νότου και υιοθετώντας πρακτικές σεβασμού του περιβάλλοντος και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να αναπλαισιώσουν τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν ως υπεύθυνοι πολίτες του κόσμου.

Παρακάτω παραθέτουμε τους επιμέρους στόχους της παρέμβασης, ομαδοποιημένους σε στόχους σχετικά με το γνωστικό αντικείμενο, τις δεξιότητες που αφορούν σε αυτό, τη χρήση της τεχνολογίας και τις κοινωνικές δεξιότητες.

Στόχοι σχετικοί με το γνωστικό αντικείμενο:

- Να διακρίνουν οι μαθητές/τριες τις έννοιες «περιβαλλοντικός μετανάστης» και «περιβαλλοντικός πρόσφυγας».

- Να εξετάσουν και να αναδείξουν τις διαστάσεις της δημόσιας συζήτησης που αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια για την εξέλιξη του όρου «περιβαλλοντικός πρόσφυγας».

- Να κατηγοριοποιήσουν τους περιβαλλοντικούς πρόσφυγες ανάλογα με τις αιτίες που ευθύνονται για την μετακίνησή τους.

- Να συσχετίσουν το πρόβλημα της αναγκαστικής μετακίνησης πληθυσμών από μη ασφαλείς σε ασφαλείς κλιματικά περιοχές με το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής, μέσω της ανάλυσης σχετικών παραδειγμάτων.

- Να προσδιορίσουν, μέσω ανάλυσης περιπτώσεων, τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περιβαλλοντικοί πρόσφυγες, καθώς και αυτά που αντιμετωπίζουν οι χώρες υποδοχής τους.
- Να ανακαλύψουν πως όχι μόνον οι άνθρωποι αλλά και τα ζώα μπορούν να καταστούν θύματα της κλιματικής αλλαγής και, ακολούθως, «περιβαλλοντικοί μετανάστες».
- Να αναγνωρίσουν τα κενά στη νομική αναγνώριση και την προστασία των απειλούμενων λόγω περιβαλλοντικών προβλημάτων πληθυσμών, τα οποία δυσχεραίνουν τη διαχείριση του προβλήματος της περιβαλλοντικά υποκινούμενης μετακίνησής τους.
- Να προσδιορίσουν τις αιτίες, το εύρος και τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στο μακρινό και άμεσο μέλλον, τόσο στη χώρα μας όσο και παγκοσμίως. Επίσης, να εντοπίσουν τις πλέον ευάλωτες περιοχές.
- Να διαπιστώσουν τα κοινά για όλες τις περιοχές του πλανήτη περιβαλλοντικά προβλήματα, αλλά και τις διαφορές στις επιπτώσεις και στις λύσεις που επιχειρήθηκαν.
- Να προσδιορίσουν και να προβάλουν την έννοια της αειφορικής διαχείρισης του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης.
- Να γνωρίσουν τους φορείς και τις ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε θέματα περιβαλλοντικής μετανάστευσης και προσφυγιάς.

Στόχοι σχετικοί με δεξιότητες που αφορούν στο γνωστικό αντικείμενο:

- Να αναλύουν κριτικά τον όρο «περιβαλλοντικός πρόσφυγας».
- Να αναγνωρίζουν τους κύριους υπευθύνους για την κλιματική αλλαγή και την υπερθέρμανση του πλανήτη.
- Να αναδεικνύουν με κριτικό τρόπο τις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις του ζητήματος των περιβαλλοντικών μεταναστών – προσφύγων.
- Να αναγνωρίζουν τη δυσκολία του διαχωρισμού των περιβαλλοντικών παραγόντων που επιδρούν στη μετανάστευση από τους υπόλοιπους, κοινωνικοπολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες.
- Να αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των δράσεων των διεθνών και εθνικών οργανισμών, που σκοπό έχουν να βοηθήσουν τους ανθρώπους που εκτοπίζονται λόγω της αλλαγής του κλίματος.
- Να ανιχνεύουν τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συνεπάγονται τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

- Να προτείνουν μέτρα για την ανακούφιση των περιβαλλοντικών προσφύγων.
- Να αναζητούν πολύπλευρη ενημέρωση, να ασκηθούν στη διαδικασία αναζήτησης, αλλά και διασταύρωσης και αξιολόγησης των ποικίλων πληροφοριών, στην προσπάθειά τους να διαμορφώσουν τεκμηριωμένη άποψη για ένα συγκεκριμένο θέμα. Να αναλύουν κριτικά, να αξιολογούν και να διασταυρώνουν τις πληροφορίες που λαμβάνουν καθημερινά από τα ΜΜΕ, ώστε να διαμορφώνουν τεκμηριωμένη άποψη και να συμμετέχουν ενεργά ως πολίτες στα κοινά.
- Να κατακτήσουν βιωματικά και να χρησιμοποιούν το ελληνικό και αγγλικό λεξιλόγιο που τους είναι απαραίτητο για την πραγμάτευση θεμάτων σχετικών με τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τα προβλήματα μετανάστευσης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Να αποκτήσουν και να μάθουν να αξιοποιούν γνώσεις και δεξιότητες για την προστασία της φύσης, υιοθετώντας φιλοπεριβαλλοντικές επιλογές.
- Να συνειδητοποιήσουν πως αποτελούν μέλη ενός «παγκόσμιου χωριού» που αντιμετωπίζει κοινά, σοβαρά προβλήματα και μπορεί, συνεργαζόμενο μόνο, να διερευνήσει και να επιχειρήσει τη λύση τους.

Στόχοι σχετικοί με τη χρήση της τεχνολογίας:

- Να αναγνωρίζουν, να επιλέγουν και να χρησιμοποιούν εγκεκριμένες ιστοσελίδες και αποθετήρια εκπαιδευτικού υλικού, να περιηγούνται στο περιβάλλον τους, να αντλούν περιεχόμενο, να μαθαίνουν και να αλληλεπιδρούν.
- Να αναζητούν πληροφορίες μέσω των Μηχανών Αναζήτησης και να αξιοποιούν τη δυνατότητα που δίνει το διαδίκτυο για πρόσβαση σε θέματα ειδικού ενδιαφέροντος.
- Να συνειδητοποιήσουν βιωματικά την αξία των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) ως πηγών και μέσων ενεργητικής μάθησης.
- Να αξιοποιούν το διαδίκτυο ως μέσο δημόσιας παρέμβασης.
- Να χρησιμοποιούν τις νέες ψηφιακές μορφές έκφρασης (βίντεο, ραδιόφωνο, πολυμέσα, διαδίκτυο), να αποκωδικοποιούν και να αξιοποιούν οι ίδιοι/-ες νέους κώδικες επικοινωνίας μέσω οπτικοακουστικών μέσων, ώστε να μετατραπούν από καταναλωτές σε δημιουργούς ψηφιακών μηνυμάτων.
- Να ασκηθούν στη χρήση των κατάλληλων για τη δημιουργία μιας ραδιοφωνικής εκπομπής ψηφιακών μέσων, με σκοπό την αποτελεσματικότερη αξιοποίησή τους στο μέλλον ως μέσων δημοσιοποίησης/δημόσιας παρέμβασης, έκφρασης και καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Στόχοι σχετικοί με τις κοινωνικές δεξιότητες:

- Μέσω της ανάληψης ρόλων, να μπουν στη θέση και να αισθανθούν το πρόβλημα των ανθρώπων που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τον τόπο τους εξαιτίας περιβαλλοντικών καταστροφών, υποβαθμίσεων και απαλλοτριώσεων.
- Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα περιβαλλοντικά προβλήματα, γεγονός που θα τους/τις βοηθήσει να γίνουν συνειδητοποιημένοι πολίτες του κόσμου και να συμμετέχουν ενεργά σε δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος.
- Να αναπτύξουν ηθικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές αξίες που θα καθορίζουν τις σχέσεις τους με τους συνανθρώπους τους, αλλά και με το περιβάλλον.
- Να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, ασχέτως έθνους, φυλετικής, εθνικής ή θρησκευτικής ομάδας, και να καταστούν πρόθυμοι/ες να τα τηρούν και να τα προασπίζουν.
- Να αναπτύξουν στοιχεία αλληλεγγύης και να εκτιμήσουν την αξία που έχει η συνεργασία πολιτών και λαών, όταν στηρίζεται πάνω σε ανθρωπιστικά και δημοκρατικά ιδεώδη.
- Να καταστούν ικανοί/ές να εκφράζουν κρίσεις και να παίρνουν αποφάσεις για σημαντικά κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, να προτείνουν τρόπους με τους οποίους μπορούν αυτά να περιοριστούν και να υιοθετούν στάσεις που να συμβάλλουν στον περιορισμό τους, τόσο σε προσωπικό, όσο και σε συλλογικό επίπεδο.
- Να καλλιεργήσουν κοινωνική συνείδηση ως μέλη ευρύτερων ομάδων, ώστε να συμμετέχουν ενεργά ως υπεύθυνοι πολίτες στα κοινωνικά δρώμενα.
- Να ασκηθούν σε τρόπους επικοινωνίας της άποψής τους και δημόσιας παρέμβασής τους για θέματα που τους απασχολούν.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι για κάθε θέμα μπορούν να διατυπωθούν και να υποστηριχθούν διαφορετικές –συχνά διαμετρικά αντίθετες- απόψεις, άρα οφείλουν να τις εξετάζουν όλες πριν υιοθετήσουν κάποια από αυτές.
- Να διατυπώνουν με ακρίβεια και σαφήνεια μια άποψη, πριν επιχειρήσουν να την υποστηρίξουν με επιχειρήματα.
- Να οικοδομούν και να αντιπαραθέτουν αξιόπιστα επιχειρήματα για να υποστηρίξουν την άποψή τους, να αμφισβητούν, να αντικρούουν απόψεις, να διαπραγματεύονται.
- Να δοκιμασθούν στην έκθεση των απόψεών τους σε κοινό.
- Να βιώσουν τη χαρά της δημιουργίας μιας ραδιοφωνικής εκπομπής.

3. Πραγματοποίηση της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

3.1 Περιβάλλον – πλαίσιο

Το θέμα των προβλημάτων και της προστασίας του περιβάλλοντος καθίσταται ένα από τα πιο κρίσιμα του κόσμου μας. Οι προβλέψεις είναι ιδιαίτερα δυσοίωνες. Δημοσιεύματα μιλούν για ερημοποίηση μεγάλων περιοχών -συμπεριλαμβανομένης και της χώρας μας- στο άμεσο μέλλον, βύθιση άλλων και μετακίνηση περίπου 700 εκατομμυρίων ανθρώπων που θα αδυνατούν να επιβιώσουν στους τόπους που σήμερα κατοικούν, με ό,τι αυτό σημαίνει για τους ίδιους και τη διεθνή κοινότητα. Αν η κλιματική αλλαγή ακολουθήσει τη σημερινή τάση, τότε εκτιμάται πως ο αριθμός των «περιβαλλοντικών προσφύγων» μέχρι το 2050 θα ανέλθει στα 200 εκατομμύρια, δηλ. ένας στους 45 ανθρώπους παγκοσμίως². Αν και ο αναπτυγμένος Βορράς ευθύνεται πολύ περισσότερο από τον φτωχό Νότο για την πρόκληση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, περισσότερο ευπαθείς είναι οι αναπτυσσόμενες χώρες λόγω έλλειψης υποδομών. Εκεί η κλιματική αλλαγή λειτουργεί πολλαπλασιαστικά και, σε συνδυασμό με την ανεργία, την ανισότητα και τις εμφύλιες συγκρούσεις, μπορεί να οδηγήσει σε ανθρωπιστικές κρίσεις. Ωστόσο και ανεπτυγμένες χώρες στάθηκαν ανίκανες να προλάβουν περιβαλλοντικές καταστροφές ή να περιθάλψουν εγκαίρως και επαρκώς τους πολίτες τους. Η Μεσόγειος, και φυσικά η χώρα μας, είναι από τις ιδιαίτερα ευάλωτες στην κλιματική αλλαγή περιοχές.

Στο σύνολο των 68,5 εκατομμυρίων προσφύγων και εσωτερικά εκτοπισμένων σε όλο τον κόσμο το 2017 συμπεριλαμβάνονται τα θύματα του πολέμου που έχει κηρύξει ο άνθρωπος στη φύση, οι λεγόμενοι «περιβαλλοντικοί πρόσφυγες» (ή «κλιματικοί πρόσφυγες» ή «οικολογικοί πρόσφυγες») και οι «περιβαλλοντικοί μετανάστες», οι οποίοι υπολογίζονται από τον ΟΗΕ σε 22 εκατομμύρια. Παρά τα δεδομένα αυτά, ωστόσο, και παρότι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γίνονται όλο και περισσότερο ορατές, η διεθνής κοινότητα παρακολουθεί ανίκανη να αντιδράσει. Οι άνθρωποι αυτοί δεν έχουν λάβει καμία νομική αναγνώριση από τη διεθνή προσφυγική νομοθεσία. Βέβαια, στις σημερινές γεωπολιτικές συνθήκες είναι πολύ δύσκολη τις περισσότερες φορές η διάκριση μεταξύ των οικονομικών, πολιτικών και περιβαλλοντικών παραγόντων που οδηγούν σε

² Brown, O. (2008). Migration and Climate Change, IOM, Migration Research Series, No. 31, p. 11, http://publications.iom.int/bookstore/free/MRS-31_EN.pdf και Warner, K. (2011). Climate Change Induced Displacement: Adaptation Policy in the Context of the UNFCCC Climate Negotiations, UNHCR, Legal and Protection Policy Research Series, p. 2.

μετακινήσεις πληθυσμών, αφού όλοι ταυτόχρονα αποτελούν αιτίες και συνέπειες της περιβαλλοντικής κρίσης. (Otunnu³, 1992).

Ο όρος «περιβαλλοντικοί πρόσφυγες» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1970 για να εξηγήσει την αύξηση των μεταναστευτικών ροών από χώρες της Αφρικής και της Ασίας λόγω περιβαλλοντικών παραγόντων. Το 1985, στην έκθεση του Περιβαλλοντικού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP), «περιβαλλοντικοί πρόσφυγες» χαρακτηρίστηκαν οι άνθρωποι «που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την κατοικία τους, προσωρινά ή μόνιμα, εξαιτίας μιας αξιοσημείωτης περιβαλλοντικής διαταραχής (φυσικής ή πυροδοτούμενης από τον άνθρωπο) που θέτει σε κίνδυνο την ύπαρξή τους ή/και έχει σοβαρές συνέπειες στην ποιότητα ζωής τους». Έκτοτε, μία πλούσια, συχνά αντικρουόμενη, βιβλιογραφία αναπτύχθηκε γύρω από τη σύνδεση της οικολογική κρίσης στην οποία βυθίζεται η ανθρωπότητα με την ανθρώπινη μετανάστευση και τους «περιβαλλοντικούς πρόσφυγες». Η δημόσια συζήτηση εστιάζει κυρίως στον διαχωρισμό μεταξύ «περιβαλλοντικού πρόσφυγα» και «περιβαλλοντικού μετανάστη», η οποία δεν έχει μόνο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον, αλλά αποτελεί βάση για την εφαρμογή μελλοντικών πολιτικών διαχείρισης του ζητήματος των περιβαλλοντικά εκτοπισμένων πληθυσμών. Συγκεκριμένα, αν χαρακτηριστούν «πρόσφυγες» και η φυγή από τον τόπο τους θεωρηθεί ως η μόνη επιλογή επιβίωσης, τότε θα μπορούσαν να διεκδικήσουν ένα είδος «οικολογικού» ασύλου, κάτι που δεν ισχύει αν χαρακτηριστούν «μετανάστες» και η περιβαλλοντικά υποκινούμενη μετακίνησή τους θεωρηθεί εθελοντική.

Για τους/τις μαθητές/τριές μας η λέξη πρόσφυγας ταυτίζεται με την εικόνα ανθρώπων που αγωνίζονται να σωθούν με οποιοδήποτε μέσο από διώξεις και πολέμους, που κοιμούνται σε σκηνές, που χάνουν τη ζωή τους στην προσπάθειά τους να διαφύγουν. Ο αναγκαστικός, συχνά αιφνίδιος και βίαιος ξεριζωμός ανθρώπων εξαιτίας της περιβαλλοντικής αλλαγής είναι για αυτούς/ές ένα μακρινό πρόβλημα, μία θεωρητική, αδιόρατη απειλή. Και όμως, η κλιματική αλλαγή και οι συνακόλουθες αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών αποτελούν τη μεγάλη παγκόσμια πρόκληση της εποχής μας, καθώς συνιστούν προβλήματα που υφίστανται και διογκώνονται σε βαθμό που ούτε οι ενήλικες γνωρίζουμε και συνειδητοποιούμε. Η χώρα μας, όπως και άλλες περιοχές του πλανήτη, ήδη βιώνει τις επιπτώσεις των περιβαλλοντικών αλλοιώσεων και, πιθανότατα, θα αποτελέσει κάποια στιγμή στο μέλλον τόσο προορισμό όσο και αφετηρία περιβαλλοντικών μεταναστών και προσφύγων.

Τα παιδιά του σήμερα είναι μάλλον βέβαιο ότι θα κληθούν, ατομικά ή συλλογικά, να πάρουν θέση στα παραπάνω ζητήματα, να διαχειριστούν τις συνθήκες που διαμορφώνονται και να επεξεργαστούν βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες λύσεις.

³ Otunnu, O. (1992). Environmental refugees in sub – saharan Africa, Refuge, vol. 12, no 1, pp. 11-14.

Ωστόσο, το θέμα των προβλημάτων και της προστασίας του περιβάλλοντος, ένα από τα πιο κρίσιμα του κόσμου μας, δεν έχει ανάλογο αντίκρισμα στα σχολικά τους βιβλία και τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών: η έκταση και η ποιότητα των αναφορών είναι αντιστρόφως ανάλογη της βαρύτητας και των διαστάσεών του. Παράλληλα, η διά μέσω των ΜΜΕ σχετική πληροφόρηση ούτε συστηματική ούτε επαρκής και αξιόπιστη είναι πάντοτε. Οι μαθητές/τριές μας ενημερώνονται -στον βαθμό που το κάνουν- κυρίως από το διαδίκτυο, από πηγές αμφίβολης συχνά εγκυρότητας, και μάλιστα τη στιγμή που οι ίδιοι δεν έχουν ακόμη ασκηθεί επαρκώς στην κριτική διασταύρωση των πληροφοριών που λαμβάνουν. Επιπλέον, τα προβλήματα της χώρας, όπως και τα προβλήματα που συνοδεύουν την εφηβεία, μονοπωλούν το ενδιαφέρον τους. Από την άλλη μεριά, ασχέτως του αν και σε ποιον βαθμό μας αγγίζουν άμεσα προβλήματα του κόσμου μας, δεν μπορούμε παρά να ευαισθητοποιούμε όλοι απέναντί τους ως υπεύθυνοι και ενεργοί «πολίτες του κόσμου». Η ανάγκη, επομένως, να πληροφορηθούν έγκυρα και να ευαισθητοποιηθούν σχετικά προκύπτει επιτακτική.

Σε ό,τι αφορά συγκεκριμένα το θέμα της περιβαλλοντικής μετανάστευσης, παρότι την τελευταία δεκαετία διαπιστώνεται μία όλο και αυξανόμενη ευαισθητοποίηση των επιστημόνων, των πολιτικών και της κοινής γνώμης για θέματα κλιματικής αλλαγής και τις επιπτώσεις τους στις μετακινήσεις πληθυσμών, ακόμη και φορείς εξειδικευμένοι στο θέμα γενικά της μετανάστευσης και προσφυγιάς δεν πληροφορούν επαρκώς. Για παράδειγμα, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ παρέχει πλούσιο υλικό για το θέμα των προσφύγων, δεν αντιμετωπίζει, ωστόσο, την περίπτωση των περιβαλλοντικών προσφύγων. Συγκεκριμένα, στην παρουσίαση του υλικού, αναφέρεται ότι αυτό στοχεύει στην ενημέρωση σχετικά με «εκείνους που τρέπονται σε φυγή εξαιτίας πολέμου ή διώξεων» και μόνον.

Για να επιστρέψουμε στην εκπαίδευση, στην δευτεροβάθμια βαθμίδα, ενώ το θέμα αγγίζει ποικίλα διδακτικά αντικείμενα, στα περισσότερα δεν γίνεται καν αναφορά σε αυτό. Χαρακτηριστικά, ο/η εκπαιδευτικός αντλεί προφανείς αφορμές για να το προσεγγίσει στα μαθήματα της Πολιτικής Παιδείας, της Χημείας, της Βιολογίας, της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Το μάθημα που κατεξοχήν προσφέρεται για την πραγμάτευση πολιτικοκοινωνικών ζητημάτων, ιδιαίτερα θεμάτων σχετικών με τα ανθρώπινα δικαιώματα, είναι αυτό της Πολιτικής Παιδείας. Ειδικότερα στην Α΄ Λυκείου, σύμφωνα με τις οδηγίες διδασκαλίας του, «έχει κύριο στόχο να προετοιμάσει τους μαθητές για τον ρόλο του ενεργού πολίτη». Η αναγωγή της καθημερινότητας ή/και της επικαιρότητας σε επιστημονική γνώση αποτελεί αποστολή του συγκεκριμένου μαθήματος, ώστε να κατανοήσουν οι μαθητές

«τον ιστορικό και κοινωνικό προσδιορισμό των φαινομένων» (Υ.ΠΑΙ.Θ. 150664/Δ2/15-9-2016 – Οδηγίες Διδασκαλίας).

Η μετανάστευση ως ιστορικό και κοινωνικό φαινόμενο, με τα αίτια και τις συνέπειές του, το πρόβλημα των προσφύγων, καθώς και θέματα κοινωνικής συμβίωσης, αλληλεγγύης, δικαιοσύνης, ανεκτικότητας και σεβασμού του «άλλου», αποτελούν το προτελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου και συμπεριλαμβάνεται στη διδακτέα ύλη (6+2 διδακτικές ώρες). Στις Οδηγίες προτείνεται να τονιστεί η διάκριση των όρων «μετανάστης» και «πρόσφυγας», η διαχρονικότητα του φαινομένου της μετανάστευσης, καθώς και ο συνδυασμός του με τα νέα δεδομένα της προσφυγικής κρίσης στη χώρα μας, με αξιοποίηση του πλούσιου υλικού που υπάρχει σε έγκυρους φορείς και συλλογικότητες. Ωστόσο, η έννοια του «περιβαλλοντικού μετανάστη» θίγεται μία και μόνον φορά: «Υπάρχουν και άλλες κατηγορίες μετανάστευσης»... «η οικολογική (οφείλεται σε περιβαλλοντικούς λόγους, όπως η ξηρασία ή η έλλειψη νερού)».

Ανάλογη αναφορά υπάρχει και στο εγχειρίδιο του μαθήματος Βασικές Αρχές Κοινωνικών Επιστημών της Ομάδας Προσανατολισμού των Ανθρωπιστικών Σπουδών της Β΄ Λυκείου, στην ενότητα «Η μετανάστευση», η οποία μάλιστα είναι περισσότερο εκτεταμένη (συνολικά 69 λέξεις). Συγκεκριμένα, η αναφορά έχει ως εξής: «Η οικολογική μετανάστευση είναι μια κατηγορία που απασχολεί, τα τελευταία χρόνια, την ανθρωπότητα. Οφείλεται σε περιβαλλοντικούς λόγους, όπως η ξηρασία, η έλλειψη νερού, κτλ. Αν δεν αντιμετωπιστεί άμεσα και αποτελεσματικά το οικολογικό πρόβλημα, οι μετανάστες εξαιτίας της ξηρασίας και της έλλειψης νερού θα πληθαίνουν. Μεγάλες περιοχές του πλανήτη θα «ερημοποιούνται», ενώ είναι πολύ πιθανόν να ξεσπάσουν και πόλεμοι ανάμεσα σε χώρες για τον έλεγχο του νερού». Πρέπει, όμως, να σημειωθεί πως από το σχολικό έτος 2016-2017 η συγκεκριμένη ενότητα δεν περιλαμβάνεται στη διδακτέα ύλη του συγκεκριμένου μαθήματος (Οδηγίες για τη διδασκαλία του μαθήματος Βασικές Αρχές Κοινωνικών Επιστημών στο Ημερήσιο και Εσπερινό Γενικό Λύκειο, Αρ. Πρωτ. 150664/Δ2/15-09-2016 και Αρ. Πρωτ. 177285/Δ2/20-10-2017).

Επίσης, στο μάθημα της Κοινωνιολογίας της Γ΄ Λυκείου γίνεται μικρή αναφορά μόνον σε πολιτικούς πρόσφυγες και οικονομικούς μετανάστες [Ενότητα 10.1.1 Μετακινήσεις πληθυσμών (μετανάστευση - παλιννόστηση)].

Στο εγχειρίδιο της Πολιτικής Παιδείας της Α΄ Λυκείου περιλαμβάνεται η ενότητα «Περιβαλλοντική Αγωγή» καθώς και ένα ολόκληρο κεφάλαιο που αφορά στην Αειφόρο Ανάπτυξη και περιλαμβάνει τις ενότητες: «Φυσικό περιβάλλον και άνθρωπος», «Σύγχρονα αναπτυξιακά μοντέλα», «Βιώσιμη και αειφόρος ανάπτυξη – εξοικονόμηση φυσικών πόρων», «Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας» και «Διαχείριση αποβλήτων», που όμως δεν περιλαμβάνονται στη διδακτέα ύλη.

Στο μάθημα της Χημείας Β΄ τάξης Ημερησίου και Γ΄ τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου υπάρχει ενότητα με θέμα «Χημεία και Περιβάλλον» (2.8. Ατμοσφαιρική ρύπανση – Φαινόμενο θερμοκηπίου – Τρύπα όζοντος), η οποία προτείνεται να διδαχθεί σε έξι (6) δ.ώ. και πραγματεύεται τα βασικά ερωτήματα:

α) Με ποιόν τρόπο το φαινόμενο του θερμοκηπίου εξασφαλίζει ιδανικές συνθήκες για τη ζωή στη Γη. Ποιες ανθρώπινες δραστηριότητες ανατρέπουν τη θετική του επίδραση; Τι περιβαλλοντικά προβλήματα δημιουργούν; Πως θα αποτρέψουμε την υπερθέρμανση του πλανήτη;

β) Ποιες ανθρώπινες δραστηριότητες συμβάλλουν στην ατμοσφαιρική ρύπανση; Τι επιπτώσεις έχουν; Πώς θα περιορίσουμε το φωτοχημικό νέφος

γ) Τι είναι η τρύπα του όζοντος; Πώς δημιουργήθηκε; Τι επιπτώσεις έχει; Πως θα μπορέσουμε να χαρούμε άφοβα τον ήλιο;

Σύμφωνα με τις οδηγίες διδασκαλίας του μαθήματος, έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην επίτευξη των παρακάτω μαθησιακών αποτελεσμάτων: οι μαθητές να μπορούν να εκφράζουν κρίσεις και να παίρνουν αποφάσεις για σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα, να προτείνουν τρόπους με τους οποίους μπορούν αυτά να περιοριστούν και να υιοθετούν στάσεις που να συμβάλλουν στον περιορισμό τους.

Στο μάθημα της Βιολογίας Γενικής Παιδείας Γ΄ τάξης Ημερησίου και Δ΄ τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου υπάρχει ενότητα με θέμα «Άνθρωπος και Περιβάλλον» (2.4.4 Ρύπανση- Ατμοσφαιρική ρύπανση- Φαινόμενο του Θερμοκηπίου- Φωτοχημικό νέφος- Εξασθένιση της στιβάδας του όζοντος- όξινη βροχή), η οποία προτείνεται να διδαχθεί σε τρεις (3) δ.ώ. Ενδεικτικά αναφέρονται ως προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα σύμφωνα με τις οδηγίες διδασκαλίας του μαθήματος:

α) Για το φαινόμενο του θερμοκηπίου: οι μαθητές να μπορούν να συσχετίζουν το φυσικό φαινόμενο του θερμοκηπίου με την ύπαρξη ζωής στον πλανήτη, να συνδυάζουν τις επιπτώσεις του ενισχυμένου φαινομένου του θερμοκηπίου με την πρόκληση της κλιματικής αλλαγής, να αναγνωρίζουν και να περιγράφουν την σχέση της κλιματικής αλλαγής με τη μείωση της βιοποικιλότητας, να κατανοούν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στο φυσικό περιβάλλον και στις ανθρώπινες κοινωνίες, να προτείνουν μέτρα μείωσης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

β) Για την τρύπα του όζοντος: οι μαθητές να εξηγούν τη δημιουργία της τρύπας του όζοντος και να γνωρίζουν τις επιπτώσεις της.

γ) Για την όξινη βροχή: οι μαθητές να κατανοούν τη δημιουργία της όξινης βροχής και να εξηγούν τις επιπτώσεις της στα φυσικά οικοσυστήματα και στην πολιτιστική κληρονομιά.

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες στην ενότητα «Άνθρωπος και Περιβάλλον» περιλαμβάνουν βιβλιογραφική έρευνα και αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, συζήτηση για τα περιβαλλοντικά προβλήματα με εργαλείο τη «μελέτη περίπτωσης» αλλά κυρίως δίνεται έμφαση σε δραστηριότητες ανάληψης δράσης (π.χ. δημιουργία ιστολογίων, blog, πολυμεσικών ενημερωτικών μηνυμάτων) για την προστασία του περιβάλλοντος στον τόπο, στη χώρα, στον πλανήτη (ΦΕΚ, τεύχος 2^ο, 154/22-1-2015).

Στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας, η συζήτηση για τα ανθρώπινα δικαιώματα αναπτύσσεται στη Γ΄ Λυκείου και σε αυτήν προσεγγίζονται και τα δικαιώματα της γενιάς, αυτά στο ανθρώπινο περιβάλλον. Στην Β΄ τάξη, επίσης, αντιμετωπίζονται ζητήματα επιλογής, προβολής, διασταύρωσης και αξιολόγησης των ειδήσεων, ενότητα που προσφέρεται για προβληματισμό σχετικά με την ποιότητα της προσφερόμενης πληροφόρησης και τους τρόπους προστασίας από την παραπληροφόρηση ή την προπαγάνδα.

Τέλος, αφορμές για την πραγμάτευση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, μεταξύ των οποίων και της περιβαλλοντικής μετανάστευσης, μπορούν να δοθούν στο πλαίσιο των Ερευνητικών Εργασιών και των Προγραμμάτων Καινοτόμων Δράσεων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.

Επομένως, η μοναδική συγκεκριμένη αναφορά στο τεράστιο πρόβλημα της αναγκαστικής μετακίνησης πληθυσμών εξαιτίας της περιβαλλοντικής διατάραξης στη διδακτέα ύλη όλων των τάξεων του Λυκείου βρίσκεται ουσιαστικά στο μάθημα της Πολιτικής Παιδείας της Α΄ Λυκείου.

Διαπιστώνοντας, λοιπόν, πως το εκπαιδευτικό μας σύστημα αδυνατεί να παρακολουθήσει τις εξελίξεις και επιδιώκοντας να εξοπλίσουμε βιωματικά τους μαθητές μας με τον «κοινωνικό και πολιτικό γραμματισμό» που, όπως αναφέρεται στις Οδηγίες Διδασκαλίας του μαθήματος της Πολιτικής Παιδείας, αναδύεται μέσω αυτού, ώστε να αντιληφθούν τα όρια της ατομικής και της συλλογικής τους ευθύνης και να ενταχθούν με κοινωνική ευαισθησία και αλληλεγγύη στη σημερινή κοινωνία, σχεδιάσαμε και υλοποιήσαμε την διδακτική πρακτική που περιγράφουμε. Μέσω αυτής αναδείξαμε τις διαστάσεις του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής σε παγκόσμια κλίμακα, με τις αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών που αυτό θα προκαλέσει, καθώς και τον έντονο προβληματισμό σχετικά με την θεσμική αναγνώριση και προστασία των μετακινούμενων πληθυσμών.

Αναγκαία προϋπόθεση θεωρήσαμε τη διεπιστημονική προσέγγιση από καθηγητές διαφορετικών ειδικοτήτων (βιολόγο, οικονομολόγο, φιλόλογο, χημικό), ώστε «η προσπάθεια διασύνδεσης με άλλα γνωστικά αντικείμενα να βοηθήσει τους/τις μαθητές/τριες να τοποθετήσουν τον εαυτό τους και τον κόσμο στον ιστορικό χρόνο και τον κοινωνικό χώρο, να αντιληφθούν τους όρους και τις προϋποθέσεις του κοινωνικού γίνεσθαι». Χρειάστηκε να σχεδιάσουμε ποικίλες, ελκυστικές αλλά στοχευμένες, εύκολα εφαρμόσιμες και στα άλλα επίπεδα εκπαίδευσης δραστηριότητες, με αφορμή τις οποίες οι μαθητές/τριες κατέκτησαν νέες γνώσεις, βίωσαν συναισθήματα, ανέπτυξαν προβληματισμούς και, κατόπιν, δημοσιοποίησαν όλα αυτά με ευφάνταστους τρόπους, ώστε να ευαισθητοποιήσουν οι ίδιοι τους συμμαθητές τους, τους συνομηλικούς τους, την τοπική κοινότητα, και να ανοίξουν διαδικτυακά έναν ευρύ διάλογο για το θέμα, ενώ ταυτόχρονα παρήγαγαν ευρέως αξιοποιήσιμο εκπαιδευτικό υλικό.

Ως διδακτικές μεθόδους επιλέξαμε μεθόδους που καλλιεργούν την ενεργητική στάση ζωής των μαθητών/τριών και προτείνονται για την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως:

- τις παρουσιάσεις από τους/τις διδάσκοντες/ουσες αλλά και από ειδικούς σε μορφή διάλεξης, αλλά και με τη μορφή εξελισσόμενης δομής ερωταπαντήσεων.
- την εργασιακή διδασκαλία, με την προβολή συγκεκριμένου προβλήματος, την εκτέλεση δραστηριοτήτων και την παραγωγή προϊόντων, παράλληλη αφομοίωση της γνώσης, παρουσίαση των αποτελεσμάτων και, τέλος, προβληματισμό και συζήτηση γύρω από αυτά, αξιολόγηση και αφομοίωσή τους.
- την προσομοίωση, με την ανάληψη ρόλων, την προσομοίωση περιβαλλόντων, ώστε να ασκήσουν οι μαθητές/τριες την ικανότητα ανάληψης δράσης και λήψης αποφάσεων σε συνθήκες ανάλογες της πραγματικής ζωής, αλλά αποφορτισμένες από εντάσεις.
- την μέθοδο project. Στους/στις μαθητές/τριες δόθηκαν αφορμήσεις ώστε να εφαρμόσουν την κατακτημένη γνώση στο πλαίσιο ρεαλιστικών καταστάσεων και θεσμών. Μέσα από πολύπλευρες, συνεργατικές και ευέλικτες διδακτικές δραστηριότητες βίωσαν εμπειρίες, αξιοποίησαν τα όσα έμαθαν από τις παρουσιάσεις ειδικών και εκπαιδευτικών, αξιοποίησαν εκπαιδευτικές εφαρμογές, λογισμικά και εργαλεία των ΤΠΕ, προσέγγισαν το πρόβλημα ολιστικά και πολυτροπικά και κατέληξαν σε δραστηριότητες που συνιστούν πραγματική παρέμβαση, όπως η σύνταξη ενός ενημερωμένου, αρτιότερου κειμένου που θα μπορούσε να συμπεριληφθεί στο σχολικό εγχειρίδιο αντί του υπάρχοντος.
- τον μαθησιακό διάλογο, με την αλληλεπίδραση των μαθητών/τριών που ανταλλάσσουν πληροφορίες, προσωπικές εμπειρίες, αξιολογήσεις και στάσεις.

- τη μελέτη νομικών υποθέσεων και τη λογομαχία. Αφού ανέλαβαν να μελετήσουν τις παραμέτρους μίας προκλητικής «πραγματικής» υπόθεσης, οι μαθητές/τριες ανέπτυξαν θεμελιωμένη επιχειρηματολογία ενώπιον ενός υποθετικού δικαστηρίου, ενώ είχαν τη δυνατότητα να αντιπαραβάλουν τη συγκεκριμένη διαδικασία με διαδικασίες που ακολουθήθηκαν και αποφάσεις που λήφθηκαν σε πραγματικές καταστάσεις.

- το μαθησιακό δίκτυο. Οι μαθητές/τριες εξοικειώθηκαν με τις τεχνικές πρόσβασης σε πληροφορίες, ενώ η δημιουργία της ραδιοφωνικής τους εκπομπής δρομολόγησε ανοιχτή συζήτηση πάνω στα θέματα που τέθηκαν. Για την αποθήκευση και τον διαμοιρασμό των απαραίτητων αρχείων στους/στις μαθητές/τριες χρησιμοποιήθηκε η υπηρεσία αποθήκευσης και συγχρονισμού αρχείων Google Drive. Συγκεκριμένα, δημιουργήθηκε σχετικός φάκελος στον οποίο αποθηκεύαμε το υλικό και τα αποτελέσματα όλων των δράσεων, με κοινή χρήση σε όλους τους μαθητές/τριες. Για την online συνεργασία των ομάδων, κυρίως κατά τη συγγραφή των επιχειρημάτων της προσομοίωσης και τη δημιουργία του σεναρίου της ραδιοφωνικής εκπομπής, προτάθηκε η υπηρεσία GoogleDocs. Σε μελλοντική εφαρμογή μπορεί επίσης να επιδιωχθεί η δημιουργία ενός μαθητικού wiki για την προβολή και περαιτέρω συζήτηση των προβληματισμών και προτάσεών τους.

- την επίλυση προβλήματος. Οι μαθητές/τριες εντόπισαν το πρόβλημα, το ανέλυσαν εντοπίζοντας τα αίτια και τις επιπτώσεις του, αναζήτησαν και αξιολόγησαν πιθανές λύσεις, επέλεξαν τις πλέον εφικτές και διαμόρφωσαν σχέδιο δράσης για την επίλυσή του.

Με τις παραπάνω μεθόδους επιδιώχθηκε εν γένει η ενσυναίσθηση (εμβίωση), ως η συναισθηματική ταύτιση με την ψυχική κατάσταση ενός ατόμου, η κατανόηση της συμπεριφοράς και των κινήτρων του. Η ενσυναίσθηση μας κινητοποιεί, καλλιεργεί αξίες, τελικά συμβάλλει στην προσωπική όσο και στην ακαδημαϊκή μας εξέλιξη. Στην προκείμενη περίπτωση, οι μαθητές/τριες βρέθηκαν στη θέση διαφόρων ατόμων που δυνητικά εμπλέκονται στο θέμα της περιβαλλοντικής μετανάστευσης, βίωσαν τις προκλήσεις και τα διλήμματα που εκείνοι πιθανόν αντιμετωπίζουν και κλήθηκαν να λειτουργήσουν κάθε φορά αναλόγως.

Οι συνδιδασκαλίες πραγματοποιήθηκαν χωρίς να διαταραχθεί το Πρόγραμμα Λειτουργίας του σχολείου, σε ώρες διδασκαλίας των μαθημάτων Πολιτική Παιδεία, Βιολογία και Χημεία, ενώ αξιοποιήθηκαν και ώρες λειτουργίας του Ομίλου Φυσικών Επιστημών και του Ομίλου Αγγλικών.

Σε ό,τι αφορά το Αναλυτικό Πρόγραμμα, η πρακτική εντάχθηκε στο 12^ο Κεφάλαιο («Η μετανάστευση») του μαθήματος Πολιτική Παιδεία της Α΄ Λυκείου και πιο συγκεκριμένα στις ενότητες «Μετανάστευση - Κατηγορίες και αίτια της μετανάστευσης», «Μετανάστευ-

ση - Κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες», «Οι πρόσφυγες και η συμφωνία Σένγκεν», «Έλληνες και αλλοδαποί», «Απόκτηση και απώλεια Ελληνικής Ιθαγένειας», «Δημοκρατικές αρχές για την κοινωνική συμβίωση», «Αλληλεγγύη και δικαιοσύνη», «Σεβασμός του "Άλλου" και ανεκτικότητα», «Πνεύμα διαλόγου και συνεργασίας», «Ειρηνική επίλυση διαφορών (προσώπων, ομάδων, κρατών)». Εμπλουτίστηκε επίσης με υλικό από την προαναφερθείσα ενότητα του μαθήματος της Βιολογίας, από την ενότητα «Ατμοσφαιρική ρύπανση – Φαινόμενο του θερμοκηπίου – Τρύπα όζοντος» του μαθήματος της Χημείας της Β΄ Λυκείου και υλικό που αξιοποιείται στη διδασκαλία των ενοτήτων "Σημειώσεις", "ΜΜΕ" και "Στερεότυπα" της Νεοελληνικής Γλώσσας Β΄ Λυκείου και «Ανθρώπινα δικαιώματα» της Νεοελληνικής Γλώσσας Γ΄ Λυκείου.

Για την υλοποίηση της πρακτικής χρησιμοποιήθηκε στην 1^η φάση η αυλή του σχολείου για τη δραστηριότητα ευαισθητοποίησης με τις καρτέκλες, κατόπιν η σχολική αίθουσα και το Εργαστήριο Πληροφορικής, στο οποίο υπάρχει επαρκής αριθμός Η/Υ και συνεχής σύνδεση με τον Παγκόσμιο Ιστό, για τις προβολές και την έρευνα των μαθητών/τριών. Τέλος, η προσομοίωση της συζήτησης στη Διακυβερνητική Επιτροπή για τις Κλιματικές Αλλαγές (IPCC) διενεργήθηκε στο αμφιθέατρο. Για την εγγραφή της ραδιοφωνικής εκπομπής απαιτήθηκαν ένα μικρόφωνο και το λογισμικό Audacity, για την οπτικοποίησή της το λογισμικό premier, και αξιοποιήθηκαν οι ώρες λειτουργίας του Πολιτιστικού Προγράμματος με θέμα τον Κινηματογράφο και του Ομίλου των Αγγλικών.

Κατά τη διάρκεια της πρακτικής ζητήθηκε και αξιοποιήθηκε η βοήθεια ειδικών από το Τμήμα Γεωπονίας, Ιχθυολογίας & Υδάτινου Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και από εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. στην Ελλάδα.

Η πρακτική κατέληξε στη δημιουργία μίας ραδιοφωνικής εκπομπής στην αγγλική γλώσσα, η οποία αποτύπωσε και μετέφερε τις γνώσεις που αποκόμισαν οι συμμετέχοντες/ουσες και τους προβληματισμούς τους. Η εκπομπή μεταδόθηκε στο μαθητικό ραδιόφωνο European School Radio (<http://europeanschoolradio.eu/el/archives/production/2600>).

Δραστηριότητες της πρακτικής εφαρμόστηκαν εκ νέου την επόμενη σχολική χρονιά (2017-2018) και στους/στις 27 μαθητές και μαθήτριες της ίδιας τάξης, στο πλαίσιο του μαθήματος τους Πολιτικής Παιδείας. Επίσης, αξιοποιήθηκε η ραδιοφωνική εκπομπή ως εκπαιδευτικό υλικό στο μάθημα Βασικές Αρχές Κοινωνικών Επιστημών της Β΄ Λυκείου και συγκεκριμένα για τη διδασκαλία της Ενότητας «Πολιτική Οικολογία – Περιβαλλοντισμός».

Η παιδεία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η οποία αποτελεί ανάγκη για την εποχή μας, προς το παρόν αναπτύσσεται μόνον αποσπασματικά και συχνά μονόπλευρα. Μία τέτοιου είδους παιδεία προϋποθέτει να εισαχθούν νέα προγράμματα σπουδών, να τη

σχεδιάσουμε διαθεματικά, να τη διασφαλίσουμε μαθησιακά, να την προσανατολίσουμε στις σχετικές επιστήμες και να την αξιολογήσουμε στην πράξη. Οι μαθητές/τριές μας, πέρα από την επίγνωση των προσωπικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πρέπει να αναπτύξουν επίγνωση των δικαιωμάτων των άλλων και την προθυμία και ικανότητα να τα τηρούν και να κινητοποιηθούν για τη διατήρησή τους. Πρέπει, τελικά, να τα αναγνωρίσουν ως αξίες της προσωπικής ηθικής και να διαμορφώσουν ανάλογα προσωπική δράση. Η συγκεκριμένη ανοιχτή εκπαιδευτική πρακτική απαντά θεωρούμε, ακριβώς, στην ανάγκη να θεμελιωθεί μία τέτοιου είδους παιδεία για τα ανθρώπινα δικαιώματα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

3.2 Ηλικιακή ομάδα

Η ανοικτή εκπαιδευτική πρακτική εφαρμόστηκε στους/στις 27 μαθητές και μαθήτριες (14 αγόρια, 13 κορίτσια) ενός τμήματος της Α΄ Λυκείου του Πειραματικού Λυκείου του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Επρόκειτο για παιδιά από υποβαθμισμένες αστικές περιοχές της Δυτικής Θεσσαλονίκης, αλλά από γονείς τριτοβάθμιας στην πλειονότητά τους εκπαίδευσης. Παρότι δεν υπήρχαν μεταξύ τους παιδιά μεταναστών και προσφύγων, είχαν όλα εμπειρίες επαφών με τέτοιες κοινωνικές ομάδες, από τη στιγμή που οι περιοχές κατοικίας και φοίτησής τους έχουν δεχθεί, ιδίως τα τελευταία χρόνια, αυξημένες ροές. Μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις, έχουν εκδηλωθεί μεμονωμένες ή συλλογικές κινητοποιήσεις ενάντια στη δημιουργία χώρων και σχολικών τάξεων υποδοχής προσφύγων στις συγκεκριμένες συνοικίες. Επίσης, έχουν βιώσει επανειλημμένα φαινόμενα και συνέπειες της περιβαλλοντικής υποβάθμισης των συνοικιών αυτών.

3.3 Πρότερες γνώσεις και διάρκεια εφαρμογής

Για την διεξαγωγή της συγκεκριμένης πρακτικής δεν απαιτούνται ιδιαίτερες γνώσεις, πέρα από αυτές που έχουν κατακτήσει οι μαθητές/τριες στο πλαίσιο των μαθημάτων του Γυμνασίου και της Α΄ τάξης του Λυκείου. Συγκεκριμένα, απαιτούνται βασικές γνώσεις κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής οργάνωσης, Διεθνούς Δικαίου σε σχέση με τους Διεθνείς Οργανισμούς, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις σχέσεις μεταξύ των κρατών. Επίσης, θα πρέπει να είναι γνωστοί/ές οι τρόποι και οι διαδικασίες προάσπισης των δικαιωμάτων τους, πολιτικής παρέμβασης και δράσης. Ενδείκνυται, εξάλλου, να έχουν συζητηθεί οι πρακτικές και οι δυνατότητες των μέσων ενημέρωσης, αλλά και η ανάγκη και οι τρόποι αξιολόγησης των πληροφοριών. Αναφορικά με τις γνώσεις στις Φυσικές Επιστήμες, οι μαθητές/τριες χρειάζονται βασικές γνώσεις Χημείας, ενώ διδάχτηκαν στην Βιολογία Γ΄ Γυμνασίου⁴ τα βασικά περιβαλλοντικά προβλήματα (φαινόμενο του

⁴ Σημειώνεται ότι το συγκεκριμένο κεφάλαιο (2.4. Παρεμβάσεις του ανθρώπου στο περιβάλλον) διδασκόταν στη Γ΄ Γυμνασίου μέχρι το σχολικό έτος 2016-17.

θερμοκηπίου, όξινη βροχή, κ.λ.π) που αφορούν τις παρεμβάσεις του ανθρώπου στο περιβάλλον. Για την κατάκτηση των παραπάνω γνώσεων μπορεί να αξιοποιηθεί το εκπαιδευτικό υλικό από μαθήματα όπως η Πολιτική Παιδεία της Α΄ και Β΄ Λυκείου, η Νεοελληνική Γλώσσα της Β΄ και Γ΄ Λυκείου, η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή της Γ΄ Λυκείου. Αναλόγως της ηλικίας των μαθητών/τριών που θα επιλέξει ο/η εκπαιδευτικός να εμπλέξει στην πρακτική, μπορεί να την συνδέσει με κάποιο από τα παραπάνω μαθήματα, ή να την εμπλουτίσει απλώς με το απαραίτητο πληροφοριακό υλικό.

Σε σχέση με την τεχνολογία, για να ακολουθήσουν με επιτυχία τη ροή των δραστηριοτήτων της ανοιχτής πρακτικής, οι μαθητές/τριες πρέπει να διαθέτουν δεξιότητες χειρισμού Η/Υ, πλοήγησης στο διαδίκτυο, καταγραφής, επεξεργασίας και αποθήκευσης κειμένου. Αναλόγως των προϊόντων που θα επιλέξουν να δημιουργήσουν, θα χρειαστεί, ίσως, να γνωρίζουν ή να μάθουν τεχνικές αποθήκευσης ήχου, κινούμενης εικόνας, βίντεο, ή να είναι εξοικειωμένοι/ες με προγράμματα ψηφιακής επεξεργασίας ήχου και ηχογράφησης (Audacity), αλλά και επεξεργασίας βίντεο.

Η συγκεκριμένη πρακτική απαιτήσε, επίσης, πολύ καλή γνώση της αγγλικής γλώσσας, αφού οι μαθητές/τριες επέλεξαν να δημιουργήσουν ραδιοφωνική εκπομπή στην γλώσσα αυτή. Εξάλλου, οι περισσότεροι χάρτες που αξιοποιήθηκαν, αλλά και αρκετές πηγές διαδικτυακού υλικού, ήταν στην αγγλική γλώσσα.

Η διάρκεια της ανοιχτής πρακτικής ήταν 3 εβδομάδες και συνολικά 12 διδακτικές ώρες, οι οποίες κατανεμήθηκαν ως εξής:

- Πολιτική Παιδεία: 6 διδακτικές ώρες
- Βιολογία: 3 διδακτικές ώρες
- Χημεία: 3 διδακτικές ώρες

Η ενημέρωση των μαθητών/τριών από τους ειδικούς επιστήμονες του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας πραγματοποιήθηκε μετά τη λήξη του σχολικού ωραρίου.

Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, πως οι μαθητές/τριες αφιέρωσαν για τη δημιουργία της ραδιοφωνικής εκπομπής τους και αρκετές ώρες εκτός σχολικού ωραρίου, 2 ώρες του Ομίλου Αγγλικών καθώς και 2 δίωρες συναντήσεις του Προγράμματος με θέμα τον Κινηματογράφο, για να σκεφτούν το σενάριο της ραδιοφωνικής εκπομπής και να την ηχογραφήσουν.

3.4 Αναλυτική περιγραφή της πραγματοποίησης της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

Α΄ φάση: Αφόρμηση - Διερεύνηση στάσεων – Ανίχνευση όρων-προβλημάτων

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 1: [Καρέκλες ευαισθητοποίησης]

Διάρκεια: 30 λεπτά

Είδος δραστηριότητας: παιχνίδι ρόλων

Οργάνωση τάξης: εργασία σε ομάδες των πέντε ατόμων (2 ομάδες απαρτίζονταν από 6 άτομα)

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: επιδιώκεται η ενσυναίσθηση. Μέσω της ανάληψης ρόλων, να μπουν οι μαθητές/τριες στη θέση και να αισθανθούν το πρόβλημα των ανθρώπων που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τον τόπο τους εξαιτίας περιβαλλοντικών καταστροφών, υποβαθμίσεων και απαλλοτριώσεων.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

(Δημιουργήθηκε πρωτότυπο υλικό το οποίο περιλαμβάνεται στο πρόσθετο υλικό της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής).

Κατά τον σχεδιασμό αξιοποιήθηκε από τους/τις εκπαιδευτικούς ο ιστότοπος «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στις προστατευόμενες περιοχές υπό το πρίσμα της αειφορίας» του Μεσογειακού Γραφείου Πληροφόρησης (MIO-ECSDE). Συγκεκριμένα, το περιβαλλοντικό παιχνίδι είναι εμπνευσμένο από το υλικό «Περιβαλλοντικά παιχνίδια: τρόποι γνωριμίας εξοικείωσης & αφύπνισης ομάδας».

Περιγραφή: Στην αυλή του σχολείου τοποθετούνται οι καρέκλες σε έξι κύκλους, όσες οι κατοικημένες ήπειροι του πλανήτη και ο Αρκτικός Κύκλος⁵. Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε έξι ομάδες, επιλέγουν κύκλο-ήπειρο και κάθονται στις καρέκλες τους. Από τους/τις εκπαιδευτικούς δίνονται οι απαραίτητες εξηγήσεις. Συγκεκριμένα, κάθε παιδί θα αναγκαστεί να εγκαταλείψει την καρέκλα του όταν την απομακρύνουν οι εκπαιδευτικοί αιφνιδιαστικά και να αναζητήσει καταφύγιο σε οποιαδήποτε άλλη, είτε στον δικό του κύκλο-ήπειρο είτε σε κάποιον άλλο. Διευκρινίζεται στους/στις μαθητές/τριες ότι, εάν δεν καταφέρουν να ανέβουν σε κάποια άλλη καρέκλα, θα πεθάνουν. Με αυτό τον τρόπο κάθε μαθητής/μαθήτρια εγκαταλείπει την καρέκλα του και η διαδικασία

⁵ Ο Αρκτικός Κύκλος αντικατέστησε την ήπειρο της Ανταρκτικής.

επαναλαμβάνεται, έως ότου τα μέλη της ομάδας σε κάθε κύκλο αναγκαστούν να στριμωχτούν στις δύο καρέκλες που δεν θα αποσύρουν οι εκπαιδευτικοί (Αναλυτικές οδηγίες και καταγραφή της δραστηριότητας περιλαμβάνονται στο πρόσθετο υλικό της εκπαιδευτικής πρακτικής).

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Οι μαθητές/τριες τοποθέτησαν τον εαυτό τους στη θέση του πρόσφυγα που αναγκάζεται να εγκαταλείψει τον τόπο του και αναζητά αγωνιωδώς καταφύγιο, στη θέση του πολίτη που αναγκάζεται να δεχτεί και να εντάξει τους πρόσφυγες στη δική του κοινότητα, του πολίτη-παρατηρητή που δεν μπορεί να μένει αμέτοχος σε όσα συμβαίνουν γύρω του. Επιπλέον, υποβλήθηκαν στην αίσθηση ότι αυτό που βίωσαν μπορεί οποιαδήποτε στιγμή να συμβεί στον καθένα, συνειδητοποίησαν την παγκόσμια διάσταση του προβλήματος της αναγκαστικής μετακίνησης των πληθυσμών και την ανάγκη συνεργασίας για την αντιμετώπισή του. Ο εμφανής συμβολισμός της δραστηριότητας, από τη στιγμή που έγινε αντιληπτός, μετέτρεψε τη συγκεκριμένη εκπαιδευτική εργασία σε κάτι που είχε σημασία και συνάφεια προσωπικά με αυτούς/ές. Πλάνα της δραστηριότητας αξιοποιήθηκαν για τη δημιουργία ολιγόλεπτου βίντεο (<http://ppl.pplpamak.eu/ppl/index.php/2016-05-01-19-10-51/video/39->), το οποίο αποτελεί τμήμα της οπτικοποιημένης ραδιοφωνικής εκπομπής που δημιούργησαν.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 2: [Ερωτηματολόγιο Αναγνώρισης, Έκφρασης και Διαχείρισης Συναισθημάτων]

Διάρκεια: 60 λεπτά (η συγκεκριμένη δραστηριότητα συνδέεται με την προηγούμενη. Συνολικά απαιτήθηκαν για τις δύο 90 λεπτά, δηλ. δύο συνεχόμενες διδακτικές ώρες)

Είδος δραστηριότητας: συμπλήρωση ερωτηματολογίων, συζήτηση

Οργάνωση τάξης: ατομική εργασία μέσα σε ομάδες, συζήτηση στην ολομέλεια

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός, διαμεσολαβητικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Στόχος της συγκεκριμένης δραστηριότητας είναι να εκφράσουν οι μαθητές/τριες αυθόρμητα τα συναισθήματά τους, να τα μοιραστούν με τους συμμαθητές/τριές τους, να αισθανθούν το πρόβλημα των ανθρώπων που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τον τόπο τους εξαιτίας περιβαλλοντικών καταστροφών, υποβαθμίσεων και απαλλοτριώσεων και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα περιβαλλοντικά προβλήματα και στα ζητήματα παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αυτά συνεπάγονται.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

(Δημιουργήθηκε πρωτότυπο υλικό το οποίο περιλαμβάνεται στο πρόσθετο υλικό της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής).

Περιγραφή: Στη σχολική αίθουσα, οι μαθητές/τριες κάθονται ανά ομάδες (ομάδα των πρώτων κατά σειρά προσφύγων, ομάδα των δεύτερων κατά σειρά, ομάδα των τρίτων κατά σειρά, ομάδα των τέταρτων κατά σειρά και ομάδα αυτών που υποδέχθηκαν πρόσφυγες) και καλούνται ατομικά να συμπληρώσουν αυθόρμητα, με μία μόνο φράση ανά ερώτηση, ανοιχτό ερωτηματολόγιο σχετικά με το πώς ένιωσαν ως εκτοπισμένοι ή υποδοχείς και με το πώς θεωρούν ότι πρέπει να διαχειριζόμαστε εν γένει παρόμοιες περιπτώσεις. Συνολικά, υπάρχουν τρία διαφορετικά ερωτηματολόγια: ένα για τους/τις πρώτους/ες κατά σειρά πρόσφυγες, ένα για τους/τις δεύτερους/ες, τρίτους/ες ή τέταρτους/ες κατά σειρά και ένα για όσους/ες υποδέχονται πρόσφυγες. Οι απαντήσεις στα ερωτηματολόγια δίνουν αφορμή για σχετική συζήτηση στην ολομέλεια. Κάποιοι μαθητές μπορούν να αναλάβουν ως εργασία την αποκωδικοποίηση των Ερωτηματολογίων και την καταγραφή των απαντήσεων που δόθηκαν από τους μαθητές/τριες (βλέπε: Παράρτημα 1, σελ. 62-66).

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Οι μαθητές/τριες αναγνώρισαν, αποτύπωσαν τα συναισθήματά τους και επικοινωνήσαν μεταξύ τους, δράση που θεωρείται πλέον όχι μόνο χρήσιμη στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και απαραίτητη τόσο όσο και η εκπαίδευση στην ακαδημαϊκή γνώση. Η συναισθηματική στροφή που παρατηρείται τις τελευταίες δεκαετίες είναι, σύμφωνα με τους Elias⁶ «το κομμάτι που λείπει» στην εκπαίδευση (Elias & Arnold, 2006). Έννοιες όπως η συναισθηματική νοημοσύνη ή ο συναισθηματικός γραμματισμός υιοθετούνται πλέον στα αναλυτικά προγράμματα με το σκεπτικό πως μόνο συνδυασμός ακαδημαϊκής και κοινωνικο-συναισθηματικής μάθησης μπορεί να προετοιμάσει τους/τις μαθητές/τριες ώστε να αντιμετωπίσουν τα μεγάλα εθνικά και παγκόσμια προβλήματα της ανθρωπότητας. Εξέπληξε ακόμα κι εμάς τους/τις εκπαιδευτικούς το πόσο οι αυθόρμητες απαντήσεις των μαθητών κατάφεραν να σκιαγραφήσουν την ανθρώπινη πλευρά των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τόσο οι άνθρωποι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους, όσο και οι άνθρωποι που πιέζονται από τις προσφυγικές ροές. Θεωρούμε πως τα συγκεκριμένα ερωτηματολόγια κατάφεραν να εκμαιεύσουν από τους μαθητές μας εκείνες τις σκέψεις και τα συναισθήματα που έδωσαν το έναυσμα για την συζήτηση που ακολούθησε στην ολομέλεια, η οποία άγγιξε ουσιαστικές πλευρές του προβλήματος των αναγκαστικών εκτοπισμών. Η βιωματική φύση της συγκεκριμένης δραστηριότητας, σε συνδυασμό και με την προηγούμενη, κινητοποίησαν σώμα, συναίσθημα και νου, εξασφαλίζοντας την ολική εμπλοκή των μαθητών/τριών, η οποία τους/τις βοήθησε να έρθουν αντιμέτωποι με τα γνήσια συναισθήματά τους, να

⁶ Maurice J. Elias & Harriett Arnold (2006). The Educator's Guide to Emotional Intelligence and Academic Achievement, Thousand Oaks, CA: Corwin Press, p.6.

εντοπίσουν τις αντιδράσεις τους και να ανακαλύψουν τον τρόπο με τον οποίο σχετίζονται με τους άλλους στη συγκεκριμένη συνθήκη. Στο πρόσθετο υλικό της πρακτικής, συμπεριλήφθηκαν επιπλέον τρία ερωτηματολόγια που δημιουργήθηκαν στις Φόρμες Google, τα οποία περιλαμβάνουν τις ίδιες ερωτήσεις, με τη διαφορά ότι από ανοιχτού τύπου έγιναν κλειστού τύπου –πολλαπλών επιλογών. Οι προτεινόμενες επιλογές προήλθαν από τις απαντήσεις που έδωσαν οι μαθητές/τριες στις δύο σχολικές χρονιές που αξιοποιήθηκαν τα ερωτηματολόγια.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 3: [Μεταφορά στην πραγματικότητα]

Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα

Είδος δραστηριότητας: αφήγηση ιστορίας, συζήτηση

Οργάνωση τάξης: εργασία σε ομάδες των πέντε ατόμων, συζήτηση στην ολομέλεια

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός, διαμεσολαβητικός

Σύνδεση με τους διδακτικούς στόχους: αναμένουμε, μέσω ανάλυσης περιπτώσεων, οι μαθητές/τριες να εντοπίσουν και να κατανοήσουν τα ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι περιβαλλοντικοί πρόσφυγες, καθώς και αυτά που αντιμετωπίζουν οι χώρες υποδοχής τους, και να διαπιστώνουν τα κοινά για όλες τις περιοχές του πλανήτη περιβαλλοντικά προβλήματα, αλλά και τις διαφορές στις επιπτώσεις και στις λύσεις που επιχειρήθηκαν. Επίσης, να αναδείξουν πολιτικές και οικονομικές προεκτάσεις των περιβαλλοντικών προβλημάτων, να ανιχνεύσουν παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο πρόβλημα των περιβαλλοντικών προσφύγων-περιβαλλοντικών μεταναστών. Τέλος, να ανακαλύψουν πως και τα ζώα, θύματα της κλιματικής αλλαγής, αναγκάζονται να εγκαταλείψουν το ενδιαίτημά τους.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

(Δημιουργήθηκε πρωτότυπο υλικό το οποίο περιλαμβάνεται στο πρόσθετο υλικό της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής).

Για τα Φύλλα Εργασίας αξιοποιήθηκε υλικό

- από την ιστοσελίδα της ActionAid, 2010, “Κόντρα στο ρεύμα” Κοσμοβιβλίο, Εκπαιδευτικό υλικό, Πρόγραμμα Αναπτυξιακής Εκπαίδευσης για τις κλιματικές αλλαγές και τη φτώχεια για μαθητές γυμνασίου,
- από τον διαδικτυακό τόπο του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (Το φαινόμενο της περιβαλλοντικής μετανάστευσης),

- από τον διαδικτυακό τόπο της WWF (Hitting Home: Ιστορίες από την πρώτη γραμμή των κλιματικών αλλαγών 2009) και της Εκστρατείας tckctck.

Περιγραφή: Χωρίς να δοθούν σχετικές πληροφορίες, δίνεται σε κάθε ομάδα μία φωτογραφία που σχετίζεται με μία σημαντική περιβαλλοντική καταστροφή ανά ήπειρο και στον Αρκτικό Κύκλο, η οποία ανάγκασε ανθρώπους να εγκαταλείψουν τον τόπο τους. Κάθε ομάδα καλείται να φανταστεί και να αφηγηθεί στην ολομέλεια την ιστορία του προσώπου που η φωτογραφία απεικονίζει. Αμέσως μετά, δίνεται Φύλλο Εργασίας με την περιγραφή μίας πραγματικής περίπτωσης περιβαλλοντικής καταστροφής⁷ λόγω της κλιματικής αλλαγής στη συγκεκριμένη κάθε φορά περιοχή και συνακόλουθης μετανάστευσης. Το Φύλλο περιλαμβάνει ερωτήματα που ζητούν από τους/τις μαθητές/τριες να περιγράψουν την καταστροφή και να προβληματιστούν για τα αίτια που την προκάλεσαν. Οι μαθητές/τριες μελετούν τις περιπτώσεις ανά ομάδες/ηπείρους, συζητώντας παράλληλα πάνω στις ερωτήσεις που τις συνοδεύουν. Στη συνέχεια η συζήτηση μεταφέρεται στην ολομέλεια της τάξης. Στο πλαίσιο αυτής της συζήτησης εισάγουμε για πρώτη φορά και την έννοια των δικαιωμάτων της φύσης. Τέλος, ζητούμε από τους μαθητές να αναστοχαστούν επάνω στο παιχνίδι με τις καρτέκλες και να αναγνωρίσουν τον ρόλο που είχαν στην καρτέκλα στην περίπτωση που μελέτησαν. Έτσι, συνδέουν όλοι/ες αυτό που βίωσαν με πραγματικές καταστάσεις.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Μέσω της συγκεκριμένης δραστηριότητας, οι μαθητές/τριες αρχίζουν να συνειδητοποιούν τις διαστάσεις ενός φαινομένου που μας αφορά όλους. Ταυτίζονται, επίσης, με τους απεικονιζόμενους και προσπαθούν να αφηγηθούν την ιστορία τους «μπαίνοντας στα παπούτσια» τους για άλλη μια φορά. Ερχόμενοι, κατόπιν, αντιμέτωποι με αληθινά συμβάντα, αντιλαμβάνονται πώς η αφηρημένη, απρόσωπη πληροφορία αντιστοιχεί στην επώνυμη, τραγική πραγματικότητα ανθρώπων από κάθε γωνιά του πλανήτη, η οποία θα μπορούσε κάλλιστα κάποια στιγμή να γίνει και δική τους πραγματικότητα.

Β΄ φάση: Οικοδόμηση της γνώσης

⁷ Για τον Αρκτικό Κύκλο δόθηκαν κείμενα σχετικά με τις συνέπειες από την κλιματική αλλαγή στη ζωή των ανθρώπων και των ζώων που κατοικούν εκεί. Για την Ευρώπη δόθηκαν κείμενα για το φαινόμενο της ερημοποίησης σε Ισπανία, Ιταλία και Ελλάδα, για την εγκατάλειψη των περιοχών όπου ζουν από ολοένα και περισσότερα είδη και φυτών εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής και για τον κίνδυνο πολλές περιοχές της Μεσογείου να γίνουν θάλασσες χωρίς ψάρια και ψαράδες εξαιτίας της μετανάστευσης του λαγόψαρου. Για την Αμερική δόθηκαν κείμενα και μαρτυρίες ανθρώπων που αφορούν τις συνέπειες του Τυφώνα Κατρίνα και των κλιματικών αλλαγών στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Για την Ασία, κείμενα σχετικά με τους πρόσφυγες λόγω της κλιματικής αλλαγής, ένα εκ των οποίων αναφέρεται σε πρόσφυγες από το Μπαγκλαντές που έκαναν απεργία πείνας στη Μόρια. Για την Αφρική, τα κείμενα αναφοράς αφορούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν κάτοικοι του Νταρφούρ, που είναι διεθνώς γνωστό, αλλά και πολλών άλλων κρατών της. Για την Ωκεανία, τα άρθρα σχετίζονταν με την άνοδο της στάθμης της θάλασσας, που αναγκάζει τους κατοίκους νησιωτικών κρατών να εγκαταλείψουν τις εστίες τους.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 4: [Ενημέρωση από ειδικούς]

Διάρκεια: 1 ώρα, μετά τη λήξη των μαθημάτων

Είδος δραστηριότητας: παρουσίαση, συζήτηση

Οργάνωση τάξης: ατομική συμμετοχή, συζήτηση στην ολομέλεια

Ρόλος του διδάσκοντα: διδακτικός, συντονιστικός

Σύνδεση με τους διδακτικούς στόχους: μέσω της συγκεκριμένης δραστηριότητας αναμένουμε οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν το πρόβλημα της αναγκαστικής μετακίνησης πληθυσμών από μη ασφαλείς σε ασφαλείς κλιματικά περιοχές ως μία άλλη πτυχή του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής, να διακρίνουν τις έννοιες «περιβαλλοντικός μετανάστης» και «περιβαλλοντικός πρόσφυγας», να εντοπίσουν τα κενά στη νομική αναγνώριση και την προστασία των απειλούμενων λόγω περιβαλλοντικών προβλημάτων πληθυσμών, να προσδιορίσουν τις αιτίες, το εύρος και τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής και να εξοικειωθούν με έννοιες όπως αλληλεγγύη και υπευθυνότητα μεταξύ των γενεών, περιβαλλοντική ηθική, οικολογικό αποτύπωμα, αειφορία και βιώσιμη ανάπτυξη.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

Η παρουσίαση της εισήγησης των πανεπιστημιακών είναι αναρτημένη στην Πλατφόρμα eclass του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και συμπεριλαμβάνεται στο πρόσθετο υλικό της εκπαιδευτικής πρακτικής).

Το σενάριο της προσομοίωσης περιλαμβάνεται στο πρόσθετο υλικό της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής. Για τη συγγραφή του οι εκπαιδευτικοί αξιοποίησαν στοιχεία από:

Για τη συγγραφή του σεναρίου της προσομοίωσης οι εκπαιδευτικοί αξιοποίησαν στοιχεία από τους διαδικτυακούς τόπους:

1. United Nation New «South Pacific countries sound alarm at UN debate on impact of global warming»

UN News Global perspective Human stories

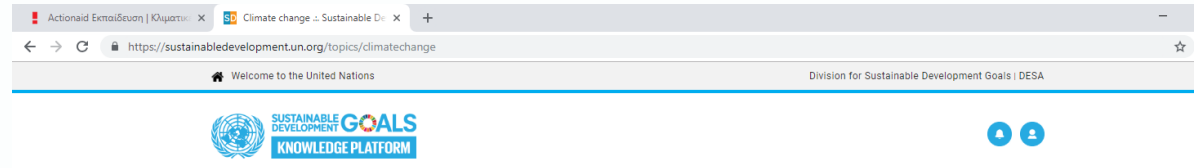
HOME TOPICS IN DEPTH SECRETARY-GENERAL MEDIA

Africa Americas Asia Pacific Middle East Europe ICYMI

AUDIO HUB SUBSCRIBE

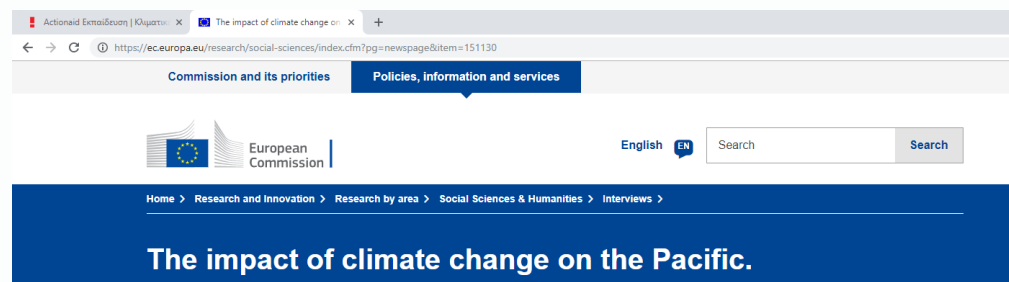
South Pacific countries sound alarm at UN debate on impact of global warming

2. United Nation SUSTAINABLE DEVELOPMENT KNOWLEDGE PLATFORM Documents by Topic: Climate change:

- «Climate change and its possible security implications»:
- «SMALL ISLAND DEVELOPING STATES IN NUMBERS CLIMATE CHANGE EDITION 2015»
- «Assessing the Evidence: Migration, Environment and Climate Change in Papua New Guinea»
- «Vanuatu - Documents & Reports»:
- «Report of the third International Conference on Small Island Developing States»:
- «Tuvalu - Documents & Reports»:
- «Kiribati - Documents & Reports»:

3. European Commission «The impact of climate change on the Pacific»

Περιγραφή: οι δικοί/ές μας μαθητές/τριες ενημερώθηκαν από την Ματσίωρη Στεριανή, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Τμήματος Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, η οποία ανέλυσε ζητήματα αξίας των φυσικών πόρων, αιφορικής διαχείρισής τους και περιβαλλοντικής ηθικής, και Δρίτσα Σοφοκλή, Διδάκτορα του Πανεπιστημίου Montesquieu - Bordeaux IV - Μέλος ΕΔΙΠ του τμήματος Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, που μίλησε για το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής και το φαινόμενο της περιβαλλοντικής μετανάστευσης.

Στο τέλος της ενημέρωσης και της συζήτησης, δίνεται στους μαθητές/τριες από τους/τις εκπαιδευτικούς ένα υποθετικό σενάριο με μία περίπτωση περιβαλλοντικής μετακίνησης στην οποία θίγονται οι αιτίες, οι συνθήκες, οι συνέπειες για όλους τους εμπλεκόμενους, η

αναζήτηση των πιθανών υπευθύνων, τα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά, νομικά θέματα που η συγκεκριμένη υπόθεση εγείρει. Η υπόθεση υποτίθεται ότι φτάνει στη Διακυβερνητική Επιτροπή για τις Κλιματικές Αλλαγές (IPCC) υπό την αιγίδα του ΟΗΕ και οι μαθητές/τριες καλούνται να αναλάβουν τους ρόλους των εκπροσώπων που θα συμμετάσχουν στη συζήτηση [Εκπρόσωπος των Νησιών της Ευτυχίας, Εκπρόσωπος ή εκπρόσωποι γειτονικών χωρών που δεν θέλουν να δεχτούν πρόσφυγες και μετανάστες από τα νησιά της Ευτυχίας, Εκπρόσωπος γειτονικής χώρας που δέχεται τη μετεγκατάσταση στα εδάφη του των κατοίκων μόνο ενός από τα νησιά της Ευτυχίας, με τους οποίους έχει πολιτιστικούς, θρησκευτικούς και φυλετικούς δεσμούς και αρνείται να δεχτεί τους υπόλοιπους, Εκπρόσωπος γειτονικής χώρας υποδοχής μόνο με πληρωμή, Εκπρόσωπος ή εκπρόσωποι χωρών που επιβαρύνουν το κλίμα με τις οικονομικές τους δραστηριότητες, χωρών που σέβονται το περιβάλλον και τις διεθνείς συνθήκες, χωρών που έχουν ήδη υποστεί τις επιπτώσεις από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας, διεθνών φορέων για την κλιματική αλλαγή (ΟΗΕ, UNEP, IPCC, διεθνών φορέων για την προστασία των προσφύγων]. Ζητείται από τους/τις μαθητές/τριες να επιλέξουν ρόλο και σχηματίζονται έτσι ισόρροπες ομάδες. Δίνεται το χρονικό περιθώριο μίας εβδομάδας για να μελετήσουν το σενάριο και να προετοιμαστούν για τον αγώνα επιχειρηματολογίας που θα ακολουθήσει ως προσομοίωση μιας διεθνούς συνδιάσκεψης. Για την καλύτερη προετοιμασία τους, τους υποδεικνύονται οι ιστοσελίδες των οργανισμών που εκπροσωπούν, καθώς και άλλο πρόσθετο υλικό διαθέσιμο στο διαδίκτυο. Κινητοποιώντας την ευρύτερη σχολική κοινότητα, καλούμε απόφοιτους του σχολείου που ακολούθησαν σχετικές σπουδές για να τους βοηθήσουν να ετοιμάσουν την επιχειρηματολογία τους. Κατά την υλοποίηση της συγκεκριμένης πρακτικής, επιλέξαμε να καλέσουμε δύο τελειόφοιτους της Σχολής Νομικών Επιστημών του ΑΠΘ, έναν πτυχιούχο του Φυσικού Τμήματος του ΑΠΘ και μεταπτυχιακό φοιτητή στο Οικονομικό Τμήμα του ΑΠΘ, στο αντικείμενο Οικονομικά Περιβάλλοντος, μία πτυχιούχο Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Οι μαθητές είχαν τον χρόνο να εκφράσουν τη γνώμη τους σχετικά με τα συγκεκριμένα θέματα και να συζητήσουν με τους ειδικούς, αναπτύσσοντας κριτική σκέψη και προβληματισμό σχετικά με την κλιματική αλλαγή και την ανατροπή των ισορροπιών που προκαλεί, τις αιτίες των μετακινήσεων, τους όρους «περιβαλλοντικός πρόσφυγας/μετανάστης», τις προκλήσεις που θέτει η περιβαλλοντική μετανάστευση, τις δράσεις που έχουν αναληφθεί έως τώρα, την ανεπάρκεια του θεσμικού πλαισίου, τη μετανάστευση ως ζήτημα αειφορίας, την αειφορική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική ηθική.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 5: [Εντοπισμός των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής]

Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα

Είδος δραστηριότητας: συζήτηση

Οργάνωση τάξης: ατομική συμμετοχή, συζήτηση στην ολομέλεια

Ρόλος του διδάσκοντα: διδακτικός, ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός, διαμεσολαβητικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: επιδιώκεται να εντοπίσουν οι μαθητές/τριές μας τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στη χώρα μας τώρα και στο άμεσο μέλλον, να προσδιορίσουν τις αιτίες, το εύρος και τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Επίσης, να προσδιορίσουν και να προβάλουν την έννοια της αειφορικής διαχείρισης του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης. Τέλος, να αποκτήσουν και να μάθουν να αξιοποιούν γνώσεις και δεξιότητες για την προστασία της φύσης, υιοθετώντας φιλοπεριβαλλοντικές επιλογές.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

<http://ec.europa./clima/sites/quiz/index.html>

https://www.e-epimorfosi.ac.cy/nesstor/radiofoniki_ekpompi_makedonia.mp3

Για την αξιοποίηση της ραδιοφωνικής εκπομπής ως εκπαιδευτικό εργαλείο, οι εκπαιδευτικοί αξιοποίησαν στοιχεία της Δράσης Networked European School Web Radio – NESTOR :

Περιγραφή: Ύστερα από την ενημέρωση από τους/τις ειδικούς, οι μαθητές/τριές δοκιμάζουν τις γνώσεις τους απαντώντας σε ένα σύντομο κουίζ. Αφού ελέγξουν τις απαντήσεις τους, και με τη βοήθεια της ραδιοφωνικής εκπομπής που συμμεθητές/τριές τους έχουν φτιάξει στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος Erasmus KA2: Networked

European School Web Radio – NESTOR, συζητούν για προφανείς αλλά και δυσδιάκριτες συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην καθημερινή μας ζωή.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: οι μαθητές/τριες ελέγχουν οι ίδιοι τι έχουν μάθει και τι, ίσως, ακόμη αγνοούν ή συγχέουν. Κατόπιν, με τρόπο ευχάριστο ενημερώνονται και προβληματίζονται για τις συνέπειες της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης στον μέσο πολίτη της χώρας μας. Συνειδητοποιούν, τελικά, πως το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής μάς αφορά όλους, αφορά όχι μόνο το μακρινό μέλλον μα, ήδη, και πολλές και ποικίλες πτυχές της καθημερινής μας ζωής, μας αφορά στον βαθμό που ευθυνόμαστε γι' αυτό και στον βαθμό που θα υποστούμε τις συνέπειές του.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ 6,7: [Σύνδεση με την ελληνική πραγματικότητα: από το παγκόσμιο επίπεδο στο εθνικό]

Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα

Είδος δραστηριότητας: αξιοποίηση διαδραστικού χάρτη, παρακολούθηση ντοκιμαντέρ, συζήτηση

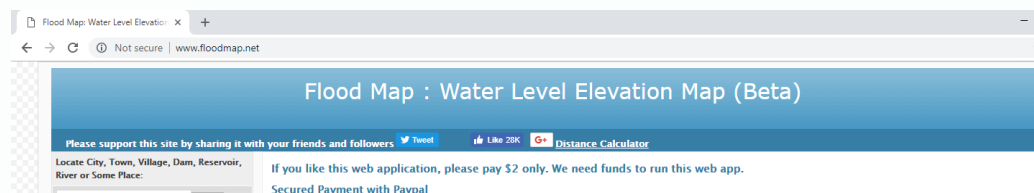
Οργάνωση τάξης: ομάδες των δύο ατόμων ανά Η/Υ, συζήτηση στην ολομέλεια

Ρόλος του διδάσκοντα: διδακτικός, ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός, διαμεσολαβητικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: δίνεται στους/στις μαθητές/τριες η ευκαιρία να εξετάσουν τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στο άμεσο μέλλον, τόσο στη χώρα μας όσο και παγκοσμίως, και να εντοπίσουν τις πλέον ευάλωτες περιοχές, να αναγνωρίσουν την αλληλεξάρτηση περιβάλλοντος και κοινωνίας, να αποκτήσουν κίνητρα ενεργού συμμετοχής για την αντιμετώπιση του προβλήματος και να σκεφτούν μέτρα που μπορούν να ληφθούν.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

- Flood Map: Water Level Elevation Map

- Global Flood Map

- NASA Global Climatic Change – Sea Ice, Sea Level, Carbon Dioxide, Global Temperature

- ΕΡΤ, Κλιματική αλλαγή και Ελλάδα. Επεισόδιο 13^ο: «ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ»:

- Εκπαιδευτική Τηλεόραση- Το Ρολόι της Καταστροφής:

<http://www.edutv.gr/index.php/perivalon-2/to-roloi-tis-katastrofis>

- Εκπαιδευτική Τηλεόραση – Ο Εφιάλτης της Ξηρασίας:

<http://www.edutv.gr/index.php/perivalon-2/o-efialtis-tis-ksirasias>

- Εκπαιδευτική Τηλεόραση – Νερό και Κλιματολογικές Αλλαγές:

<http://www.edutv.gr/index.php/perivalon-2/nero-kai-klimatologikes-allages>

- Εκπαιδευτική Τηλεόραση – Πράσινη Ενέργεια:

<http://www.edutv.gr/index.php/perivalon-2/prasini-energeia>

Περιγραφή: οι μαθητές/τριες, στο Εργαστήριο της Πληροφορικής, χωρισμένοι σε ομάδες των δύο ανά Η/Υ, αξιοποιούν τους χάρτες «Flood Map: Water Level Elevation Map», «Global Flood Map», «Sea Level» και «Global Temperature». Με τη βοήθεια των συγκεκριμένων διαδραστικών εργαλείων που χρησιμοποιούν δορυφορικά δεδομένα της NASA, παρακολουθούν την αλλαγή της θερμοκρασίας του πλανήτη μέσα στον χρόνο, αλλάζουν τη στάθμη της θάλασσας, εντοπίζουν τις περιοχές του πλανήτη που πλημμυρίζουν και απειλούνται με εξαφάνιση εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής και υπολογίζουν τον αριθμό των ατόμων που εκτοπίζονται. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον Ελλαδικό χώρο. Η δραστηριότητα διαρκεί 10 λεπτά.

Στη συνέχεια, για να διαπιστώσουν τις πιθανότητες να επαληθευτούν τα σενάρια της προηγούμενης δραστηριότητας, προβάλλουμε με τη σειρά: ι) απόσπασμα από το επεισόδιο «Μετακινήσεις πληθυσμών» της σειράς Εκπομπών της ΕΡΤ «Κλιματική Αλλαγή και Ελλάδα» (9' - 17,30'), με στιγμιότυπα από τις περιοχές του πλανήτη που πλήττονται από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας και με ιδιαίτερες αναφορές στις μεταναστευτικές ροές που προκαλεί η κλιματική αλλαγή στις χώρες της Μεσογείου και ιδιαίτερα στη χώρα μας, ιι) αποσπάσματα από το οπτικοακουστικό υλικό της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης «Το ρολόι της καταστροφής» (5,20'-10') που αναφέρεται ευσύνοπτα στα αποτελέσματα της κλιματικής αλλαγής και στις εφιαλτικές προοπτικές τους τόσο στην Ελλάδα όσο και παγκοσμίως, «Ο εφιάλτης της ξηρασίας» (3,20' -4,40', 6' - 7', 8' -11,40' και 14,30' ως το τέλος), «Νερό και κλιματολογικές αλλαγές» (8' - 9,30'), «Πράσινη ενέργεια» (από την αρχή ως το 2,57').

Ακολουθεί σύντομη συζήτηση με στόχο να προβληματίσει τους/τις μαθητές/τριες για τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής παγκοσμίως αλλά και στη χώρα μας, την πιθανότητα μετατοπίσεων πληθυσμών εξαιτίας της και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν ώστε να μετριαστούν οι αρνητικές επιδράσεις.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: οι συγκεκριμένες δραστηριότητες συνέβαλαν στο να νιώσουν οι μαθητές/τριες και δικό τους πρόβλημα το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής, και ιδιαίτερα των αναγκαστικών μετακινήσεων πληθυσμών που αυτό προκαλεί. Συνειδητοποίησαν με έκπληξη, αξιοποιώντας διαδραστικούς χάρτες, πως μία σχετικά μικρή άνοδος της θερμοκρασίας μπορεί να εξαφανίσει όχι μόνο κάποια μακρινά νησιά στον Ειρηνικό Ωκεανό, αλλά ολόκληρες μεγαλουπόλεις, ακόμα και περιοχές λίγα

χιλιόμετρα μακριά από το σπίτι τους. Παρακολούθησαν επίσης πραγματικές εικόνες ανθρώπων που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους λόγω ανόδου της στάθμης της θάλασσας, ακραίων καιρικών φαινομένων ή ανομβρίας και ξηρασίας και συνειδητοποίησαν ότι πολλοί από τους μετανάστες και τους πρόσφυγες που βρίσκονται στη χώρα μας είναι στην ουσία περιβαλλοντικοί μετανάστες ή περιβαλλοντικοί πρόσφυγες. Διατύπωσαν προβληματισμούς σχετικά με την αδικία που παρατηρείται μεταξύ των πλουσίων χωρών που είναι υπεύθυνες για την κλιματική αλλαγή και των φτωχών που υφίστανται τις συνέπειες, για την παγκόσμια διάσταση του προβλήματος, κάποιοι/ες άρχισαν να αναζητούν λύσεις και κάποιοι/ες μίλησαν για την ανάγκη ανάληψης δράσης από τον καθένα, αντί να περιμένουμε από τις κυβερνήσεις να δώσουν λύση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 8: [Από το παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο, στο τοπικό]

Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα

Είδος δραστηριότητας: παιχνίδι ρόλων, παρουσίαση, συζήτηση

Οργάνωση τάξης: ατομικές εργασίες, ολομέλεια

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός, διαμεσολαβητικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: οι μαθητές/τριες μπαίνουν στη θέση ενός περιβαλλοντικού πρόσφυγα λίγο πριν αναγκαστεί να εγκαταλείψει τον τόπο του και προσπαθούν να βιώσουν τη συναισθηματική του κατάσταση. Ενημερώνονται για τις διαδικασίες αναζήτησης ασύλου, αντιμετωπίζουν τις συνέπειες απουσίας σχετικού νομικού πλαισίου από τη Συνθήκη της Γενεύης, αναλύουν τις συνέπειες των πολιτικών αποφάσεων, αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των δράσεων των διεθνών και εθνικών οργανισμών.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

SAMEWORLDEDU-KIT – Φανταστικό Ταξίδι: <http://edu-kit.sameworld.eu/mod/page/view.php?id=960>

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες παίρνουν φωτοτυπημένο το κείμενο ενός απαισιόδοξου σεναρίου για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στον κόλπο του Θερμαϊκού όπου κατοικούν (βλέπε: Παράρτημα 2, σελ. 67). Σε αυτό καλούνται να μπουν στη θέση ενός πρόσφυγα λίγο πριν από την πτήση του και να σκεφτούν τι θα έκαναν αν υποχρεώνονταν να τραπούν σε φυγή. Στη συνέχεια παρουσιάζουν και επεξηγούν τις απαντήσεις τους στην ολομέλεια και αποφασίζουν από κοινού αν οι αιτήσεις τους για άσυλο θα γίνουν δεκτές ή όχι. Συνοψίζοντας, ο/η εκπαιδευτικός υπογραμμίζει πως «το

ταξίδι» είναι μία εκούσια ενέργεια στην οποία ο/η πρόσφυγας μόνος/η του αποφασίζει να προχωρήσει, όμως επισημαίνει και τους κινδύνους που ενέχουν οι αποφάσεις που αυτός/ή καλείται να λάβει και επομένως πρέπει να δράσει με στρατηγική, ενώ η αντιμετώπισή του από την τοπική ή διεθνή κοινότητα δεν μπορεί να αποφασιστεί με βάση γραφειοκρατικά κριτήρια που προσπαθούν να ορίσουν ποιος είναι πρόσφυγας και ποιος όχι. Για την παρουσίαση των απαντήσεων μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα δωρεάν online εργαλεία του web2 Wordle & Tagxedo ή η εφαρμογή WordArt που δημιουργούν σύννεφα-λέξεων τα οποία οπτικοποιούν τόσο τις απαντήσεις, όσο και τη συχνότητα εμφάνισής τους (βλέπε: Παράρτημα 3, σελ. 68).

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: σε αυτή τη δραστηριότητα, το γενικό κατέστη ειδικό, το παγκόσμιο ατομικό, το αφηρημένο συγκεκριμένο. Οι περισσότεροι/ες μαθητές/τριες μπήκαν στη συναισθηματική κατάσταση του πρόσφυγα, όλοι/ες έμαθαν για τη διαδικασία αναζήτησης ασύλου και συνειδητοποίησαν τις συνέπειες απουσίας θεσμικού πλαισίου που να προστατεύει τους περιβαλλοντικούς πρόσφυγες. Από τις απαντήσεις που δόθηκαν, ωστόσο, αντιληφθήκαμε πως η συγκεκριμένη δραστηριότητα αντιμετωπίστηκε από αρκετούς/ές μαθητές/τριες περισσότερο ως μία φανταστική περιπέτεια και λιγότερο ως μία κατάσταση την οποία θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν κάποια στιγμή οι ίδιοι/ες. Κι αυτό, παρά το γεγονός ότι στη συζήτηση που προηγήθηκε δεν αμφισβητήθηκε η πιθανότητα όλοι/ες να χρειαστεί να εγκαταλείψουμε τον τόπο μας εξαιτίας των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής. Επίσης, διαπιστώσαμε πως αρκετοί/ες μαθητές/τριες αδυνατούν να προσδιορίσουν τη στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσουν σε τέτοιες στιγμές. Σε ανάλογες διαπιστώσεις καταλήξαμε και την επόμενη σχολική χρονιά, όταν επαναλάβαμε τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Ίσως η ηλικία, ίσως ο τρόπος ζωής τους, ίσως η ενδόμυχη πίστη καθενός/μιας σε ένα σταθερό παγκόσμιο σύστημα ασφαλείας που τελικά θα τους προστατεύσει συνέβαλαν στο να μην είναι σε θέση οι μαθητές/τριές μας να εντοπίσουν τι μπορεί να εξασφαλίσει την επιβίωση και τι να την απειλήσει σε τέτοιες κρίσιμες στιγμές. Στη συζήτηση που ακολούθησε, οι εκπαιδευτικοί αλλά και οι υπόλοιποι συμμαθητές/τριές τους βοηθήσαμε να αντιληφθούν τη λανθασμένη στρατηγική που ακολούθησαν. Όσοι/ες χρειάστηκε να ζητήσουν άσυλο, διαπίστωσαν τη δεινή θέση στην οποία βρίσκονται. Σε αυτό συμβάλαμε και οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι/ες παίζαμε τον ρόλο των αρμοδίων αρχών της χώρας υποδοχής τους εφαρμόζοντας πιστά την ισχύουσα νομοθεσία. Ανάλογα με την περίπτωση, σε κάποιους/ες δόθηκε άδεια παραμονής. Όντες/ούσες απροστάτευτοι/ες, οι υπόλοιποι/ες αναζήτησαν τη συνδρομή Διεθνών Οργανισμών και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων. Η όλη δραστηριότητα κατέληξε στη διαπίστωση πως χρειάζεται πολιτική βούληση για την αντιμετώπιση του προβλήματος, αν και πολλοί/ες αμφισβήτησαν την ευαισθησία της διεθνούς κοινότητας. Πρέπει να σημειωθεί πως πολλοί/πολλές αναφέρθηκαν στα προνόμια που τους δίνει η ιδιότητα του ευρωπαϊού πολίτη σε παρόμοιες καταστάσεις.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 9: [SKYPE με εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες]

Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα

Είδος δραστηριότητας: παρουσίαση από ειδικούς, συζήτηση, ανάλυση δεδομένων

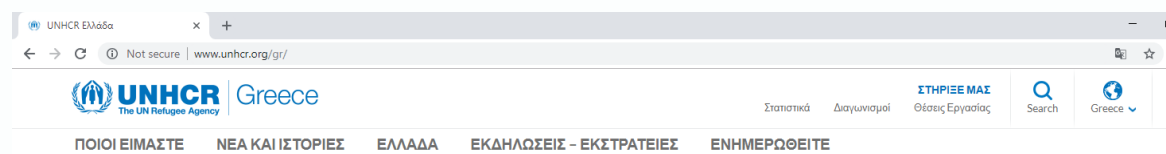
Οργάνωση τάξης: ολομέλεια, ομάδες των δύο ανά Η/Υ

Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός, διαμεσολαβητικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: Η συγκεκριμένη παρέμβαση συνδέεται άμεσα με τους προβληματισμούς και τα ερωτηματικά που γέννησε η προηγούμενη δραστηριότητα σε θέματα παροχής ασύλου στους πρόσφυγες και στοχεύει, δια στόματος ειδικού, να δώσει απαντήσεις σε αυτά. Κύριος στόχος της είναι, επίσης, να εντοπίσουν οι μαθητές/τριες τον ρόλο και την αποτελεσματικότητα της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, να κατανοήσουν τις σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ των λαών, να αποκτήσουν πνεύμα αλληλεγγύης και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να αξιοποιήσουν την τεχνολογία ως πηγή μάθησης, να ασκηθούν στη διαδικασία αναζήτησης αλλά και διασταύρωσης και αξιολόγησης των ποικίλων πληροφοριών.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

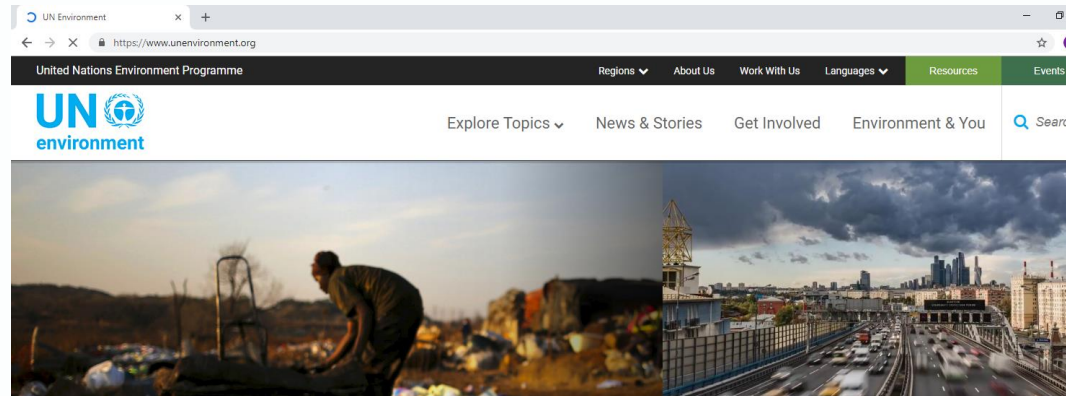
1. Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

Πιο συγκεκριμένα:

- Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες - Πληροφορίες για τους Πρόσφυγες και τους Αιτούντες Άσυλο στην Ελλάδα σε 5 Γλώσσες.
- Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες – Στατιστικά.
- Operational Portal Refuges Situation («Στατιστικά στοιχεία στην Ελλάδα και στις χώρες της Μεσογείου» και "Η κατάσταση στον κόσμο»).

2. United Nations Environment Programme

Περιγραφή: Οι μαθητές/τριες είχαν τη δυνατότητα να ενημερωθούν μέσω skype από την κ. Καλλιόπη Διονυσοπούλου (Εικόνα 1, σελ. 45), μέλος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, για την βοήθεια που παρέχει στους πρόσφυγες ο Οργανισμός τόσο στη χώρα μας, όσο και παγκοσμίως. Η επικοινωνία έλαβε χώρα στο Εργαστήριο Πληροφορικής, διήρκησε συνολικά 30 λεπτά, και στη διάρκειά της οι μαθητές/τριες είχαν τη δυνατότητα να υποβάλουν διευκρινιστικές ερωτήσεις. Μετά την ολοκλήρωσή της, δύο ανά Η/Υ, περιηγήθηκαν για 15 λεπτά στην ιστοσελίδα της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, καθώς και στις ιστοσελίδες που μας υποδείχθηκαν από την κ. Διονυσοπούλου.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Η συγκεκριμένη δραστηριότητα συνέβαλε περαιτέρω στη δημιουργία ενός αυθεντικού περιβάλλοντος πολυμορφικής εκπαίδευσης, έδωσε νέες εμπειρίες στους/στις μαθητές/τριες και τους/τις ενέπλεξε σε μια αλληλεπιδραστική διδακτική επικοινωνία με ένα μέλος της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες, το οποίο κατέρριψε πολλούς μύθους σχετικά με το προσφυγικό ζήτημα, σκιαγράφησε με την εμπειρία του πολλές αθέατες διαστάσεις του και τόνισε τη σημασία της σωστής ενημέρωσης και της ευαισθητοποίησης των πολιτών. Εξήγησε τους λόγους για τους οποίους υπάρχει το νομικό κενό παροχής ασύλου για τους περιβαλλοντικούς πρόσφυγες, αναφέροντας όμως τις περιπτώσεις στις οποίες ο Οργανισμός χρειάστηκε να τους συνδράμει και να παράσχει τη βοήθειά του. Η επικοινωνία αντιμετωπίστηκε από τα παιδιά ως μία συναρπαστική εμπειρία, κράτησε αμείωτο το ενδιαφέρον τους, ενώ για τους/τις εκπαιδευτικούς δημιούργησε κίνητρα για περαιτέρω διερεύνηση του θέματος. Έτσι, μετά το πέρας της τηλεδιάσκεψης οι μαθητές/τριες, μέσω των ιστοσελίδων που τους υποδείχθηκαν, είχαν τη δυνατότητα να μάθουν πώς γίνεται η αίτηση ασύλου στην Ελλάδα και ποια είναι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των προσφύγων, να αναλύσουν στατιστικά δεδομένα και να διαμορφώσουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για το πρόβλημα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 10: [Μελέτη δεδομένων]

Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα

Είδος δραστηριότητας: μελέτη δεδομένων

Οργάνωση τάξης: εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: διδακτικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: η δραστηριότητα έχει ως βασικό στόχο να αναλύσουν και να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες την έννοια της περιβαλλοντικής αδικίας, να αναγνωρίσουν τους κύριους υπεύθυνους για την κλιματική αλλαγή, να ευαισθητοποιηθούν σχετικά, έτσι ώστε να αυξηθεί η αίσθηση ευθύνης τους σχετικά με τον τρόπο ζωής τους. Επίσης, να δουν πώς κατασκευάζονται και ποιες δυνατότητες διαθέτουν οι νέοι ηλεκτρονικοί διαδραστικοί χάρτες, να ασκηθούν στην ανάλυση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων για να κατανοήσουν κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα, να αντλήσουν πληροφορίες μέσα από εγκεκριμένες ιστοσελίδες και να βελτιώσουν το αγγλικό τους λεξιλόγιο.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

- SAMEWORLDEDU-KIT: <http://edu-kit.sameworld.eu/?lang=el>

και συγκεκριμένα τις δραστηριότητες:

- Η περιβαλλοντική δικαιοσύνη σε χάρτη: Ένας ψηφιακός άτλας:

(<http://edu-kit.sameworld.eu/mod/page/view.php?id=950>)

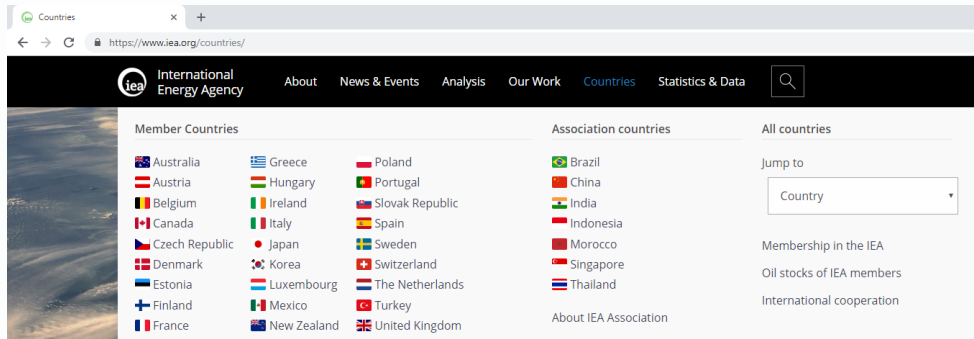
- Διαφορετικές εκπομπές, διαφορετικές ευθύνες:

(<http://edu-kit.sameworld.eu/mod/page/view.php?id=985>)

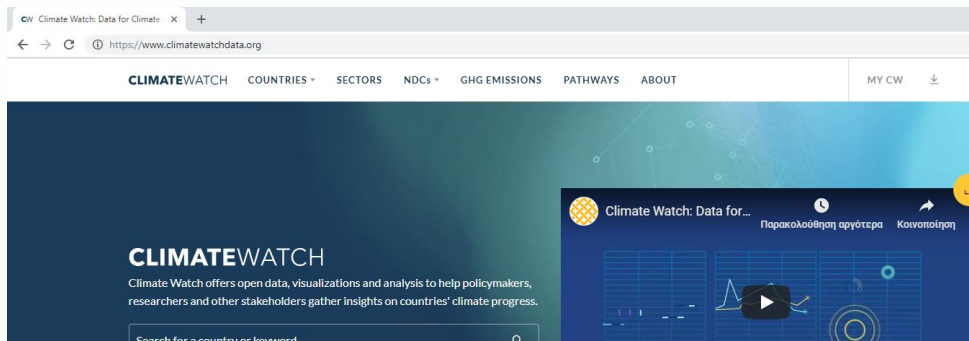
- Environmental Justice Atlas – Climate Debt

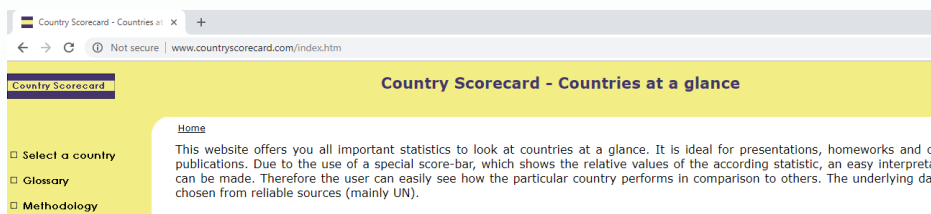
- International Energy Agency- countries

- CAIT Climate Data Explorer – ClimateWatch

- Country Scorecard - Countries at a glance

Περιγραφή: οι μαθητές/τριες, στο Εργαστήριο της Πληροφορικής και σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων (έτσι όπως ομαδοποιήθηκαν για την Προσομοίωση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για τις Κλιματικές Αλλαγές), περιηγούνται για λίγα λεπτά στην πλατφόρμα του SAME World. Στην συνέχεια επιλέγουμε την δραστηριότητα «Η περιβαλλοντική δικαιοσύνη σε χάρτη: Ένας ψηφιακός άτλας» και τους δίνουμε πληροφορίες για τον τρόπο αξιοποίησης του άτλαντα. Από αυτόν, τους/τις καλούμε να περιηγηθούν στον Χάρτη «Climate Debt», να μελετήσουν μία από τις υπάρχουσες περιβαλλοντικές συγκρούσεις από όλο τον κόσμο και να την παρουσιάσουν πολύ σύντομα (μια απλή

αναφορά) στην ολομέλεια. Φροντίζουμε οι περιπτώσεις που θα επιλέξουν να αφορούν συγκρούσεις σε όλες τις Ηπείρους (Διάρκεια δραστηριότητας: 25 λεπτά). Για τα υπόλοιπα 20 λεπτά, πάλι από την πλατφόρμα του SAME World, επιλέγουμε τη δραστηριότητα «Διαφορετικές εκπομπές, διαφορετικές ευθύνες» και τους αφήνουμε να εργαστούν ανά ομάδες, καθοδηγώντας τους για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να μελετήσουν βασικά δεδομένα σχετικά με την τωρινή και ιστορική συμβολή των διαφόρων χωρών στο πρόβλημα της υπερθέρμανσης του πλανήτη, να τα συσχετίσουν με την πορεία του ΑΕΠ τους και με τον άτλαντα της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης. Ως εφαρμογή ζητούμε να επιλέξουν μια πλούσια και μια φτωχή χώρα του πλανήτη και, αξιοποιώντας δεδομένα για αυτές τις χώρες από τις ιστοσελίδες International Energy Agency- statistics, CAIT Climate Data Explorer – Climate Watch, Country Scorecard – Countries at a glance καθώς και τον προηγούμενο χάρτη περιβαλλοντικής δικαιοσύνης, να συσχετίσουν το βιοτικό επίπεδο αυτών των χωρών με την τωρινή και ιστορική συμβολή τους στο πρόβλημα της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Τονίζουμε πως από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορούν να αντλήσουν στοιχεία τα οποία θα χρησιμοποιήσουν ως επιχειρήματα στην Προσομοίωση της δραστηριότητας που θα ακολουθήσει. Για την κατανόηση των δεδομένων, εξηγούμε στους/στις μαθητές/τριες την έννοια του ΑΕΠ, η οποία περιλαμβάνεται στη διδακτέα ύλη του μαθήματος της Πολιτικής Παιδείας της Β΄ Λυκείου.

Πρέπει να σημειωθεί πως οι δραστηριότητες του SAME World προσαρμόστηκαν στις ανάγκες της παρούσας ανοιχτής πρακτικής.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: οι μαθητές/τριες ασκήθηκαν στην ανάλυση δεδομένων και την εξαγωγή των βασικότερων πληροφοριών από αυτά και άντλησαν στοιχεία και επιχειρήματα για να υποστηρίξουν τις θέσεις της ομάδας τους στη Διακυβερνητική Επιτροπή. Με τη βοήθεια του Άτλαντα Περιβαλλοντικής Δικαιοσύνης έμαθαν ιστορίες κοινοτήτων από όλο τον κόσμο που αγωνίζονται για περιβαλλοντική δικαιοσύνη σε θέματα που σχετίζονται με την Κλιματική Αλλαγή. Διαπίστωσαν πως οι πόροι που προκύπτουν από τα επενδυτικά έργα, τα οποία προκαλούν αυτές τις συγκρούσεις, συνήθως προορίζονται για τον πλούσιο Βορρά, ο οποίος ασκεί οικολογική βία στον φτωχό Νότο και σε περιθωριοποιημένους πληθυσμούς. Αντιμετωπίζοντας τα παγκόσμια δεδομένα, αντιλαμβάνονται ότι ο κόσμος τελικά είναι μόνο ένας και όλα τα φαινόμενα είναι μεταξύ τους αλληλένδετα.

Γ΄ φάση: Εφαρμογή της γνώσης

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 11: [Προσομοίωση της συζήτησης στη Διακυβερνητική Επιτροπή για τις Κλιματικές Αλλαγές (IPCC)]

Διάρκεια: 3 συνεχόμενες διδακτικές ώρες, με αναμόρφωση του Ωρολογίου Προγράμματος

Είδος δραστηριότητας: παιχνίδι ρόλων, προσομοίωση, συζήτηση

Οργάνωση τάξης: εργασία σε ομάδες

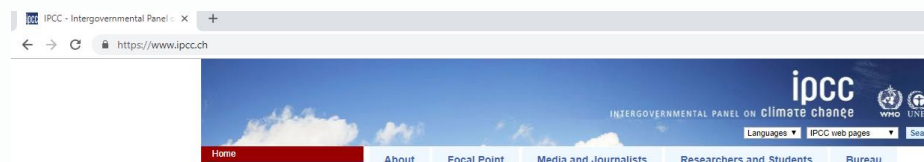
Ρόλος του διδάσκοντα: ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, διευκολυντικός, συντονιστικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: για την προετοιμασία τους, οι μαθητές/τριες θα συνειδητοποιήσουν βιωματικά την αξία των ΤΠΕ και του διαδικτύου ως πηγών και μέσω ενεργητικής μάθησης, θα εξασκηθούν στην αναζήτηση, τη διασταύρωση και την αξιοποίηση ποικίλων πληροφοριών από εγκεκριμένες ιστοσελίδες και αποθετήρια εκπαιδευτικού υλικού και θα εξοικειωθούν με το ελληνικό και το αγγλικό λεξιλόγιο που τους είναι απαραίτητο για την πραγμάτευση θεμάτων σχετικών με τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τα προβλήματα μετανάστευσης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Κατόπιν, θα ασκηθούν σε τρόπους δημόσιας παρέμβασης για ζητήματα που τους απασχολούν, θα μάθουν να εκφράζουν κρίσεις, να οικοδομούν και να αντιπαραθέτουν αξιόπιστα επιχειρήματα για να υποστηρίξουν την άποψή τους, να αμφισβητούν, να αντικρούουν απόψεις, να διαπραγματεύονται. Επίσης θα εκτιμήσουν την αξία της συνεργασίας μεταξύ των λαών για την αντιμετώπιση των σημαντικών κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα.

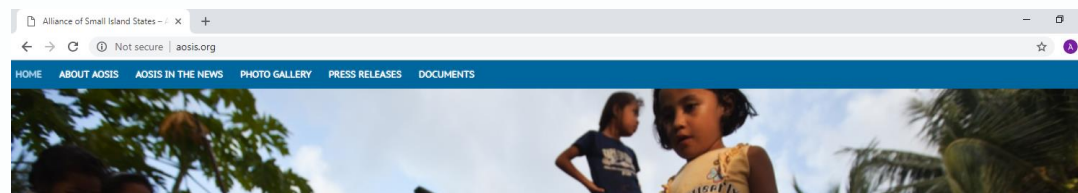
Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο:

Εκτός από το ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο προηγούμενων δραστηριοτήτων, στους/στις μαθητές/τριες υποδείχτηκαν επιπλέον:

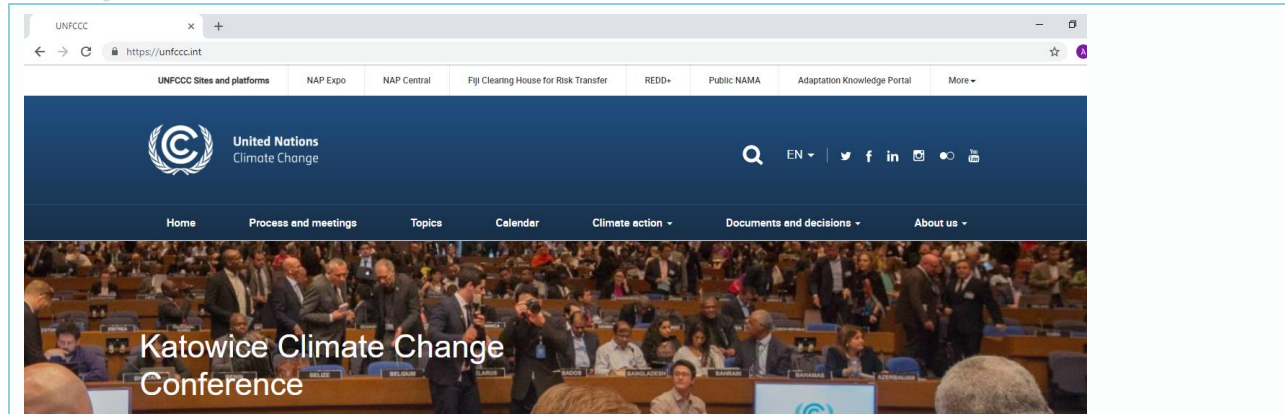
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)

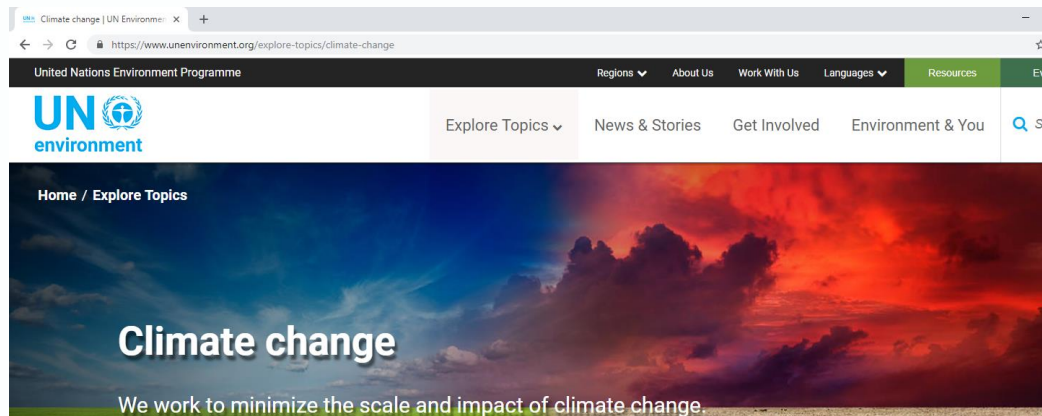
- Alliance of Small Island States –AOSIS

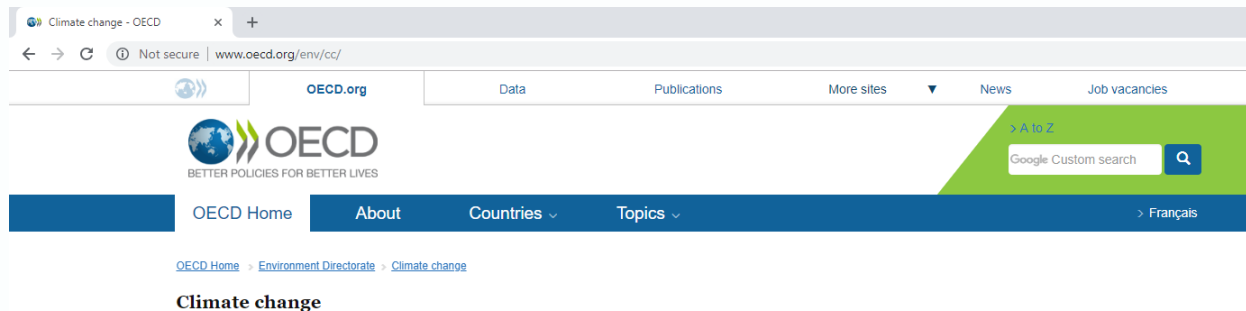
- United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)

- United Nations Environment Programme - Climate change

- The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Climate change

- Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες

- UNESCO. TEACHING AND LEARNING FOR A SUSTAINABLE FUTURE - CLIMATE CHANGE

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Ενέργεια, κλιματική αλλαγή, περιβάλλον – Δράση για το κλίμα

https://ec.europa.eu/clima/index_el

Περιγραφή: Αφού έχουν ολοκληρωθεί οι δραστηριότητες που διερευνούν κατά σειρά τα αίτια, το φαινόμενο, τις συνέπειες της περιβαλλοντικής μετανάστευσης και την έννοια της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης, γίνεται η προσομοίωση της συζήτησης στη Διακυβερνητική Επιτροπή για τις Κλιματικές Αλλαγές (IPCC) που πραγματοποιείται υπό την αιγίδα του ΟΗΕ.

Η συγκεκριμένη δράση εμπεριέχει μερικές από τις πλέον παιδαγωγικές μαθητοκεντρικές, ομαδοσυνεργατικές και δημοκρατικές μεθόδους διδασκαλίας, όπως η διερευνητική μάθηση, το παιχνίδι ρόλων, η αντιπαράθεση απόψεων και η επίλυση προβλήματος, που μετατρέπουν την μάθηση από μία απλή μετάδοση γνώσεων σε μια πολυδιάστατη εμπειρία. Συγκεκριμένα, για να υποστηρίξουν τις θέσεις της ομάδας που εκπροσωπούν στη διάσκεψη, οι μαθητές/τριες θα πρέπει να αξιοποιήσουν όλες τις γνώσεις και τις εμπειρίες που αποκόμισαν από τις δραστηριότητες της εκπαιδευτικής παρέμβασης που προηγήθηκε, αλλά και υλικό των ιστοσελίδων Διεθνών Οργανισμών και άλλων πηγών του διαδικτύου που τους έχουν υποδειχθεί. Μπαίνουν λοιπόν σε ένα πλαίσιο ανακάλυψης, έρευνας και συνεργατικής διερεύνησης για να συλλέξουν και να αναλύσουν δεδομένα και για να οικοδομήσουν καλά τεκμηριωμένα επιχειρήματα, υπό την καθοδήγηση, τη διευκόλυνση και την εμπύχωση των αποφοίτων του σχολείου. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι τελευταίοι/ες ανέλαβαν να «προπονήσουν» από τρεις ομάδες ο/η καθένας/μία, επισκέφτηκαν το σχολείο, γνωρίστηκαν με τις ομάδες τους και στη συνέχεια, σε όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας για τη Διάσκεψη, επικοινωνούσαν μαζί τους μέσω του διαδικτύου.

Ως εκπρόσωποι κρατών, οργανισμών και οργανώσεων οι μαθητές/τριες καλούνται να παίξουν ρόλους αυτοσχεδιάζοντας και υιοθετώντας κάποιες φορές απόψεις διαφορετικές από τις δικές τους. Το σενάριο, αν και φανταστικό, διαθέτει πολλά πραγματικά στοιχεία και διαμορφώθηκε με τέτοιο τρόπο, ώστε να αναδεικνύει την

ποικιλομορφία των απόψεων που υπάρχουν γύρω από το συγκεκριμένο θέμα (Burton⁸, 1997), να εξάπτει την περιέργεια και να προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών για περαιτέρω έρευνα βοηθώντας παράλληλα στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης (Shaw⁹, 2004), και φυσικά να περιλαμβάνει ένα πρόβλημα προς επίλυση, το οποίο είναι σε θέση να διαχειριστούν. Τα «Νησιά της Ευτυχίας» μπορεί να μην υπάρχουν στο χάρτη, υπάρχουν όμως τα Νησιά Κιριμπάτι, τα Νησιά Βανουάτου και πολλές άλλες περιοχές του πλανήτη που απειλούνται από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής. Το σενάριο που δόθηκε στους/στις μαθητές/τριες στηρίχτηκε, ακριβώς, στο δράμα αυτών των ανθρώπων, στις θέσεις και τις δηλώσεις των εμπλεκόμενων μερών. Μεριμνήσαμε, επίσης, ώστε το ίδιο το σενάριο να δίνει επαρκείς πληροφορίες για να μπορούν οι μαθητές/τριες να «κτίσουν» τα επιχειρήματά τους (Ødegaard¹⁰, 2003).

Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα οι μαθητές/τριες έχουν τη δυνατότητα επιχειρηματολογίας μπροστά σε κοινό, διαδικασία που συμβάλλει στη βελτίωση δεξιοτήτων επικοινωνίας και δημόσιας έκφρασης. Η Διάσκεψη πραγματοποιήθηκε ακολουθώντας, ως ένα βαθμό, το τυπικό των αγώνων επιχειρηματολογίας. Κάθε εμπλεκόμενος φορέας τοποθετήθηκε αρχικά (διάρκεια τοποθέτησης μέχρι 5 λεπτά), χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα διακοπής ή παρέμβασης. Ακολούθησαν με τη σειρά άλλοι δύο γύροι, με τοποθετήσεις διάρκειας τριών λεπτών. Στον δεύτερο γύρο, υπήρχε η δυνατότητα διευκρινιστικών ερωτήσεων 3 λεπτών μετά από κάθε τοποθέτηση. Τέλος, στον τρίτο γύρο, οι ομιλούντες/ούσες συνόψισαν σε τρία λεπτά τις θέσεις τους και κατέθεσαν τις προτάσεις τους. Οι εκπαιδευτικοί ανέλαβαν τον ρόλο των συντονιστών της διάσκεψης, χωρίς να παρεμβαίνουν επί τοις ουσίας κατά τη διάρκεια της προσομοίωσης.

Μετά από μία, σε γενικές γραμμές, συγκροτημένη αντιπαράθεση λογικών επιχειρημάτων μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, χωρίς να αποφευχθούν κάποιες εμμονές και κάποιες πολύ συναισθηματικές τοποθετήσεις, η Διάσκεψη, όπως όριζε η διαδικασία, έπρεπε να καταλήξει ομόφωνα ή κατά πλειοψηφία σε ένα ψήφισμα - «λύση του προβλήματος». Η διδακτική μέθοδος της επίλυσης προβλήματος θεωρείται τόσο σημαντική για την προσέγγιση ζητημάτων που σχετίζονται με το περιβάλλον, που κάποιοι ερευνητές αποδίδουν την πληθώρα των περιβαλλοντικών προβλημάτων στο γεγονός ότι οι άνθρωποι δεν έμαθαν να σκέπτονται με όρους επίλυσης προβλήματος και η παραδοσιακή

⁸ Burton, L. D. (1997). Hitting the issues head on: Using role play in science education. Paper presented at the Annual Conference of the National Science Teachers Association. New Orleans, Louisiana.

⁹ Shaw, C. M. (2004). Using Role-Play Scenarios in the IR Classroom: An Examination of Exercises on Peacekeeping Operations and Foreign Policy Decision Making. *International Studies Perspectives*, 5, pp.1–22.

¹⁰ Ødegaard, M. (2003). Dramatic Science: a critical review of drama in science education. *Studies in Science Education*, pp39, 75-101.

εκπαίδευση δεν καλλιεργεί τέτοιου τύπου δεξιότητες (Γεωργόπουλος & Τσαλίκη¹¹, 1993). Για την ιστορία, στη συγκεκριμένη Διάσκεψη, αφού κάμφθηκαν και οι τελευταίες αντιστάσεις των Η.Π.Α., οι μαθητές/τριες ομόφωνα συμφώνησαν πως η διεθνής κοινότητα οφείλει να πληρώσει την μετεγκατάσταση των κατοίκων των «Νησιών της Ευτυχίας», ανάλογα με τον βαθμό στον οποίο μολύνει η κάθε χώρα την ατμόσφαιρα. Φυσικά η όλη διαδικασία, αν και προσομοίωση, ανέδειξε τις πολιτικές και οικονομικές διαστάσεις του προβλήματος, το αξιακό υπόβαθρο των εμπλεκόμενων φορέων και το ηθικό δίλημμα που προκύπτει. Έδειξε, επίσης, πως, αν η σκέψη συνοδεύεται από δράση των αρμόδιων φορέων αλλά και πολιτική βούληση, τότε το συγκεκριμένο πρόβλημα μπορεί να λυθεί.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας: Η συγκεκριμένη δραστηριότητα έδωσε στους μαθητές/τριες τη δυνατότητα να εκφράσουν τα συναισθήματα, τις ιδέες και τα επιχειρήματά τους, να αλληλεπιδράσουν με τους/τις συμμαθητές/τριές τους, να προσπαθήσουν να τους καταλάβουν, αλλά και να τους πείσουν. Επίσης, ανέδειξε συγκρούσεις καθώς και διαφορετικά αξιακά συστήματα, κατέδειξε τις επιπτώσεις που αυτές μπορεί να έχουν στην πραγματική ζωή και έβαλε τους/τις μαθητές/τριες στη λογική του σεβασμού των απόψεων των άλλων, της διαπραγμάτευσης και του συμβιβασμού, ακολουθώντας τους κανόνες που τους επιβλήθηκαν από τη διαδικασία. Το συγκεκριμένο παιχνίδι ρόλων λειτούργησε και ως μια διαδικασία αυτοαξιολόγησης, αφού έδωσε στους/στις μαθητές/τριες την δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν πως το δίκαιο των αιτημάτων κάποιες φορές δεν είναι αρκετό, αν δεν συνοδεύεται από την κατάλληλη προετοιμασία. Επίσης, χρειάστηκε να δουν το περιβάλλον μέσα από ένα κοινωνικό-πολιτιστικό πρίσμα και να το αντιμετωπίσουν ως κάτι που δομείται κοινωνικά πάνω στις πράξεις και τα πιστεύω του κοινωνικού συνόλου (Camino & Calcagno¹², 1995).

Δ' φάση: Έκφραση – Δημόσια παρέμβαση

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ 12: [Δημιουργία ραδιοφωνικής εκπομπής]

Διάρκεια: για τη δημιουργία της ραδιοφωνικής εκπομπής τους οι μαθητές/τριες αφιέρωσαν και αρκετές ώρες εκτός σχολικού ωραρίου. Στο πλαίσιο του σχολείου αφιερώθηκαν σε αυτήν 2 διδακτικές ώρες του Ομίλου Αγγλικών και 2 δίωρες συναντήσεις του Προγράμματος με θέμα τον Κινηματογράφο.

Είδος δραστηριότητας: συγγραφή σεναρίου ραδιοφωνικής εκπομπής στην αγγλική γλώσσα, επιλογή μουσικής για την ραδιοφωνική εκπομπή, ηχογράφηση ραδιοφωνικής εκπομπής.

¹¹ Γεωργόπουλος, Α. & Τσαλίκη, Ε., (1993) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Αρχές, φιλοσοφία, μεθοδολογία, παιχνίδια, ασκήσεις*, Αθήνα: Gutenberg, σελ. 66.

¹² Camino E.& Calcagno, C. (1995). An interactive methodology for empowering students to deal with controversial environmental problems. *Environmental Education Research*, pp. 59-74.

Οργάνωση τάξης: εργασία σε ομάδες

Ρόλος του διδάσκοντα: διδακτικός, ενθαρρυντικός, υποστηρικτικός, συμβουλευτικός, διευκολυντικός

Σύνδεση με τον διδακτικό στόχο: οι μαθητές/τριες ασκούνται στη χρήση των κατάλληλων για τη δημιουργία μιας ραδιοφωνικής εκπομπής ψηφιακών μέσων. Την εκπομπή αυτή αξιοποιούν ως μέσο δημοσιοποίησης/δημόσιας παρέμβασης, έκφρασης και καλλιτεχνικής δημιουργίας, μαθαίνουν να εργάζονται ομαδικά και αξιοποιούν νέους κώδικες επικοινωνίας, ώστε να μετατραπούν από καταναλωτές σε δημιουργούς ψηφιακών μηνυμάτων.

Ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο: Είμαστε στον αέρα! Από την ενότητα «Αντί επιλόγου... σχέδια εργασίας!» του σχολικού βιβλίου Μουσικής Γ΄ Γυμνασίου (<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C114/69/563,2185/>)

- European School Radio, Wiki – Οδηγός συμμετοχής:

<https://sites.google.com/site/esrhel/>

- European School Radio, Υλικοτεχνικός εξοπλισμός για διαδικτυακή ραδιοφωνική παραγωγή: <http://europeanschoolradio.eu/el/course-category/elearningel>

- European School Radio, Εγχειρίδια οδηγίων χρήστη: <https://bit.ly/2OgzaWh>

- European School Radio, Φόρουμ υποστήριξης:

<http://europeanschoolradio.eu/el/%cf%86%cf%8c%cf%81%ce%bf%cf%85%ce%bc-%cf%85%cf%80%ce%bf%cf%83%cf%84%ce%ae%cf%81%ce%b9%ce%be%ce%b7%cf%82>

- Δημιουργώντας ένα ραδιοφωνικό σποτ - Επεξεργασία ήχου με το λογισμικό επεξεργασίας ήχου Audacity και ιστοεξερεύνηση: <http://aesop.iep.edu.gr/node/23739>

- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ADOBE Premier CS3. Τετράδιο Μαθητή:

http://reader.ekt.gr/bookReader/show/index.php?lib=EDULLL&item=1457&bitstream=1457_01#page/1/mode/2up

Περιγραφή:

Ζητήθηκε από τους μαθητές/τριες να επιλέξουν τον τρόπο με τον οποίο θα εξέφραζαν και θα κοινοποιούσαν αυτά που έμαθαν και βίωσαν κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης ανοιχτής πρακτικής. Οι ίδιοι/ες -επηρεασμένοι/ες πιστεύουμε από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Erasmus KA2 (Networked European School Web Radio – NESTOR) που υλοποιείται στο σχολείο μας την τρέχουσα περίοδο και αφορά την αξιοποίηση του European School Radio ως εκπαιδευτικού μέσου- επέλεξαν μέσω μίας διαδικασίας ιδεοθύελλας τη δημιουργία μιας ραδιοφωνικής εκπομπής στην αγγλική γλώσσα, η οποία θα μεταδιδόταν στο

European School Radio. Για την υλοποίηση της συγκεκριμένης δράσης χωρίστηκαν σε πέντε ομάδες, αναλαμβάνοντας συγκεκριμένους ρόλους, ανάλογα με τις ιδιαίτερες κλίσεις και τα ενδιαφέροντά τους. Η πρώτη ομάδα ανέλαβε να δημιουργήσει το σενάριο της ραδιοφωνικής εκπομπής, η δεύτερη να το μεταφράσει στην αγγλική γλώσσα, η τρίτη να επιλέξει τη μουσική επένδυση της εκπομπής, η τέταρτη να το ηχογραφήσει, να κάνει τη μίξη και την επεξεργασία του ήχου και η πέμπτη να την οπτικοποιήσει. Απαιτήθηκε αρχικά μία δίωρη συνάντηση στο πλαίσιο του Πολιτιστικού Προγράμματος Κινηματογράφου, στην οποία αποφασίστηκε το σενάριο της ραδιοφωνικής εκπομπής. Ωστόσο, χρειάστηκαν αρκετές ώρες εκτός ωρολογίου προγράμματος για τη συγγραφή του, με την καθοδήγηση και τον συντονισμό των εκπαιδευτικών. Στη συνέχεια, το σενάριο δόθηκε στους μαθητές που ανέλαβαν την απόδοσή του στην αγγλική γλώσσα (βλέπε: Παράρτημα 4, σελ. 69-73. Περιλαμβάνεται επίσης στο πρόσθετο υλικό της εκπαιδευτικής πρακτικής). Η διάρθρωση των τελικών κειμένων έγινε στον Όμιλο Αγγλικών που λειτουργεί στο σχολείο μας. Για την ηχογράφηση της ραδιοφωνικής εκπομπής αξιοποιήθηκε ένα ακόμη δώρο του Πολιτιστικού Προγράμματος Κινηματογράφου και η σχετική τεχνογνωσία των συμμετεχόντων/ουσών στο Πρόγραμμα. Κάποιοι/ες μαθητές/τριες ανέλαβαν τον ρόλο των εκφωνητών με κριτήριο τόσο το ηχόχρωμα της φωνής τους όσο και την προφορά τους στην αγγλική γλώσσα. Παράλληλα, η ομάδα που ανέλαβε τη μουσική επένδυση της εκπομπής επέλεξε την κατάλληλη μουσική με βάση το σενάριο. Το μοντάζ ήχου (ηχογραφήσεων και τραγουδιών) το ανέλαβε μία άλλη ομάδα. Τέλος, μία ομάδα αποφάσισε να οπτικοποιήσει την εκπομπή, αξιοποιώντας πλάνα από τη δραστηριότητα με τις καρέκλες, φωτογραφίες με άδεια χρήσης που άντλησε από το διαδίκτυο και αποσπάσματα από σχετικά βίντεο διαθέσιμα στο YouTube.

Η ραδιοφωνική εκπομπή είναι διαθέσιμη στο ραδιόφωνο European School Radio – Nestor (<http://europeanschoolradio.eu/el/archives/production/2600>) και το οπτικοποιημένο βίντεο στη διεύθυνση <http://ppl.pplpamak.eu/ppl/index.php/2016-05-01-19-10-51/video/40->.

Αποτελέσματα της δραστηριότητας:

Το ραδιόφωνο αποδείχτηκε ουσιαστικό μέσο έκφρασης και δημόσιας παρέμβασης. Η αξιοποίησή του αύξησε τα κίνητρα μάθησης των μαθητών/τριών και τους προσέφερε νέες εμπειρίες γνώσης και συνεργασίας. Η δημιουργία της ραδιοφωνικής εκπομπής ενεργοποίησε τη φαντασία και τη διαίσθησή τους και τους/τις βοήθησε να εκφραστούν και να κοινοποιήσουν τις σκέψεις και τις απόψεις τους για το πρόβλημα των περιβαλλοντικών προσφύγων.

Στο σενάριο της ραδιοφωνικής εκπομπής που δημιούργησαν, οι μαθητές/τριες εντάσσουν με έναν ιδιαίτερο τρόπο όσα αποκόμισαν από τις δραστηριότητες που προηγήθηκαν, με την κατάλληλη κάθε φορά μουσική υπόκρουση. Αρχικά, υποβάλλουν στους ακροατές τους την αίσθηση ενός όμορφου, ασφαλούς κόσμου, τον οποίο απολαμβάνουν ανυπο-

ψίαστοι πολίτες καθισμένοι στις καρέκλες τους. Την ηρεμία διαδέχεται η καταστροφή. Ακραία καιρικά φαινόμενα, πλημμύρες, τυφώνες, ξηρασία, έρχονται να ταράξουν την αρμονική συμβίωση. Πολλοί αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την καρέκλα τους. Οι μαθητές/τριες, χρησιμοποιώντας α' πρόσωπο, γίνονται οι ίδιοι/ες πρόσφυγες από τα νησιά Κιριμπάτι, την Αλάσκα, τη λίμνη Τσαντ, το Μπαγκλαντές. Εκθέτουν άμεσα με απλά λόγια το πρόβλημά τους, κάνοντας επίκληση στο συναίσθημα της παγκόσμιας κοινότητας, για να εισπράξουν ως απάντηση την αδιαφορία. Παράλληλα, μια ουδέτερη φωνή παραθέτει αριθμητικά δεδομένα που αποκαλύπτουν το μέγεθος του προβλήματος των περιβαλλοντικών προσφύγων, ενώ η εθνική μουσική μεταφέρει τον ακροατή στην περιοχή του πλανήτη που υφίσταται τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Η βιωματική φύση των δραστηριοτήτων που προηγήθηκαν θεωρούμε πως βοήθησε τους/τις μαθητές/τριες να έρθουν αντιμέτωποι/ες με αυθεντικά συναισθήματά τους, τα οποία προσπαθούν να εκμαιεύσουν και από τους ακροατές, αντιπαραθέτοντας την απόγνωση του πρόσφυγα στην αδιαφορία και τον εφησυχασμό της παγκόσμιας κοινότητας, την ώρα που η φωνή του επιστήμονα εκθέτει το μέγεθος και τις διαστάσεις του προβλήματος.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Εκτός από τη ραδιοφωνική εκπομπή που αποτελεί και τη βασική δραστηριότητα έκφρασης των μαθητών/τριών, κάποιοι/ες πρότειναν δράσεις όπως η ζωγραφική, η ποίηση, το animation, η αποκωδικοποίηση των ερωτηματολογίων και η παρουσίαση των απαντήσεων κ.ά. Μερικές από αυτές υλοποιήθηκαν (π.χ. το ποίημα «Πρόσφυγας-Λαγόψαρο», το οποίο δημιουργήθηκε από ομάδα μαθητών που συμπλήρωναν διαδοχικά στίχους (βλέπε: Παράρτημα 5, σελ. 74) , και άλλες όχι κατά τη διάρκεια μίας διδακτικής ώρας στο πλαίσιο του μαθήματος της Πολιτικής Παιδείας. Αξίζει να σταθούμε στην πρόταση των μαθητών/τριών να συμπεριληφθεί στο κείμενο της Ενότητας του μαθήματος της Πολιτικής Παιδείας παράγραφος με ειδική αναφορά στο πρόβλημα των περιβαλλοντικών μεταναστών και προσφύγων (βλέπε: Παράρτημα 6, σελ. 75-80).

Ε' φάση: Αξιολόγηση

Στο τέλος κάθε δραστηριότητας επιδιώκαμε πάντα μια άτυπη συζήτηση με τους/τις μαθητές/τριες, για να εντοπίσουμε τα θετικά και τα αρνητικά, αλλά και να ακούσουμε προτάσεις για τυχόν βελτιώσεις. Στο τέλος της πρακτικής πραγματοποιήθηκε αποτίμηση της όλης προσπάθειας μέσα από συζήτηση μεταξύ μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών. Κυριάρχησαν θετικές απόψεις, κυρίως για τα βιωματικά στοιχεία της πρακτικής και ιδιαίτερα για τη προσομοίωση. Πολύ θετικά αντιμετωπίστηκαν επίσης η επικοινωνία μέσω skype με την εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, η επαφή με τους ειδικούς και η αναζήτηση γνώσης μέσα από το διαδίκτυο. Ιδιαίτερα ελκυστική εμπειρία αποδείχτηκε η δημιουργία και κυρίως η εγγραφή της ραδιοφωνικής εκπομπής. Στα αρνητικά της δράσης αναφέρθηκε από πολλούς μαθητές/τριες η χρονική

στιγμή της υλοποίησής της, στο τέλος της σχολικής χρονιάς, όταν πια όλοι έχουν συσσωρεύσει μεγάλη κούραση από τη συμμετοχή τους σε προηγούμενες δράσεις και δεν έχουν τον απαιτούμενο χρόνο για να υλοποιήσουν δράσεις που θα επιθυμούσαν.

Εικόνα 1 – Από την επικοινωνία μέσω skype με την εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες

4. Στοιχεία τεκμηρίωσης και επέκτασης της ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής

4.1 Αποτελέσματα - Αντίκτυπος

Η απήχηση της προτεινόμενης πρακτικής αξιολογήθηκε από τους διδάσκοντες κατά την εφαρμογή της, με κριτήρια το επίπεδο και την ποιότητα συμμετοχής των μαθητών/τριών στις δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν, όπως και τις γνώσεις και στάσεις που αποτυπώθηκαν στις τελικές εργασίες τους, οι οποίες έγιναν ουσιαστικά αντικείμενο μίας άτυπης γνωστικής δοκιμασίας.

Ασχέτως των σχολικών τους επιδόσεων, όλοι/ες οι μαθητές/τριες αντιμετώπισαν ιδιαίτερα θετικά την εναλλαγή δραστηριοτήτων και σχολικών χώρων και ενεπλάκησαν ενεργά στις δραστηριότητες της ανοιχτής πρακτικής. Φάνηκε να συνειδητοποιούν τις διαστάσεις του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής και της περιβαλλοντικής μετανάστευσης, αλλά

και των πρακτικών και ηθικών διλημμάτων που αυτές προκαλούν. Για να ενημερωθούν επαρκώς και να ενισχύσουν τα επιχειρήματά τους στην προσομοίωση της δίκης, τα μέλη των ομάδων έκαναν έρευνα σε ποικίλες ιστοσελίδες, αξιολόγησαν, ιεράρχησαν και οργάνωσαν τις διαθέσιμες πληροφορίες. Συνεργάστηκαν, ανέλαβαν πρωτοβουλίες, συνέταξαν κείμενα και διαλόγους, επέλεξαν και γνώρισαν λογισμικά, επιστράτευσαν τη φαντασία τους, ώστε να μεταφέρουν δημόσια όσα έμαθαν και να εμπλουτίσουν τον ανοιχτό διάλογο για την περιβαλλοντική μετανάστευση. Σε επίπεδο γλώσσας, αξιοποίησαν την ορολογία που έμαθαν και ασκήθηκαν στη σύνταξη επιχειρημάτων και διαλόγων και την παραγωγή συνεχούς κειμένου. Για τη μεταγλώττιση της εκπομπής τους στην Αγγλική, εφάρμοσαν όσα γνώριζαν, ασκήθηκαν στη σύνταξη διαλόγων, εξοικειώθηκαν με την αναγκαία ορολογία και την αξιοποίησαν επιτυχώς. Τέλος, σε επίπεδο ψηφιακών γνώσεων, αξιοποίησαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τους ψηφιακούς πόρους και τις δυνατότητες των ΤΠΕ για να αντλήσουν πληροφορίες και να δομήσουν το τελικό προϊόν της δουλειάς τους.

Η επαφή με την εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε., πανεπιστημιακούς φορείς και τους αποφοίτους, οι οποίοι λειτούργησαν ως «μέντορες», αλλά και ως πρότυπα υπεύθυνων ερευνητών, έδωσε στους/στις συμμετέχοντες/ουσες στην πρακτική την ευκαιρία να έλθουν σε επαφή με τις μεθόδους έρευνας και δράσης στον χώρο του πανεπιστημίου και παγκόσμιων οργανισμών που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Συνειδητοποίησαν την ανάγκη της ενδελεχούς κριτικής έρευνας που αυξάνει την αξιοπιστία των πληροφοριών, την έκταση των προσπαθειών που γίνονται καθημερινά ώστε να διασφαλιστεί η ίδια η ζωή των ανθρώπων και η ποιότητά της, την ανάγκη θέσπισης και τήρησης διεθνών κανόνων που διασφαλίζουν την ισότητα ευκαιριών και την αρμονική κοινωνική συμβίωση, τέλος τα κενά νόμου που προκύπτουν όσο εξελίσσεται η διεθνής κοινότητα και την ανάγκη κάλυψής τους.

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική παρέμβαση σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε με τρόπο ώστε να προσφέρει στους/τις μαθητές/τριες γνώση που είναι χρήσιμη στην καθημερινή τους ζωή, αναπτύσσει το ενδιαφέρον τους για τα τοπικά και παγκόσμια προβλήματα, τους/τις μαθαίνει πώς να μαθαίνουν, καλλιεργεί ισόρροπα όλους τους τομείς ανάπτυξής τους, ανταποκρίνεται σε θεμελιώδεις ατομικούς προβληματισμούς, ενώνει το εσωτερικό με το πανανθρώπινο. Σχεδιάστηκε συνειδητά με σκοπό να τους/τις βοηθήσει να αντιληφθούν με όλες τις αισθήσεις, τους/τις έφερε σε μία κοινωνιογνωστική σύγκρουση, ώστε με ερεθίσματα, με υλικά που τους δόθηκαν και όσα οι ίδιοι/ες ανακάλυψαν να κατακτήσουν νέα γνώση. Τους δόθηκε ένα δημιουργικό πλαίσιο ώστε να εκφραστούν ελεύθερα και να ασκηθούν ουσιαστικά και σε βάθος στη δημοκρατία. Από την άλλη μεριά, οι ίδιοι/ες οι εκπαιδευτικοί είχαν την ευκαιρία να εμπλουτίσουν τις δικές τους γνώσεις, να προβληματιστούν και να μπουν στη διαδικασία σχεδιασμού δράσεων για την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, να εξοικειωθούν με ψηφιακά μέσα και εκπαιδευτικούς ιστότοπους, να συνεργαστούν γόνιμα με τους μαθητές/-τριες και άλλους φορείς.

Καινοτομία της πρακτικής αποτελούν η συνεργασία εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων που προσέγγισαν θεματικά-διεπιστημονικά το θέμα, αλλά και η συνεργασία των μαθητών/τριών με μέλη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η επέκταση της διδασκαλίας σε χώρους και δράσεις που υπερέβησαν το συμβατικό μάθημα στην αίθουσα κατέστησε τη μάθηση ζωντανή διαδικασία, άμεσα συνδεδεμένη με την επικαιρότητα, ενώ η αξιολόγησή της μέσω δημιουργικών εργασιών συμβατών με τις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας έδωσε διεξόδους έκφρασης ανάλογες με τις ευαισθησίες και τις ικανότητες κάθε μαθητή/τριας. Καινοτομία συνιστά, επιπλέον, η ένταξη του ραδιοφώνου στην εκπαιδευτική διαδικασία όχι πλέον ως αφορμής για σχολιασμό πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών θεμάτων και θεμάτων αισθητικής, αλλά ως μέσου μάθησης. Η κύρια καινοτομία της, ωστόσο, έγκειται στο γεγονός ότι έδωσε ερεθίσματα και διαμόρφωσε το πλαίσιο ώστε οι μαθητές/τριες να «μπουν στα παπούτσια» του περιβαλλοντικού μετανάστη, του πολίτη της χώρας υποδοχής, του νομικού που καλείται να επιχειρηματολογήσει για τα ζητήματα που προκύπτουν, του πολιτικού που αναλαμβάνει να υπερασπίσει τα συμφέροντα της χώρας του, του ακτιβιστή που αναζητά τρόπους να προβάλλει και να προασπίσει ανθρώπινα δικαιώματα που απειλούνται. Προώθησε την ενσυναίσθηση, η οποία αποδείχθηκε πολύ αποτελεσματικότερη ως διαδικασία μάθησης αλλά και ως μέσο καλλιέργειας των ιδιοτήτων της πολιτεότητας, ζητούμενου πλέον κάθε εκπαιδευτικού συστήματος.

4.2 Απρόσμενα γεγονότα

Σημαντικό, απρόσμενο γεγονός που δυσκόλεψε την υλοποίηση της παρούσας ανοιχτής εκπαιδευτικής πρακτικής ήταν η απόφαση του Υπουργείου Παιδείας να ματαιώσει τις προγραμματισμένες μετά το Πάσχα επισκέψεις τρίτων εντός του σχολικού ωραρίου, η οποία ελήφθη κατά τη διάρκεια των διακοπών του Πάσχα. Αναγκαστήκαμε, λοιπόν, να μεταθέσουμε την προγραμματισμένη επίσκεψη των επιστημόνων από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας εκτός σχολικού ωραρίου, τη Δευτέρα αμέσως μετά τις διακοπές, κάτι που μας στέρησε την παρουσία του κοσμήτορα της σχολής κ. Δημήτριου Βαφείδη. Θεωρούμε σημαντική τη συγκεκριμένη εξέλιξη γιατί, παρά την κατανόηση που έδειξαν οι προσκεκλημένοι μας, αντιμετωπίσαμε δυσκολίες στη διευθέτηση των τυπικών διαδικασιών με κλειστό το σχολείο και, κυρίως, γιατί ματαιώθηκε η ενημερωτική ομιλία του κ. Βαφείδη. Ο συγκεκριμένος επιστήμονας είχε αναλάβει να καλύψει το θέμα των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στη βιοποικιλότητα. Έτσι, η πτυχή της μετανάστευσης των ειδών κυρίως του ζωικού αλλά και του φυτικού βασιλείου σε νέους βιότοπους εξαιτίας της περιβαλλοντικής υποβάθμισης δεν καλύφθηκε επαρκώς.

Η συγκεκριμένη απόφαση του Υπουργείου δυσκόλεψε, επίσης, την προγραμματισμένη και ήδη εγκεκριμένη συμμετοχή των αποφοίτων στη δράση της προσομοίωσης της

Διακυβερνητικής Επιτροπής για τις Κλιματικές Αλλαγές. Με επαφές εκτός ωραρίου λειτουργίας και επικοινωνία μέσω διαδικτύου αντιμετωπίστηκε επιτυχώς η συγκεκριμένη αντιξοότητα. Παρόλα αυτά, θεωρούμε πως η ποιότητα της αλληλεπίδρασης μαθητών/τριών και αποφοίτων θα ήταν διαφορετική, αν λειτουργούσε η δράση όπως είχε προγραμματιστεί εξ αρχής, με φυσική παρουσία των αποφοίτων μας στην τάξη, κυρίως κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της προσομοίωσης.

Σημαντικό, εξίσου απρόσμενο γεγονός κατά τη διάρκεια της προσομοίωσης της Διακυβερνητικής Επιτροπής για τις Κλιματικές Αλλαγές ήταν η αισθητή διαφορά στην προετοιμασία και, κατά συνέπεια, στην ποιότητα των επιχειρημάτων μεταξύ κάποιων ομάδων. Έτσι, κάποια στιγμή, οι εκπρόσωποι των υπερδυνάμεων που αρνούνται να παραδεχτούν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής κέρδιζαν τις εντυπώσεις. Ιδιαίτερα η εκπρόσωπος των Η.Π.Α. έφερε σε πολύ δύσκολη θέση τους εκπροσώπους των Διεθνών Οργανισμών. Οι εκπαιδευτικοί, φυσικά, αφήσαμε την προσομοίωση να εξελιχθεί, χωρίς καμία παρέμβαση, για να μην δώσουμε στους/στις μαθητές/τριες την αίσθηση ότι κρίνονται, ούτε να κάνουμε προπαγάνδα υπέρ ή κατά οποιασδήποτε άποψης. Οι ξεκάθαροι κανόνες, οι σαφείς οδηγίες, το χρονοδιάγραμμα, η θετική και ήπια ατμόσφαιρα που διαμορφώθηκε, διατήρησαν ένα πολιτισμένο κλίμα στην αντιπαράθεση. Τελικά, το δίκαιο των αιτημάτων των εκπροσώπων των «Νησιών της Ευτυχίας» και οι συμμαχίες που κατάφεραν να συνάψουν με τη «διεθνή κοινότητα» οδήγησαν σε ψήφισμα υπέρ αυτών. Το συγκεκριμένο γεγονός μάς έδωσε στη συνέχεια τη δυνατότητα να επισημάνουμε στους μαθητές/τριες το αξιακό φορτίο των λύσεων που δίνονται από την παγκόσμια κοινότητα σε αυτού του είδους τα προβλήματα και τον ρόλο που μπορούν να διαδραματίσουν η διπλωματία και οι συσχετισμοί δυνάμεων. Αξιοποιήσαμε, επίσης, την προσομοίωση ως εργαλείο αυτοαξιολόγησης, υποδεικνύοντας στους μαθητές μας τον ρόλο της σωστής προετοιμασίας, της ποιοτικής μάθησης, της ενεργού συμμετοχής και της αγαστής συνεργασίας. Τα ίδια τα παιδιά, όπως διαπιστώσαμε, υποσυνείδητα κατά τη διάρκεια της προσομοίωσης αξιολόγησαν τον εαυτό τους και τους «συμπαίκτες» τους. Άλλωστε, μερικές φορές μαθαίνουμε περισσότερα από τα αποτυχημένα αποτελέσματα των πράξεών μας, παρά από τα επιτυχημένα, κυρίως όταν έχει διαμορφωθεί ένα ασφαλές πλαίσιο αποδοχής και ασφαλούς εμπειρικής μάθησης, χωρίς αρνητικό αντίκτυπο στην αυτοεκτίμησή μας.

4.3 Εκπαιδευτική τεχνική σε σημαντικά στιγμιότυπα

Οι εκπαιδευτικοί, αξιοποιώντας την εμπειρία μας από παρόμοιες δράσεις που υλοποιήσαμε στο παρελθόν, δουλέψαμε με τους/τις μαθητές/τριές μας με στόχο να τους/τις βοηθήσουμε να αναπτύξουν αναλυτικές, κριτικές και δημιουργικές δεξιότητες, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις που ενθαρρύνουν τη μάθηση και συμβάλουν στην

ανακάλυψη της γνώσης ως μιας ευχάριστης εμπειρίας, σε συνεργατικό περιβάλλον. Βασικός μας στόχος ήταν να τους/τις κινητοποιήσουμε και να τους/τις ενθαρρύνουμε για δράση, να σεβαστούμε τις απόψεις τους και να τους/τις κάνουμε να αισθανθούν άνετα, ώστε να μπορούν να εκφράσουν τα συναισθήματά τους.

Ένα σημαντικό στιγμιότυπο της πρακτικής ήταν η δραστηριότητα με τις καρτέκλες, σε συνδυασμό με την επόμενη δραστηριότητα που ζητούσε από τους/τις μαθητές/τριες να εκφράσουν, απαντώντας σε σχετικό ερωτηματολόγιο, τα συναισθήματα που βίωσαν όταν αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις καρτέκλες τους, να δεχτούν «πρόσφυγες» συμμαθητές/τριές τους στη δική τους καρτέκλα, ή απλώς να παρατηρούν τα τεκταινόμενα χωρίς να πλήττονται οι ίδιοι/ες. Σκόπιμα, δεν δόθηκε στα παιδιά καμία πληροφορία, ούτε καν για τη διδακτική ενότητα στο πλαίσιο της οποίας εντάσσεται το «παιχνίδι», ώστε να εξάψουμε την περιέργεια, να εξασφαλίσουμε τον αυθορμητισμό και την αυθεντική αντίδραση και να αφήσουμε τους/τις ίδιους/ες να ανακαλύψουν τον στόχο και τον συμβολισμό του. Στις ερωτήσεις που δεχτήκαμε και αφορούσαν τη σκοπιμότητα της δραστηριότητας απαντούσαμε αινιγματικά «εσείς θα το ανακαλύψετε!». Την αρχική έκπληξη διαδέχτηκε ο ενθουσιασμός. Άλλωστε, σε ποιο παιδί δεν αρέσει το παιχνίδι; Υπήρξαν βέβαια και κάποιοι/ες που αντιμετώπισαν την πρόκληση με επιφύλαξη. Οι εκπαιδευτικοί γνωρίζαμε εξ αρχής τον κίνδυνο αντιμετώπισης του παιχνιδιού ως μίας μη σοβαρής εκπαιδευτικής διαδικασίας από κάποια παιδιά, μια που αυτά δεν είναι συνηθισμένα σε τέτοιου είδους διδακτικές προσεγγίσεις. Αφήσαμε λοιπόν το παιχνίδι να εξελιχθεί και να τους παρασύρει ο ενθουσιασμός των υπολοίπων. Γίναμε μέλη της ομάδας, φιλικοί, χαμογελαστοί, με χιούμορ, παίξαμε μαζί τους, αφού προηγουμένως είχαμε καταστήσει σαφείς τους κανόνες, συμμεριστήκαμε τη χαρά και τον ενθουσιασμό τους συντονίζοντας, ενθαρρύνοντας και εμπυχώνοντας.

Στη συνέχεια, μέσα στην τάξη, όταν ζητήθηκε από τους μαθητές/τριες να εκφράσουν τα συναισθήματά τους για όλα όσα βίωσαν στο παιχνίδι με τις καρτέκλες, διαπιστώσαμε και πάλι μια επιφύλαξη από κάποιους/ες. Φυσικά, είχαμε ξεκαθαρίσει εξ αρχής ότι δεν είναι απαραίτητο να ανακοινώσουν στην ολομέλεια τις απαντήσεις που έδωσαν στο ερωτηματολόγιο. Αφήσαμε λοιπόν τη διαδικασία να εξελιχθεί παρατηρώντας προσεκτικά, ώστε να παράσχουμε μια όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη ανατροφοδότηση κατά τη συζήτηση στην ολομέλεια. Τελικά, η αυθόρμητη συζήτηση που ακολούθησε μεταξύ των μαθητών ενέπλεξε όλα τα παιδιά, ακόμα και αυτά (συνολικά τρία) που αρνήθηκαν να μοιραστούν με τους συμμαθητές τους τα συναισθήματά τους. Θεωρούμε πως σε αυτή την εξέλιξη έπαιξε ρόλο και το γεγονός πως ήταν πια σαφής ο εκπαιδευτικός στόχος και ο συμβολισμός του παιχνιδιού, οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου έφεραν αντιμέτωπους τους/τις μαθητές/τριες με γνήσια συναισθήματα και οι απαντήσεις τους σκιαγραφούσαν ουσιαστικά τις πτυχές του ζητήματος των περιβαλλοντικών προσφύγων, οπότε κάμφθηκε η όποια επιφύλαξη ορισμένων.

Όσο εξελίσσονταν οι δραστηριότητες της πρακτικής, έγινε φανερό πως τα παιδιά αιφνιδιαστήκαν εν γένει από την μεταφορά σε πραγματικές καταστάσεις και την πρόκληση του να λάβουν αποφάσεις και να αναλάβουν δράση σε περιβαλλοντικές κρίσεις που τους αφορούν. Θεωρούμε πως ήταν, ακριβώς, η επιλογή και η συγκεκριμένη αλληλουχία δραστηριοτήτων που τα βοήθησε να συνειδητοποιήσουν σταδιακά πως είναι αδύνατον να παραμένουν ανενημέρωτα και αμέτοχα. Επειδή, ωστόσο, μας προβλημάτισε η απήχηση των προαναφερθεισών δραστηριοτήτων σε ομάδες με διαφορετική ψυχοδυναμική, τις επαναλάβαμε την επόμενη χρονιά σε τμήμα της Α΄ Λυκείου με πολύ μεγαλύτερη επικοινωνία, αλληλεπίδραση και συνεργασία μεταξύ των μαθητών/τριών, αλλά και με χαρακτηριστική προθυμία για συμμετοχή σε δράσεις του σχολείου. Εντοπίσαμε πολύ μεγαλύτερο ενθουσιασμό και, κυρίως, επιθυμία από όλους να μοιραστούν τα συναισθήματά τους, να συζητήσουν και πέρα από τον προκαθορισμένο για τη συζήτηση χρόνο και, το σημαντικότερο, να κάνουν ουσιαστικές παρατηρήσεις για τη βελτίωση του παιχνιδιού με τις καρέκλες, ώστε να ανταποκρίνεται αυτό περισσότερο στις πραγματικές συνθήκες (π.χ. ήπειροι με λιγότερες καρέκλες, μεγάλη απόσταση μεταξύ ηπείρων, παρουσία διεθνών οργανισμών κ.ά.).

4.4 Σχέση με άλλες ανοιχτές εκπαιδευτικές πρακτικές

Η εκπαιδευτική πρακτική αξιοποίησε την εκπαιδευτική πλατφόρμα του SAME World (<http://www.sameworld.eu/el/>), η οποία παρέχει πολύτιμο και πλούσιο σχετικό υλικό, αγγίζει διεξοδικά τα θέματα της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης, της κλιματικής αλλαγής και των περιβαλλοντικών μεταναστών και, πέραν των πληροφοριών, περιλαμβάνει ένα ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό πακέτο και διαδικτυακά μαθήματα και εφαρμογές. Αξιοποίησε, επίσης, πρακτικές των Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Τέλος, ανέτρεξε σε πρακτικές που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού Προγράμματος Erasmus KA2: Networked European School Web Radio – NESTOR για την αξιοποίηση του ραδιοφώνου ως εκπαιδευτικού μέσου.

4.5 Αξιοποίηση, γενίκευση, επεκτασιμότητα

Με δεδομένο το εύρος, τις προεκτάσεις, την επικαιρότητα και σημασία του θέματος, η παρούσα εκπαιδευτική πρακτική θα μπορούσε να αξιοποιηθεί αυτούσια, με ποικίλες προσαρμογές ή εμπλουτισμένα, αναλόγως των δυνατοτήτων του σχολείου, της ηλικίας των μαθητών/τριών, των στόχων κάθε εκπαιδευτικού και του χρόνου που επιθυμεί αυτός/ή να διαθέσει, σε πληθώρα σχολικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων.

Τα αναλυτικά προγράμματα διαφόρων μαθημάτων, ημιτυπικές, αλλά και άτυπες μορφές μάθησης, μπορούν να αξιοποιηθούν ώστε να συνειδητοποιήσουν και να κατανοήσουν οι μαθητές/-τριές μας την υποβάθμιση της ποιότητας ζωής εκατοντάδων χιλιάδων

ανθρώπων ανά την υφήλιο εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής, το πρόβλημα των αναγκαστικών μετακινήσεων πληθυσμών που αυτή προκαλεί, αλλά και την ανάγκη και τις δυνατότητες αντίδρασης του ενσυνείδητου πολίτη του κόσμου.

Καταρχάς, η πρακτική μπορεί να αξιοποιηθεί στο μάθημα της Πολιτικής Παιδείας της Α΄ Λυκείου -εκτός της διδασκαλίας του Κεφαλαίου «Η μετανάστευση», όπου και εφαρμόστηκε- για τη διδασκαλία του Κεφαλαίου «Αειφόρος ανάπτυξη» και της ενότητας «Περιβαλλοντική αγωγή», αν συμπεριληφθούν στη διδακτέα ύλη.

Επίσης, μπορεί να εφαρμοστεί στο μάθημα «Βασικές Αρχές Κοινωνικών Επιστημών», στις ενότητες «Η παγκόσμια κοινότητα – Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών» και «Πολιτική οικολογία – Περιβαλλοντισμός», αλλά και στην ενότητα «Η μετανάστευση», η οποία όμως είναι εκτός διδακτέας ύλης.

Στο μάθημα «Ιστορία Κοινωνικών Επιστημών» της Γ΄ Λυκείου μπορεί να υπηρετήσει τη διδασκαλία των εννοιών «Παγκοσμιοποίηση», «Κοινωνικός αποκλεισμός», «Μεταναστευτικά ρεύματα – ρατσισμός», «Περιβάλλον», «Βιοτεχνολογία – Βιοηθική», «Τα ανθρώπινα δικαιώματα».

Η υποβαλλόμενη πρόταση μπορεί επίσης, με τις αναγκαίες προσαρμογές, να εφαρμοστεί στο μάθημα της Χημείας Β΄ Λυκείου, στην ενότητα «Ατμοσφαιρική ρύπανση – Φαινόμενο του θερμοκηπίου – Τρύπα όζοντος», όπως και στην ενότητα «Άνθρωπος και Περιβάλλον» στο μάθημα της Βιολογίας της Γ΄ Λυκείου. Υπηρετεί, επίσης, άμεσα και τις θεματικές ενότητες «Ανθρώπινα Δικαιώματα», «Φυσικό Περιβάλλον», «Δημοκρατία» και «Παγκοσμιοποίηση» που διδάσκονται στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας της Γ΄ Λυκείου, καθώς οι μαθητές/-τριες ασκούνται στη διερεύνηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διακυβεύονται στην περίπτωση των περιβαλλοντικών καταστροφών και της περιβαλλοντικής μετανάστευσης, ενημερώνονται και ευαισθητοποιούνται στο θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος, τέλος προβληματίζονται και συζητούν για θέματα δημοκρατίας και πολιτειότητας. Εξάλλου, μπορεί να αξιοποιηθεί στο μάθημα της Γεωλογίας-Γεωγραφίας Α΄, Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου, στη Βιολογία Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου, στο μάθημα επιλογής της Α΄ Λυκείου Γεωλογία & Διαχείριση Φυσικών Πόρων, στα μαθήματα Θρησκευτικών, στην Κοινωνιολογία της Γ΄ τάξης, αλλά και στα μαθήματα Ξένων Γλωσσών κάθε λυκειακής τάξης. Τέλος, μπορεί, προφανώς, να υλοποιηθεί στο πλαίσιο ενός project, μίας δημιουργικής εργασίας ή ενός Ομίλου.

Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε, αλλά και αυτό που προέκυψε από τη συγκεκριμένη πρακτική, είναι ευέλικτο, δυναμικό και εύχρηστο. Η πρακτική επαναλήφθηκε το σχολικό έτος 2017-2018 στο μάθημα της Πολιτικής Παιδείας της Α΄ Λυκείου για τη διδασκαλία της ίδιας ενότητας με εξίσου θετικό αντίκτυπο. Μάλιστα, αυτή τη φορά, οι μαθητές/-τριες προχώρησαν σε επισημάνσεις και προτάσεις που της έδωσαν και άλλες διαστάσεις.

Τέλος, η ραδιοφωνική εκπομπή που δημιουργήσαμε έχει μεταδοθεί και είναι διαθέσιμη στο μαθητικό ραδιόφωνο European School Radio για εκπαιδευτικούς που επιθυμούν να την αξιοποιήσουν.

Σε ό,τι αφορά τις δραστηριότητες, οι μαθητές/τριες μπορούν να δημιουργήσουν επιπλέον ένα wiki, όπου θα αναρτήσουν υλικό και θα ξεκινήσουν έναν διάλογο με συμμαθητές/τριές τους για το φαινόμενο της περιβαλλοντικής μετανάστευσης. Μπορούν, επίσης, ως δραστηριότητες έκφρασης, με αφορμή τις γνώσεις και τις εμπειρίες που αποκόμισαν, να δημιουργήσουν Blog, αφίσες [Δραστηριότητα: Το μήνυμά μας! (Αφίσα για την περιβαλλοντική μετανάστευση)] <http://edu-kit.sameworld.eu/mod/page/view.php?id=963>), ή ιστορίες με κινούμενες εικόνες (animation), ταινίες μικρού μήκους, σποτ με κοινωνικό μήνυμα κ.ά.

Ευρύτερα, ωστόσο, η περιγραφείσα διαδικασία αναζήτησης, αξιολόγησης και ανασύνθεσης πληροφοριών, η απόδοση ή ο σχολιασμός τους μέσω γραπτού κειμένου ή οπτικο-ακουστικών προϊόντων που, επιπλέον, διαμοιράζονται σε κοινωνικά δίκτυα και ιστοσελίδες, η επιστράτευση βιωματικών δράσεων που προωθούν την ενσυναίσθηση, μπορούν να ενταχθούν σε οποιοδήποτε διδακτικό αντικείμενο, σε οποιαδήποτε μορφή τυπικής, ημιτυπικής και άτυπης πρακτικής γραμματισμού και να υπηρετήσουν την πραγμάτευση οποιασδήποτε θεματικής. Προστιθέμενη αξία αποτελεί η άμεση, προσωπική εμπλοκή των μαθητών/-τριών, η δημιουργική συνεργασία τους και η κατασκευή νέας γνώσης από τους/τις ίδιους/-ες με τη χρήση σύγχρονων ψηφιακών μέσων.

5. Πρόσθετο υλικό που αξιοποιήθηκε

Πρέπει να σημειωθεί πως την πρώτη σχολική χρονιά που εφαρμόστηκε η συγκεκριμένη δράση δεν υπήρχε αναρτημένο στο Φωτόδενδρο το ψηφιακό εκπαιδευτικό περιεχόμενο που διατίθεται σήμερα, μετά την υλοποίηση του Διαγωνισμού του προγράμματος SAME World. Για τον λόγο αυτό, δεν συμπεριλαμβάνεται στις αναφορές μας.

Βιβλία

Σημειώσεις

Χάρτες

Websites

Λογισμικό

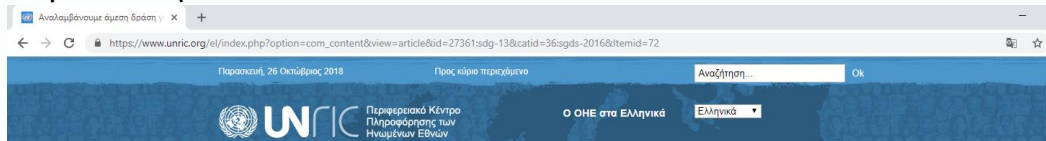
Βιβλία– Περιοδικά

1. Δρίτσας, Σ. – Ματσιώρη Σ. (2016). Εξέλιξη των προσπαθειών για την θεσμική αναγνώριση και προστασία των απειλούμενων πληθυσμών εξαιτίας των κλιματικών αλλαγών. Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Οικονομικής Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, Βόλος, 4-5 Νοεμβρίου 2016, σσ. 319-324.
2. Είμαστε στον αέρα! Από την ενότητα «Αντί επιλόγου... σχέδια εργασίας!» του σχολικού βιβλίου Μουσικής Γ΄ Γυμνασίου (<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C114/69/563,2185/>)
3. Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μακρινίτσας, ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΟΝΤΑΣ (Σ) ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, Νοέμβριος 2007
4. Καλογρίδη, Σ. (2005). Καλές πρακτικές για την εκπαίδευση στην πολιτειότητα. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ, 2^ο Διεθνές Συνέδριο Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων, ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ, σσ. 185-19
5. Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ., Η πολυπολιτισμική διάσταση της ενσυναίσθησης, PSYCHOLOGIA, Ιανουάριος 2008
6. Μελάς, Δ. - Ασωνίτης, Γ. - Αμοιρίδης, Β. (2000), ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ [Οδηγός εκπαιδευτικών] ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΥΠΟΕΡΓΟ ΕΠΕΑΕΚ 1.1.ΣΤ.1.Γ2 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
7. Πατρωνίδου, Δ. – Χαρπαντίδου, Ζ. (2015). Η συμβολή της ενσυναίσθησης στην ιστορική κατανόηση. Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό «εκπ@ιδευτικός κύκλος», Τόμος 3, Τεύχος 3, σσ. 97-111
8. Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στις προστατευόμενες περιοχές υπό το πρίσμα της αιφορίας. Το Εκπαιδευτικό υλικό.
9. Τσουμπάρης, Δ., Ποιοι είναι τελικά οι Περιβαλλοντικοί Πρόσφυγες; Οι πολιτικές προεκτάσεις της συζήτησης, Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 132-133, Β΄ - Γ΄ 2010, 31-66
10. Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) (2014). Δραστηριότητες βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και στα δικαιώματα των προσφύγων
11. Φούρλα, Δ.-Μ., Κλιματική αλλαγή: Μια παγκόσμια γενοκτονία σε εξέλιξη, Δημοκρατική, 3 Ιουνίου 2017
12. Cooper, B. (2011). Empathy in education. Engagement, Values and Achievement. London: Continuum International Publishing Group
13. Corner, A., Roberts, O., Chiari, S., Völler, S., Mayrhuber, E.S., Mandl, S., Monson, K. (2015). Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) (2013). Περάσματα. Ένα παιχνίδι ευαισθητοποίησης για τη ζωή των προσφύγων
14. How do young people engage with climate change? The role of knowledge, values, message framing and trusted communicators. WIREs Climate Change 6(5), σσ. 523-534.
15. Lenhart, V. (2006). Παιδαγωγική των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αθήνα: Gutenberg.
16. NANSEN INITIATIVE FOR RCM MEMBER COUNTRIES (2016). Guide to Effective Practices for RCM Member Countries: Protection for Persons Moving Across Borders in the Context of Disasters.

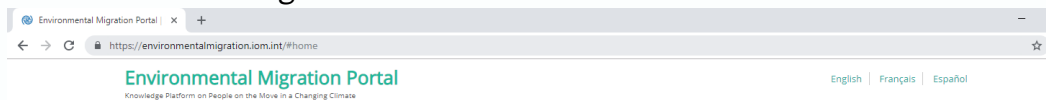
17. Office of the High Representative for the Least Developed Countries, Landlocked Developing Countries and Small Island Developing States (UN-OHRLLS), SMALL ISLAND DEVELOPING STATES IN NUMBERS CLIMATE CHANGE EDITION 2015
18. Steiner, A. – Espinosa, P. – Glasser, R. (2017). Η κλιματική αλλαγή δεν κάνει εξαιρέσεις σε φτωχούς και πλούσιους
19. United Nations, General Assembly (11/09/2009). Climate change and its possible security implications

Websites

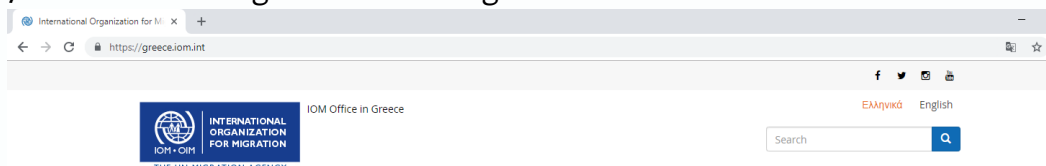
1. SAMEWORLD EDUCATIONAL PLATFORM: <http://edu-kit.sameworld.eu/?lang=el>
2. ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ: ΒΥΘΙΣΜΕΝΟΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ:
<http://photodentro.edu.gr/ugc/r/8525/799?locale=el>
3. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αίτια και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής:
https://ec.europa.eu/clima/change/consequences_el
4. Το φαινόμενο της περιβαλλοντικής μετανάστευσης, διαθέσιμο στον διαδικτυακό τόπο:
http://kapodistriako.uoa.gr/stories/137_en_01/index.php?m=1
5. Unric, Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, Στόχος 13: Δράση για το κλίμα:

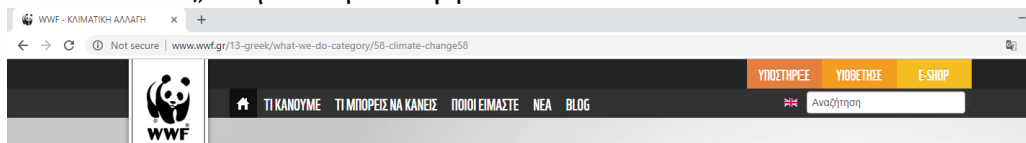
6. Environmental Migration Portal

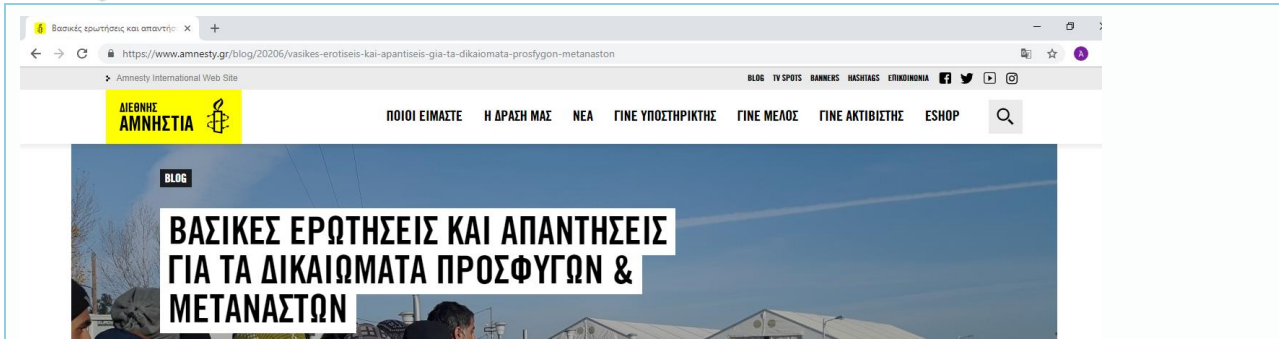
7. International Organization for Migration:

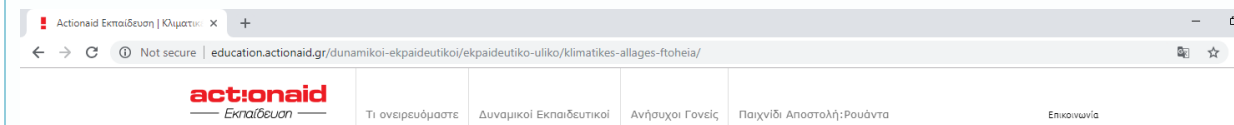
8. WWF Ελλάς, Κλιματική αλλαγή:

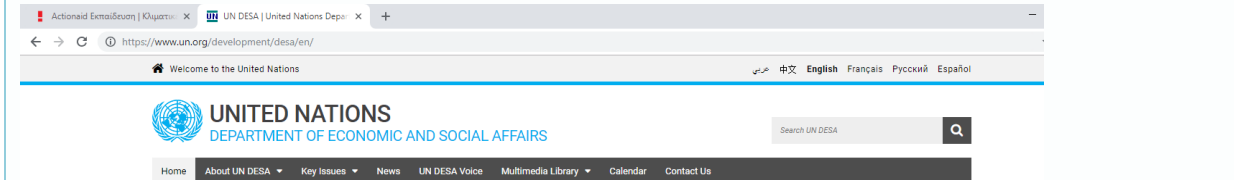
9. Διεθνής Αμνηστία:

10. Action Aid Hellas, «Κόντρα στο ρεύμα για το Γυμνάσιο», Πρόγραμμα αναπτυξιακής εκπαίδευσης για τις κλιματικές αλλαγές και τη φτώχεια για μαθητές γυμνασίου.

11. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA)

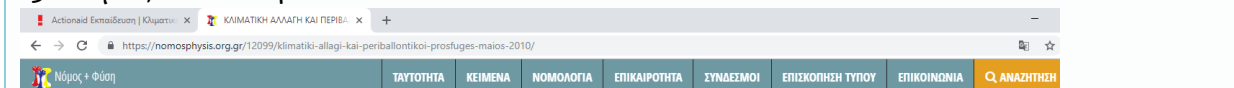
- Sustainable Development Goals (SDG)

12. ΚΠΕ Ελευθερίου Κορδελιού και Βερτίσκου

(Περιβαλλοντική μετανάστευση και τα αίτια που την προκαλούν - Φύλλο Εργασίας)

13. Νόμος και Φύση:

ΚΕΙΜΕΝΑ

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ
(ΜΑΪΟΣ 2010)

Θεματικές ενότητες

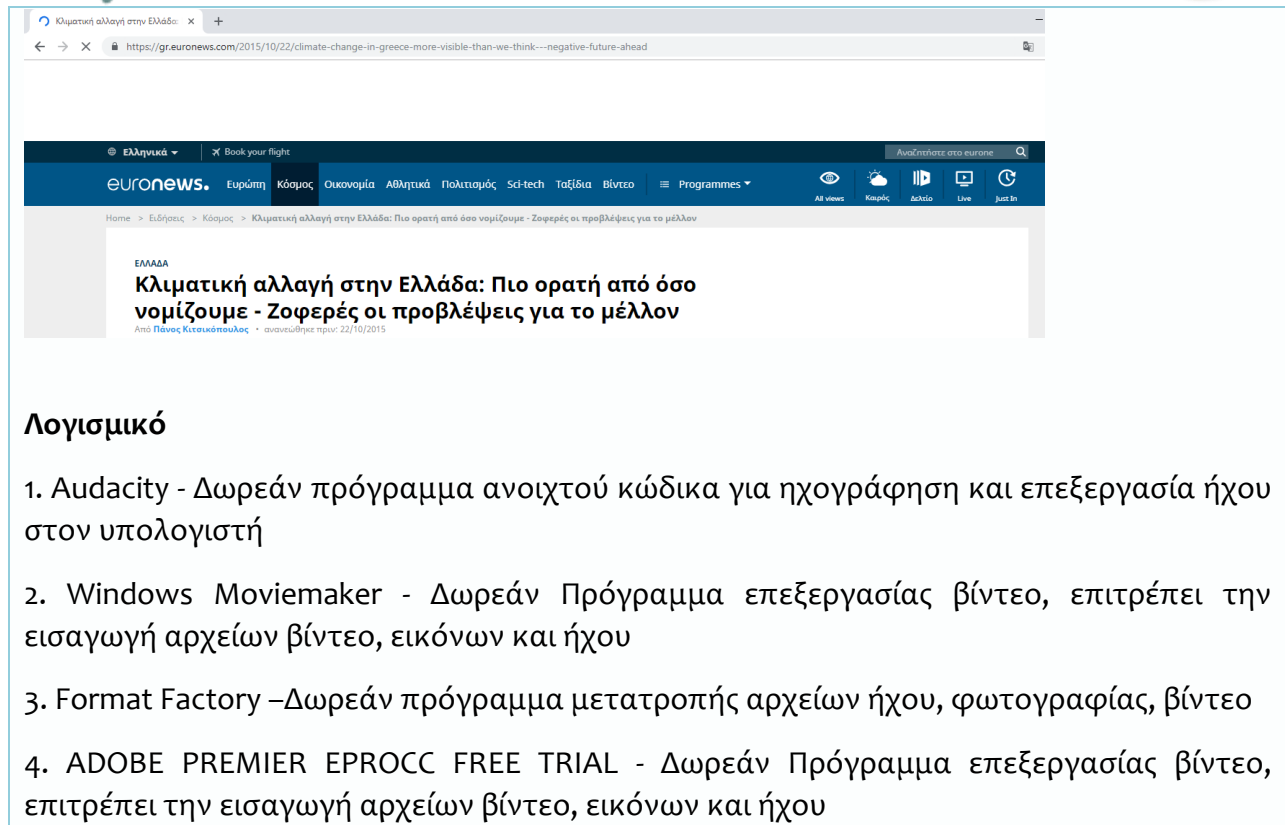
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

-Κατσαρής, Α. , ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ , Μάιος 2010

-Παπαδοπούλου, Τ., Περιβάλλον και μετανάστευση - Μάρτιος 2005

14. Κλιματική αλλαγή στην Ελλάδα: Πιο ορατή από όσο νομίζουμε - Ζοφερές οι προβλέψεις για το μέλλον:

Κλιματική αλλαγή στην Ελλάδα: Πιο ορατή από όσο νομίζουμε - Ζοφερές οι προβλέψεις για το μέλλον

ΕΛΛΑΔΑ
Κλιματική αλλαγή στην Ελλάδα: Πιο ορατή από όσο νομίζουμε - Ζοφερές οι προβλέψεις για το μέλλον
Από Πάνος Κτεκούπουλος · αναετέθηκε πριν: 22/10/2015

Λογισμικό

1. Audacity - Δωρεάν πρόγραμμα ανοιχτού κώδικα για ηχογράφηση και επεξεργασία ήχου στον υπολογιστή
2. Windows Moviemaker - Δωρεάν Πρόγραμμα επεξεργασίας βίντεο, επιτρέπει την εισαγωγή αρχείων βίντεο, εικόνων και ήχου
3. Format Factory –Δωρεάν πρόγραμμα μετατροπής αρχείων ήχου, φωτογραφίας, βίντεο
4. ADOBE PREMIER EPROCC FREE TRIAL - Δωρεάν Πρόγραμμα επεξεργασίας βίντεο, επιτρέπει την εισαγωγή αρχείων βίντεο, εικόνων και ήχου

Παράρτημα 1: ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Α. Απαντήσεις του 1^ο «πρόσφυγα»

<p>Πώς ένιωσες, όταν χρειάστηκε να κατεβείς από την καρέκλα σου;</p>
<p>Αδιαφορία, Εγρήγορση, Αβοήθητη, Σκέφτηκα: «πού θα πάω;»</p>
<p>Αν εγκατέλειπες όπως εγκατέλειψες πριν τον χώρο σου, τι θα έπαιρνες μαζί σου;</p>
<p>Χρήματα, Τρόφιμα και τα πιο αγαπημένα μου αντικείμενα, Ό,τι θα μου ερχόταν στο μυαλό πάνω στον πανικό μου, Συγγενείς και φίλους</p>
<p>Τι σε έκανε να επιλέξεις την καρέκλα στην οποία ανέβηκες για να σωθείς;</p>
<p>Ήταν η πιο κοντινή, Σε αυτή κάθονταν η πιο αγαπημένη μου φίλη, Σε αυτή καθόταν μια φίλη μου, Η ομορφιά της</p>
<p>Αντιμετώπισες εμπόδια (φυσικά ή τεχνητά) κατά την επιλογή της νέας σου καρέκλας;</p>
<p>Όχι (2 φορές), Όχι μετακινήθηκα πολύ εύκολα, Το «εμπόδιο» επιλογής νέας καρέκλας</p>
<p>Υπήρξε κάποιος που σε βοήθησε να ανέβεις στη νέα σου καρέκλα και, αν ναι, τι είδους βοήθεια ήταν αυτή;</p>
<p>Ο κάτοικος της καρέκλας μου έδωσε χώρο για να καθίσω, Η βοήθεια ήταν η θερμότητά της υποδοχή (2 φορές), Όχι δεν με βοήθησε</p>
<p>Πώς ένιωσες, όταν είδες και άλλους να έχουν τη δική σου μοίρα;</p>
<p>Αδιαφορία, Κατάλαβα ότι και για αυτούς τα πράγματα θα είναι δύσκολα, ή έστω αγχωτικά, Πιο άνετα, Φυσιολογικός - Είμαι κι εγώ μέρος του συνόλου</p>
<p>Πώς ένιωσες, όταν χρειάστηκε να μοιραστείς την καρέκλα που σε φιλοξένησε και με άλλους πρόσφυγες όπως εσύ;</p>
<p>Κλειστοφοβικά, Στην καρέκλα μου δεν ανέβηκε κανένας άλλος, Ένωσα κατανόηση (υπάρχουν κι άλλοι σαν εμένα), Φυσιολογικά</p>
<p>Πώς σε αντιμετώπισε ο κάτοικος της καρέκλας που σε φιλοξένησε;</p>
<p>Μου έδωσε χώρο να καθίσω (έκανε στο πλάι), Εγκάρδια, Φιλικά και φιλόξενα (2 φορές)</p>
<p>Τι νιώθεις για τον κάτοικο της καρέκλας που σε φιλοξένησε;</p>

Αδιαφορία, Ευγνωμοσύνη (2 φορές), Φιλικά

Τι νιώθεις τώρα για την καρέκλα που σε φιλοξενεί;

Αδιαφορία, Στοργή, Της χρωστάω χάρη, Τίποτα

Τι νομίζεις ότι θα πρέπει να σου προσφέρει αυτός που σε υποδέχθηκε στην καρέκλα του για να αισθανθείς πιο ασφαλής και φιλόξενα;

Internet, Αγάπη και στοργή για να με κάνει να αισθανθώ άνετα, Άσυλο, Να μην κάνει παράπονα που βρέθηκα στην καρέκλα του

Πιστεύεις ότι θα πρέπει να καθιερωθούν όροι για το ποιος θα ανεβαίνει και σε ποια καρέκλα θα ανεβαίνει;

Όχι (3 φορές), Θα πρέπει να βρεθούν άδειες καρέκλες

Στην νέα σου καρέκλα, ποιος θα είναι ο συντονιστής των μελλοντικών δράσεων, τόσο σε επίπεδο «επισκεπτών» όσο και σε σχέση με το σύνολο των ατόμων που κατοικούν στη νέα καρέκλα;

Ο αρχικός κάτοχος – ιδιοκτήτης (3 φορές), Δεν θα υπάρχει συντονιστής. Όλοι θα συνεργάζονται ομαδικά και θα παίρνουν από κοινού τις αποφάσεις

Β. Απαντήσεις από τους 2^ο, 3^ο, 4^ο «πρόσφυγα»

Πώς ένιωσες, όταν έβλεπες τους συμμαθητές σου να κατεβαίνουν από την καρέκλα τους;

Ξάφνιασμα (2 φορές), Φόβο μήπως χρειαστεί να το κάνω κι εγώ, Αγωνία (2 φορές), Χαρά και γέλιο, Ενδιαφέρον – Παραξενεύτηκα, Περίεργα, Τίποτα (2 φορές), Πίεση, Αναστάτωση, Στεναχώρια

Πώς ένιωσες, όταν χρειάστηκε να κατεβείς από την καρέκλα σου;

Πρέπει να βρω κάπου να πάω, Ξάφνιασμα, Φόβος (3 φορές), Άγχος, Αγωνία, Σαστιμάρα – Εγρήγορση, Περίεργα, Τίποτα (2 φορές), Ανασφάλεια, Αναστάτωση, Σαν λαθρομετανάστης

Τι σε έκανε να επιλέξεις την καρέκλα στην οποία ανέβηκες για να σωθείς;

Ήταν η πιο κοντινή μου – Γειτνίαση – Αυτή βρέθηκε μπροστά μου (4 φορές), Δεν είχα άλλη επιλογή- Ήταν η μόνη που έμεινε (2 φορές), Αυθόρμητα, Οικειότητα και σιγουριά ότι το άτομο που κάθεται πάνω στην καρέκλα θα με δεχτεί (3 φορές), Συμπάθεια για το άτομο που κάθεται στην καρέκλα, Τυχαία

Αντιμετώπισες εμπόδια (φυσικά ή τεχνητά) κατά την επιλογή της νέας σου καρέκλας;

Όχι (9 φορές), Η έλλειψη χώρου (3 φορές)

Υπήρξε κάποιος που σε βοήθησε να ανέβεις στη νέα σου καρέκλα και, αν ναι, τι είδους βοήθεια ήταν αυτή;

Ο κάτοικος της καρέκλας ήταν πρόθυμος να με δεχθεί, Όχι (6 φορές), Ναι -ψυχολογική υποστήριξη, Με κράτησε για να μην πέσω κάτω, Κρατήθηκα από τον κάτοικο της καρέκλας, Με βοήθησε η αίσθηση ότι ήταν φίλη μου

Πώς ένιωσες όταν είδες και άλλους να έχουν τη δική σου μοίρα;

Συμπόνια (6 φορές), Συμπάθεια, Δεν ένιωσα κάτι (3 φορές), Ήθελα να τους συμπαρασταθώ, Προθυμία να βοηθήσω όσο μπορώ, Πως ανήκω σε μια ομάδα και δεν είμαι μόνη, Καθησυχαστικά

Πώς ένιωσες όταν χρειάστηκε να μοιραστείς την καρέκλα που σε φιλοξένησε και με άλλους πρόσφυγες όπως εσύ;

Αγάπη, Αδιαφορία, Άβολα (2 φορές), Φόβο, Χαρά, Πέσαμε ο ένας πάνω στον άλλο, αλλά είχε πλάκα, Τίποτα το ιδιαίτερο, Όμορφα (2 φορές), Πολύ φιλικά, Συμπόνια,

Διάθεση να τους βοηθήσω όσο μπορώ, Ανακούφιση υπάρχουν κι άλλοι σαν εμένα

Πώς σε αντιμετώπισε ο κάτοικος της καρέκλας που σε φιλοξένησε;

Με αγάπη (2 φορές), Φιλόξενα (4 φορές), Γελούσε μαζί μου, Άνετα, με έκανε να νιώθω ασφαλής, Μάλλον του δημιούργησα πρόβλημα, αλλά ήταν φιλικός, Με χαρά, Πολύ φιλικά και ανοιχτά, Στοργικά

Τι νιώθεις για τον κάτοικο της καρέκλας που σε φιλοξένησε;

Αγάπη (6 φορές), Αισθάνομαι ότι είναι δίπλα μου, Αδιαφορία, Στοργή, Είναι καλός άνθρωπος και φιλικός, Φιλικότητα (2 φορές), Ευγνωμοσύνη, Τον ευχαριστώ

Θα ήθελες να επιστρέψεις στην καρέκλα που ήσουν (αν υπήρχε η δυνατότητα) ή να φύγεις για μια άλλη καρέκλα και, αν επέλεγες μια άλλη καρέκλα, με ποια κριτήρια θα την επέλεγες;

Θα ήθελα - Να είναι άδεια, Όχι, εδώ είναι καλύτερα (2 φορές), Θέλω να επιστρέψω στην καρέκλα μου (5 φορές), Δεν έχω πρόβλημα και εδώ που είμαι (2 φορές), Θα ήθελα να επιστρέψω, αλλά αν διάλεγα μια άλλη θα ήθελα να ήταν άδεια, Θα ήθελα για να νιώσω σιγουριά

Τι νιώθεις τώρα για την καρέκλα που σε φιλοξενεί;

Αγάπη, Οικειότητα, Αδιαφορία, Ευγνωμοσύνη (3 φορές), Άνετα και όμορφα, Τίποτα (5 φορές)

Τι νομίζεις ότι θα πρέπει να σου προσφέρει αυτός που σε υποδέχθηκε στην καρέκλα του για να αισθανθείς πιο ασφαλής και φιλόξενα;

Αγάπη (4 φορές), Να με ακούσει- Να συζητήσει μαζί μου, Φαγητό (2 φορές), Χώρο για να μπορέσω να μείνω (2 φορές), Να με κάνει να νιώθω άνετα, Να με αγκαλιάσει – Μια αγκαλιά (2 φορές), Ένα χαμόγελο, Internet

Πιστεύεις ότι θα πρέπει να καθιερωθούν όροι για το ποιος θα ανεβαίνει και σε ποια καρέκλα θα ανεβαίνει;

Να υπάρχει δικαιοσύνη, Όχι, αρκεί να υπάρχει χώρος, Όχι (6 φορές), Προφανώς Ναι, Όχι πάνω από τέσσερα άτομα σε μια καρέκλα

Στην νέα σου καρέκλα, ποιος θα είναι ο συντονιστής των μελλοντικών δράσεων, τόσο σε επίπεδο «επισκεπτών» όσο και σε σχέση με το σύνολο των ατόμων που κατοικούν στη νέα καρέκλα;

Όλοι μαζί οι «κάτοικοι» (5 φορές), Ο πρώτος κάτοικος της καρέκλας (2 φορές), Δεν ξέρω (3 φορές), Ένα άτομο με κύρος που το εμπιστεύομαι (2 φορές)

Γ. Απαντήσεις αυτών που υποδέχεται τους πρόσφυγες

Πώς ένιωσες, όταν έβλεπες τους συμμαθητές σου να κατεβαίνουν από την καρέκλα τους;
Ωραία, Περίεργα (3 φορές), Ανακούφιση γιατί δεν χρειάστηκε να μετακινηθώ εγώ, Δεν με ένιαξε και πολύ
Πώς ένιωσες, όταν ο πρώτος «πρόσφυγας» εγκαταστάθηκε στην καρέκλα σου;
Περίεργα, Ευθύνη για να του προσφέρω αγάπη και στοργή, Συμπόνια, Άνετα γιατί τον ήξερα, Άβολα, Δεν ένιωσα κάτι ιδιαίτερο
Πώς ένιωσες, όταν εγκαταστάθηκαν όλοι οι πρόσφυγες, ο ένας μετά τον άλλο στην καρέκλα σου;
Τυχερός – Δυνατός, Πίεση – (2 φορές), Ένταση, Δεν είχα πρόβλημα γιατί ήταν φίλος μου, Άβολα, Στριμωγμένος
Πώς σε αντιμετώπισαν οι «πρόσφυγες» που φιλοξένησες στην καρέκλα σου;
Με αγάπη, Με σεβασμό, Με χαμόγελο, Φιλικά, Ήταν απερίσκεπτος και δεν σεβάστηκε τον οικοδεσπότη, Με στρίμωξαν
Τι πιστεύεις ότι πρέπει να προσφέρεις σε αυτούς που ήρθαν στην καρέκλα σου για να νιώσουν άνετα;
Φαγητό και Διασκέδαση, Να μιλήσω μαζί τους, να υπομείνω καταστάσεις, να δείξω κατανόηση, Σταθερότητα, Ό,τι έχω κι εγώ, Χώρο, Τίποτα, πρέπει να φύγουν γιατί με ενοχλούν
Αν είχες την επιλογή, θα εμπόδιζες τους συμμαθητές σου να έρθουν στην καρέκλα σου;
Ίσως κάποιους, Όχι (4 φορές), Δεν ξέρω
Θα ήθελες να έχεις την επιλογή για το ποιοι θα ανεβούν στην καρέκλα σου;
Ναι και όχι, Ναι (2 φορές), Όχι, Φυσικά επιβάλλεται (2 φορές)
Δέχεσαι να μοιραστείς τα δικαιώματα που είχες πριν με τους νέους σου «συγκάτοικους»;
Ναι (4 φορές), Ίσως, αλλά η καρέκλα είναι δική μου!
Πιστεύεις ότι θα πρέπει να καθιερωθούν όροι για το ποιος θα ανεβαίνει και σε ποια καρέκλα θα ανεβαίνει;
Όχι γιατί όλοι αξίζουν μια ευκαιρία, Όχι (2 φορές), Ναι, ανάλογα με το χώρο που καταλαμβάνει κάθε πρόσφυγας, Εννοείται - Δεν γίνεται σε μια καρέκλα να ανέβουν δέκα άτομα!
Στην νέα σου καρέκλα, ποιος θα είναι ο συντονιστής των μελλοντικών δράσεων, τόσο σε επίπεδο «επισκεπτών» όσο και σε σχέση με το σύνολο των ατόμων που κατοικούν στη νέα καρέκλα;
Αυτός που κατοικούσε πρώτος (Εγώ) (5 φορές), Η καθηγήτρια (δηλ. κάποιος τρίτος δίκαιος και υπεύθυνος)

Παράρτημα 2: ΥΠΟΘΕΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟ ΤΑΞΙΔΙ

Φανταστείτε ότι οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής είναι καταγεγραμμένες και αισθητές εδώ και πολλά χρόνια στη χώρα σας. Μόλις πριν μερικές ημέρες, άλλη μια πλημμύρα έπληξε την περιοχή που κατοικείτε. Γνωρίζετε ότι η κατάσταση δεν πρόκειται να βελτιωθεί μέσα στα επόμενα χρόνια. Αντιθέτως, θα επιδεινωθεί. Εάν δεν εγκαταλείψετε την περιοχή και δεν βρείτε ένα καλύτερο μέρος για να ζήσετε, πιθανόν να είστε ανάμεσα στα θύματα της επόμενης πλημμύρας, η οποία αναμένεται μέσα στις επόμενες 12 ώρες.

Ένας φίλος σας οργανώνει την πτήση. Δεν γνωρίζετε πολλά πράγματα, παρά μόνο ότι πρέπει να βρίσκεστε στο πάρκινγκ κάτω από τη βόρεια γέφυρα στις 10:15 μ.μ. Μέχρι τότε, πρέπει να διευθετήσετε τα πάντα για την αναχώρησή σας. Το τηλέφωνό σας δεν λειτουργεί πλέον και υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να καταρρεύσει το σπίτι σας ανά πάσα στιγμή.

Τι θα προσπαθούσατε να πάρετε μαζί σας; (Το όχημα διαφυγής μπορεί να έχει χώρο μόνο για μια μικρή τσάντα.)

Ένας γνωστός σας προσφέρεται να κάνει ένα τηλεφώνημα για εσάς. Τι θα του ζητήσετε να κάνει;

Πριν διαφύγετε, πρέπει να επιλέξετε μια συγκεκριμένη (μη Ευρωπαϊκή) χώρα και να σκεφτείτε καλά επιχειρήματα για να σας δεχτούν στην εν λόγω χώρα. - Καταγράψτε τη χώρα και τα επιχειρήματά σας.

Ο καλύτερός σας φίλος σας δίνει 3.000 ευρώ μετρητά.

Πώς θα χρησιμοποιούσατε τα χρήματα;

- Για να πληρώσετε το πρόστιμο που υποχρεούστε να πληρώσετε για να αποφύγετε τυχόν προβλήματα κατά την εγκατάλειψη της χώρας σας;
- Για να πληρώσετε την ομάδα που οργανώνει την πτήση σας, ώστε να σας παράσχει μεγαλύτερη ασφάλεια;
- Για την αγορά αγαθών;
- Για την εξασφάλιση πλαστού διαβατηρίου;

Γνωρίζετε ότι, όταν φτάσετε στη χώρα-προορισμό, πρέπει να δώσετε μια εξήγηση σχετικά με το κίνητρο της πτήσης σας ώστε να καταστήσετε σαφές ότι είστε πρόσφυγας και να σας παρασχεθεί άσυλο. Σκεφτείτε ένα σύντομο συμβάν που περιγράφει με σαφήνεια την κατάσταση σας και καταγράψτε το.

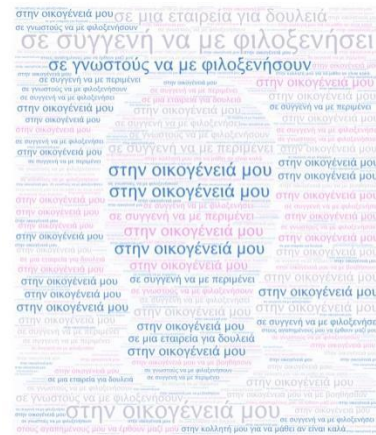
Παράρτημα 3: ΣΥΝΝΕΦΟΛΕΞΟ

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟ ΤΑΞΙΔΙ – ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Τι θα πάρετε μαζί σας;

Σε ποιον θα τηλεφωνήσετε;

Επιχειρήματα για να σας

Πώς θα διαθέσετε

3.000€;

Παράρτημα 4: ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΕΚΠΟΜΠΗ

Μουσική αρχής–Life Is Wonderful–Jason Mraz

Πρώτη φωνή

I was sitting in my chair ... calm ... safe, not moving.
Καθόμουνα στην καρέκλα μου ήρεμος, ασφαλής, αμετακίνητος.

Δεύτερη φωνή

Everybody around me made themselves comfortable in their chairs ... put down roots ...
Γύρω μου όλοι απλώνονταν άνετα στις καρέκλες τους ... ρίζωναν ...

Πρώτη φωνή

but year by year the weather was changing ... the climate was changing ...
μα χρόνο με το χρόνο ο καιρός άλλαζε, το κλίμα άλλαζε

Με μουσική υπόκρουση – Vanessa Mae–Storm

Δεύτερη φωνή

and then came droughts, storms, typhoons, floods, destructions ...
και ύστερα ήρθαν ξηρασίες, καταιγίδες, πλημμύρες, καταστροφές...

Με μουσική υπόκρουση – Vanessa Mae–Storm

Πρώτη φωνή

and then ... there was nothing for me ... I was nowhere ...
και μετά ... βρέθηκα στο κενό

Nowhere to stand ... They were looking at me standing ... Nobody moved ...

Πού να σταθώ; ... Με κοίταζαν όρθιο ... Δεν κινήθηκε κανείς

Δεύτερη φωνή (κορίτσι)

I was calling loud: where to go? ... It's not my fault ... I am just like you ... I am one of you ...

Φώναξα: πού να πάω; ... Δεν φταίω ... Είμαι σαν και σας ... Είμαι ένας από σας ...

Τραγούδι: FAST CAR–Tracy Chapman

Τρίτη φωνή

The Intergovernmental Panel on Climate Change predicts that sea levels will rise a total of
0.18 to 0.6 meters between 1990 and 2100.

Rising sea levels already cause problems in low-lying coastal areas of the world.

South Pacific countries sound alarm on impact of global warming. For countries such as

Kiribati, Tuvalu, Vanuatu global warming and sea level rise are critical security issues.

Small islands and low-lying atolls across the Pacific are already being submerged by rising
sea levels.

Climate-induced migration is the usual impact and needs to be understood as part of global
migration dynamics.

Πρώτη φωνή

For us, this is not academic, it is reality!

Για μας δεν είναι θεωρία, είναι πραγματικότητα!

Τέταρτη φωνή

Why should I care? I didn't even know these countries exist!

Κι εμένα τι με νιάζει; - Δεν ήξερα καν ότι υπάρχουν αυτές οι χώρες!

Τραγούδι: Lusum Hope - Paul Wari (Vanuatu Music 2016)

Τρίτη φωνή

Climate change is also responsible for the increasing frequency of natural disasters, such as hurricanes, tsunamis, flash floods and landslides.

Asia sees more natural hazards than any other region – in 2015, 85 per cent of people displaced by sudden onset disasters were in South and East Asia.

In general, low and lower-middle income countries have the most displacement linked to disasters, including in the context of climate change. The risks of displacement are greatest for those with high exposure to hazards and with large populations in areas that lack the capacity or resources to adequately prepare.

Με μουσική υπόκρουση: Mere Humsafar (Refugee) - Sonu Nigam, Alka Yagnik

Πρώτη φωνή

We are from Bangladesh. In Bangladesh, climate-induced flooding is swallowing up much of the country's land. Ten years ago, a monsoon flood left nothing standing in our village.

Είμαστε από το Μπαγκλαντές. Στο Μπαγκλαντές, πλημμύρες που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή καταπίνουν ένα μεγάλο τμήμα της γης μας. Δέκα χρόνια πριν, μια πλημμύρα που προκάλεσαν οι μουσώνες δεν άφησε τίποτε όρθιο στο χωριό μας.

Δεύτερη φωνή

We had no option but to climb up the banks with our belongings immediately. We travelled across Bangladesh to escape the flood waters, but they seem to have followed us.

Δεν είχαμε άλλη επιλογή από το να σκαρφαλώσουμε αμέσως στις όχθες με τα υπάρχοντά μας. Διασχίσαμε το Μπαγκλαντές για να ξεφύγουμε απ' την πλημμύρα, αλλά αυτή φαίνεται να μας ακολουθεί.

Πρώτη φωνή

We moved to Europe to start a new life. We gave everything we had to come here, crossing raging rivers and seas.

We must move towards northern Europe, no matter what!

Δώσαμε ό,τι είχαμε και δεν είχαμε για να φτάσουμε ως εδώ. Ρισκάρουμε τη ζωή μας, διασχίζοντας άγρια ποτάμια και θάλασσες.

Πρέπει πάσει θυσία να κινηθούμε προς τη Βόρεια Ευρώπη!

Δεύτερη φωνή

We are trapped in the refugee camp of Moria, in Lesvos, with no country, no money.

Είμαστε εγκλωβισμένοι στον καταυλισμό της Μόριας στη Λέσβο, χωρίς πατρίδα, χωρίς χρήματα.

Τέταρτη φωνή

What can I do? You should stay in your country!

There is no place for you in Europe! I have to keep my chair!

You are not a problem of mine!

Τι μπορώ να κάνω εγώ; Έπρεπε να μείνεις στη χώρα σου!

Δεν υπάρχει χώρος στην Ευρώπη για σένα! Πρέπει να κρατήσω την καρέκλα μου!

Δεν είσαι δικό μου πρόβλημα!

Τραγούδι: Mere Humsafar (Refugee) - Sonu Nigam, Alka Yagnik

Τρίτη φωνή

Sea ice is important in marine ecosystems.

Rising temperatures associated with global warming cause glaciers and ice caps to melt. As the earth warms, the melting of the earth's two massive ice sheets—Antarctica and Greenland—could raise sea level enormously.

The warming of the Arctic is a defining event in the history of this planet.

Researchers believe that most central and eastern Himalayan glaciers could virtually disappear by 2035. From the Arctic to Peru, from Switzerland to Kilimanjaro, massive ice fields, monstrous glaciers, and sea ice are disappearing, fast.

Πρώτη φωνή

I am from Alaska. There have been 178 Alaskan communities threatened by erosion of their land.

Κατάγομαι από την Αλάσκα. 178 κοινότητες της Αλάσκα απειλούνται με διάβρωση των εδαφών τους.

Δεύτερη φωνή

There is an eminent threat of loss of culture and loss of tribal identity with these communities.

Υπάρχει υψηλός κίνδυνος απώλειας του πολιτισμού και της φυλετικής ταυτότητας αυτών των κοινοτήτων.

Τέταρτη φωνή

And I, what can I do?

Κι εγώ τι μπορώ να κάνω;

Τραγούδι: Oi Va Voi - Refugee

Τρίτη φωνή

While rising seas threaten coastal regions, drought can create climate refugees inland. For example, the Gobi Desert in China expands more than 3,600 square kilometers every year. Morocco, Tunisia, and Libya each lose more than 1,000 square kilometers of productive land every year to desertification.

Residents near the Horn of Africa are especially vulnerable to drought and desertification.

Climate change is also a “threat multiplier” in many of today's conflicts, from Darfur to Somalia to Iraq and Syria.

Δεύτερη φωνή

We started out from Lake Tsant. The drought caused by El Nino eradicates the lake that sometime ago was the lifeblood of my people. We went away to save ourselves from hunger and the attacks of Boko Haram.

Off the coast of Libya my family's effort to reach Europe came to its end. I saw my mother, father, brothers and sisters perished in the sea. I am now at a refugee camp in Italy. I am one of the 270.000 refugee children that moved towards Europe this year.

Ξεκινήσαμε από τη Λίμνη Τσαντ. Η ξηρασία που έφερε το Ελ Νίνιο εξαφανίζει χρόνο με το χρόνο τη λίμνη που κάποτε ήταν πηγή ζωής για τον λαό μου. Φύγαμε να γλιτώσουμε από τον λιμό και τις επιθέσεις της Μπόκο Χαράμ.

Ανοιχτά της Λιβύης τελείωσε η προσπάθεια της οικογένειάς μου να φτάσει στην Ευρώπη. Είδα να χάνονται μες στο νερό η μάνα μου, ο πατέρας μου, τ' αδέρφια μου. Βρίσκομαι σ' έναν καταυλισμό στην Ιταλία. Είμαι ένα από τα 270.000 παιδιά-πρόσφυγες που πέρασαν στην Ευρώπη αυτή τη χρονιά.

Τέταρτη φωνή

I do not have heart of stone but first priority is my people.

Whoever needs migrants can take them, but don't force them on us, we don't need them.

Refugees were a burden on our country because they take our jobs and social benefits. We have to construct a second border to keep the refugees out of our country!

Δεν έχω καρδιά από πέτρα, αλλά προτεραιότητά μου είναι ο λαός μου.

Όποιος χρειάζεται πρόσφυγες, ας τους πάρει, μα μην τους επιβάλλετε σε μας, δεν τους χρειαζόμαστε.

Οι πρόσφυγες ήταν βάρος για τη χώρα μου, γιατί παίρνουν τις δουλειές μας και τις κοινωνικές παροχές.

Πρέπει να κτίσουμε και δεύτερο τείχος για να κρατήσουμε τους πρόσφυγες μακριά από τη χώρα μας!

Τραγούδι: Porque – Yasmin Levy - Ελένη Βιτάλη

Τρίτη φωνή

The International Red Cross estimates that there are more environmental refugees than political refugees fleeing from wars and other conflicts. The United Nations High Commissioner for Refugees says 36 million people were displaced by natural disasters in 2009, the last year such a report was taken. Scientists predict this number will rise to at least 50 million by 2050. Some say it could be as high as 200 million.

Τέταρτη φωνή

No region is immune from this danger! And we are unprotected!

Καμιά περιοχή δεν είναι άτρωτη! Κι εμείς είμαστε απροστάτευτοι!

Πρώτη φωνή

We have been disappointed with the lack of consensus on these critical environment issues.

Έχουμε απογοητευτεί από την έλλειψη συναίνεσης σ' αυτά τα κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα.

Δεύτερη φωνή

We deplore the notion that economic growth should take precedence over environmental issues!

Αποδοκιμάζουμε την άποψη ότι η προσπάθεια για οικονομική πρόοδο θα πρέπει να υπερισχύσει των περιβαλλοντικών θεμάτων!

Τρίτη φωνή

The increasing concern about 'protection gaps' for persons displaced by environmental and climate change seems surprising given the extensive scope of protection available for

different groups of forcibly displaced and vulnerable populations encompassing refugees, internally displaced persons (IDPs) and stateless persons.

Although some legal instruments and norms potentially provide some protection for environmentally displaced people, it remains unclear whether these instruments are appropriate and how they might be adapted.

Δεύτερη φωνή

people and animals ... stateless ...

wonderers ...

hungry ... dehydrate ... refugees!

to a journey with no destination ... To the limits of the world ... with no world ... on a planet we thought it belongs to everyone of us ...

ignorant ... fatalists ... they looked at me deaf and blind ... vain ... facing the tide ...

ignoring that when she comes ...

she lifts all boats.

άνθρωποι και ζώα ... απάτριδες ...

πλάνητες.....

πεινασμένοι, αφυδατωμένοι ... πρόσφυγες!

σ' ένα ταξίδι χωρίς προορισμό ... στα όρια του κόσμου ... δίχως κόσμο ... σ' έναν

πλανήτη που νομίζαμε πως ανήκει σε όλους μας

ανίδεοι μοιραίοι με κοίταζαν άπραγοι κουφοί και τυφλοί ... ματαιόδοξοι ...

μπροστά στην παλίρροια ...

αγνοώντας πως, όταν αυτή φουσκώνει...

σηκώνει όλες τις βάρκες

Τραγούδι: R.E.M. – It's The End Of The World

Παράρτημα 5: «ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ-ΛΑΓΟΨΑΡΟ»

Είμαι σαν το λαγόψαρο.

Κανένας δεν με θέλει στη θάλασσά του.

Ένωσα το υδάτινό μου σπίτι να κοχλάζει, να με διώχνει,
μα κάτι ρεύματα θερμά και πλάνα στη γούβα σας με απόθεσαν.

Δεν έχω άλλη επιλογή, απλά να επιβιώσω προσπαθώ,
αφού στο σπίτι μου δεν μπορώ να επιστρέψω.

Έρχομαι με φιλικές διαθέσεις, δεν θέλω κανέναν
να βλάψω, παρά να συμβιώσω μαζί σας.

Κουράστηκα να βουλιάζω σε άγνωστα νερά.

Είμαι κι εγώ ένα ψάρι όπως όλα τα υπόλοιπα.

Άλλη επιλογή δεν είχα, αυτή ήταν
η τελευταία μου ελπίδα.

Γι' αυτό έρχομαι σε σας.

Θα με δεχτείτε;

Παράρτημα 6:

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΙ ΒΙΒΛΙΟΥ

12.1 Η μετανάστευση

12.1.1 Κατηγορίες και αίτια της μετανάστευσης

Η μετανάστευση, η μετακίνηση ανθρώπων είτε μεμονωμένα είτε κατά ομάδες είναι πανάρχαιο φαινόμενο. Δεν υπάρχει ιστορική περίοδος που να μην υπάρχει το φαινόμενο της μετανάστευσης για διάφορους λόγους. Οι άνθρωποι μετακινούνταν και μετακινούνται για λόγους οικονομικούς (εργασία, εμπόριο), για λόγους εκπαιδευτικούς (σπουδές), για λόγους κοινωνικούς (περισσότερες ευκαιρίες για καλύτερη ζωή). Το μοντέλο ενός κόσμου όπου κανένας δεν μετακινείται από τον τόπο που γεννήθηκε ανήκει στην σφαίρα της φαντασίας. Κατά συνέπεια, **δεν μπορεί να υπάρξει ένας κόσμος χωρίς μετανάστευση.**

Το φαινόμενο της μετανάστευσης δεν είναι ενιαίο. Υπάρχουν είδη μετανάστευσης. Πιο αναλυτικά:

α) **Εξωτερική μετανάστευση** είναι η μετακίνηση ατόμων ή ομάδων σε άλλη χώρα. Παράδειγμα, κάποιος από την Αλβανία να μεταναστεύσει στην Ελλάδα ή κάποιος από την Ελλάδα να μεταναστεύσει σε άλλη χώρα. Η χώρα από την οποία μεταναστεύει κάποιος λέγεται **χώρα προέλευσης**. Η χώρα προς την οποία μεταναστεύει λέγεται **χώρα υποδοχής**. Αν η εξωτερική μετανάστευση γίνεται προς χώρες της ίδιας ηπείρου (π.χ. από την Ελλάδα προς τη Γερμανία) ονομάζεται **ηπειρωτική**. Αν η εξωτερική μετανάστευση γίνεται προς χώρες άλλης ηπείρου (π.χ. από την Ελλάδα προς τις Η.Π.Α.) ονομάζεται **υπερπόντια**.

β) **Εσωτερική μετανάστευση** είναι η μετανάστευση από μια περιοχή της χώρας σε άλλη. Η Αθήνα είναι προϊόν εσωτερικής μετανάστευσης κυρίως τη δεκαετία του 1960 και τη δεκαετία του 1970. Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι άφησαν τα χωριά τους και ήρθαν στην πρωτεύουσα για μια καλύτερη ζωή.

Υπάρχουν και άλλες κατηγορίες μετανάστευσης όπως η **εκούσια** (το άτομο μεταναστεύει με τη θέλησή του), η **ακούσια** (χωρίς τη θέλησή του, σε αυτήν την κατηγορία υπάγονται οι πρόσφυγες), η **οικολογική** (οφείλεται σε περιβαλλοντικούς λόγους, όπως η ξηρασία ή η έλλειψη νερού) κτλ. **Περιβαλλοντικοί ή οικολογικοί πρόσφυγες**

Ναός της Ήρας στην Ποσειδωνία της Κάτω Ιταλίας (περιοχή της Καμπανίας). Η αποικία ιδρύθηκε τον 7ο αιώνα π.Χ.

Ο ναός κτίστηκε τον 6ο αιώνα π.Χ. Οι αρχαίοι αποικισμοί ήταν μεταναστεύσεις των κατοίκων του ελλαδικού χώρου, οι οποίες οφείλονταν: **στην αύξηση του πληθυσμού, τον οποίο δεν μπορούσαν να ζήσουν οι φυσικοί πόροι της πατρίδας του, στην ανάπτυξη του εμπορίου, στις πολιτικές διώξεις.**

Πόσο μοιάζουν οι αιτίες των αρχαίων μεταναστεύσεων με τις αιτίες των σύγχρονων μεταναστεύσεων;

Το πλοίο Μεϋφλάουερ που μεταφέρει αποίκους στον Νέο Κόσμο το 1620. Πίνακας του Γουλιέλμου Χάλσαλ, 1882, Pilgrim Hall Museum, Η.Π.Α.

χαρακτηρίζονται οι άνθρωποι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την κατοικία τους, προσωρινά ή μόνιμα, εξαιτίας μιας αξιοσημείωτης περιβαλλοντικής διαταραχής (φυσικής ή πυροδοτούμενης από τον άνθρωπο) που θέτει σε κίνδυνο την ύπαρξή τους ή/και έχει σοβαρές συνέπειες στην ποιότητα ζωής τους.

12.1.2 Κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες

Η μετανάστευση από μια χώρα σε άλλη συντελείται «αρμονικά», εφόσον «επιλύει» προβλήματα στο εσωτερικό των χωρών αυτών. Η υψηλή ανεργία σε μια χώρα οδηγεί πολλούς ανέργους να σκεφθούν ως λύση τη μετανάστευση. Επίσης, τα χαμηλά ημερομίσθια σε μια χώρα μπορεί να οδηγήσουν τμήμα του εργατικού δυναμικού στη μετανάστευση με σκοπό την καλύτερη αμοιβή. Αν μια άλλη χώρα ζητάει εργατικό δυναμικό, προσφέροντας και καλύτερες αποδοχές, τότε η μετανάστευση πραγματοποιείται με σχετικά ελάχιστα προβλήματα.

Για παράδειγμα, η «σχεδιασμένη μετανάστευση» που είχε εφαρμόσει η Δυτική Γερμανία, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, λειτούργησε για πολλούς μετανάστες από χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Ιταλία) που μετανάστευσαν για να εργασθούν στα εργοστάσια. Όμως, το γεγονός ότι η Δυτική Γερμανία καλούσε συγκεκριμένο αριθμό εργατών για εργασία σε συγκεκριμένες θέσεις εργασίας ελαχιστοποιούσε τις τριβές μεταναστών και ημεδαπού πληθυσμού και περιόριζε το φαινόμενο ο μετανάστης να χρησιμοποιηθεί ως φθηνότερη εργατική δύναμη.

Αυτές οι συνθήκες δεν υπάρχουν σήμερα. Η μετανάστευση δεν γίνεται σχεδιασμένα. Μεγάλα μεταναστευτικά κύματα, κυρίως από την Ασία και την Αφρική, προκαλούνται εξαιτίας της καταστροφής του περιβάλλοντος, των πολέμων, της φτώχειας και της αναζήτησης καλύτερης ζωής. Η κλιματική αλλαγή, σε συνδυασμό με την ανεργία, την κοινωνική ανισότητα και τις εμφύλιες συγκρούσεις, προκαλούν τις τελευταίες δεκαετίες αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών είτε στο εσωτερικό των χωρών είτε από χώρα σε χώρα, ιδιαίτερα από τις φτωχές χώρες του Τρίτου Κόσμου στις χώρες του πλούσιου Βορρά. Στο σύνολο των 68,5 εκατομμυρίων προσφύγων και εσωτερικά εκτοπισμένων σε όλο τον κόσμο, το 2017 οι «κλιματικοί πρόσφυγες» ή «οικολογικοί πρόσφυγες» και οι «περιβαλλοντικοί μετανάστες» υπολογίζονται από τον ΟΗΕ σε 22 εκατομμύρια. Αν η κλιματική αλλαγή ακολουθήσει τη σημερινή τάση, το

Γ. Σικελιώτης, Ασία, Εθνική Πινακοθήκη.

«Στις συζητήσεις τους, οι μετανάστες που φτάνουν στον Καναδά από τον Τρίτο κόσμο, λένε ότι τα πεζοδρόμια της χώρας είναι στρωμένα με χρυσές πλάκες. Μόλις φτάσουν διαπιστώνουν ότι οι πλάκες των πεζοδρομίων δεν είναι χρυσές και ότι τους έχουν φέρει εδώ για να τις στρώνουν.» (Πήτερ Μακ Λάρεν, Καναδός πανεπιστημιακός)

Η φτώχεια, η έλλειψη νερού και τροφής οι πόλεμοι στην Ασία και την Αφρική και η αναζήτηση καλύτερης ζωής οδηγούν εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους να μεταναστεύσουν στις ανεπτυγμένες χώρες. Ένας από τους λόγους που τους παρακινεί να διασχίσουν, με κάθε μέσο και κάθε κίνδυνο, τεράστιες αποστάσεις είναι οι εικόνες που έχουν για τις ανεπτυγμένες κοινωνίες, από την τηλεόραση. Δυστυχώς, η πραγματικότητα που συναντούν στις ανεπτυγμένες χώρες είναι διαφορετική.

Σύντομα διαπιστώνουν ότι οι εικόνες της τηλεόρασης δεν είναι πραγματικές. Τα προϊόντα και τα μέρη που έβλεπαν στην τηλεοπτική οθόνη υπάρχουν, αλλά δεν έχουν πρόσβαση όλοι σε αυτά. Ο πλούτος των ανεπτυγμένων κοινωνιών είναι άνισα κατανομημένος. Οι νεοφερμένοι μετανάστες αισθάνονται ανεπιθύμητοι και αναγκάζονται να κάνουν τις πιο βαριές και τις πιο κακοπληρωμένες εργασίες.

φαινόμενο αναμένεται να λάβει εκρηκτικές διαστάσεις. Εκτιμάται πως ο αριθμός αυτών των ανθρώπων μέχρι το 2050 θα ανέλθει στα 200 εκατομμύρια, δηλ. ένας στους 45 πολίτες παγκοσμίως.

Η μαζικότητα και ο μη σχεδιασμένος χαρακτήρας της μετανάστευσης έχει οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες για τους μετανάστες και για τον ημεδαπό πληθυσμό, οι οποίες γίνονται οξύτερες σε συνθήκες οικονομικής κρίσης, συρρίκνωσης του κράτους πρόνοιας και υψηλής ανεργίας. Πιο αναλυτικά:

α) Αναπτύσσονται απόψεις ότι για την ανεργία ευθύνονται αποκλειστικά οι μετανάστες. Η ανεργία οφείλεται στην οικονομική κρίση, την έλλειψη επενδύσεων, την αποδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού της χώρας (βιοτεχνίες και βιομηχανίες που κλείνουν) και όχι στην παρουσία αλλοδαπών εργαζομένων. Άλλωστε, οι αλλοδαποί εργαζόμενοι εργάζονται, κυρίως, σε θέσεις εργασίας που δεν τις θέλει ο ημεδαπός πληθυσμός (φροντίδα γερόντων, αρρώστων, αποκλειστική νοσηλεία στο νοσοκομείο, βαριές αγροτικές εργασίες, οικοδομή, κτηνοτροφικές εργασίες κτλ.).

β) Η μετανάστευση μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικό ντάμπινγκ, δηλαδή μετανάστες να δέχονται να εργασθούν με χαμηλότερες αποδοχές από τους ημεδαπούς εργαζομένους και χωρίς ασφαλιστική κάλυψη. Όμως, αυτό σε συνθήκες κρίσης και υψηλής ανεργίας ισχύει και για το ημεδαπό εργατικό δυναμικό του οποίου οι απολαβές μειώνονται.

γ) Τα δικαιώματα των μεταναστών είναι ένα τεράστιο ζήτημα που σχετίζεται με τη δημοκρατική λειτουργία της πολιτείας. Οι μετανάστες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης κτλ. Διαφορετικά, οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες της μετανάστευσης θα οξύνονται.

12.2 Οι πρόσφυγες και η συμφωνία Σένγκεν

Ο **πρόσφυγας** συγχέεται, συχνά, με τον μετανάστη. Η **διαφορά** τους βρίσκεται στο ότι:

α) Ο πρόσφυγας εγκαταλείπει τη χώρα του, χωρίς τη θέλησή του, για να αποφύγει δίωξη για πολιτικούς, εθνικούς, θρησκευτικούς κτλ. λόγους. Αντίθετα, ο μετανάστης φεύγει από τη χώρα του με τη θέλησή του.

β) Στον πρόσφυγα μπορεί να χορηγηθεί **πολιτικό άσυλο**, μια μορφή προστασίας που παρέχει η χώρα που τον φιλοξενεί. Αντίθετα, ο μετανάστης μπορεί να λάβει **άδεια παραμονής**.

Ο όρος «πρόσφυγας» χρησιμοποιήθηκε μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο προκειμένου να χαρακτηρίσει τα άτομα που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν ή εκδιώχθηκαν από τα εδάφη τους λόγω πολέμων, αλλαγής συνόρων και συγκρούσεων. Η έννοια του πρόσφυγα σχηματίστηκε πληρέστερα μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, για να περιλάβει όσους εγκαταλείπουν τη χώρα τους, επειδή διώκονται ή απειλούνται με δίωξη για πολιτικούς, εθνικούς, θρησκευτικούς λόγους κτλ.

Η ελληνική ιστορία έχει γνωρίσει την προσφυγιά. Χιλιάδες Έλληνες έγιναν πρόσφυγες λόγω της μικρασιατικής καταστροφής (1922). Αργότερα, αρκετοί Έλληνες έγιναν πολιτικοί πρόσφυγες, κυρίως στις Λαϊκές Δημοκρατίες της Ανατολικής Ευρώπης, εξαιτίας του εμφυλίου πολέμου (1946-1949). Επίσης, χιλιάδες Κύπριοι εγκατέλειψαν τα χωριά και τις πόλεις τους λόγω της τουρκικής εισβολής (1974).

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ο αριθμός των προσφύγων έφτανε τα δεκάδες εκατομμύρια στην Ευρώπη και την Ασία. Το ζήτημα των προσφύγων απασχόλησε τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.). Το 1951 ψηφίστηκε η **Συνθήκη της Γενεύης για τους Πρόσφυγες** και δημιουργήθηκε η **Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες**. Στη Συνθήκη της Γενεύης, που έχει επικυρωθεί και από την Ελλάδα, δίνεται ο εξής ορισμός του πολιτικού πρόσφυγα: «Πρόσφυγας είναι κάθε πρόσωπο που, λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας είναι υπήκοος και δεν μπορεί ή, λόγω φόβου, δεν επιθυμεί να απολαμβάνει της προστασίας της χώρας αυτής».

Για το αν κάποιος είναι πρόσφυγας καθορίζεται από τα κράτη ή από διεθνείς οργανισμούς, όπως συμβαίνει με τη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το άσυλο. Υπάρχουν κράτη που το άσυλο και η διαδικασία απόδοσής του προβλέπεται από το Σύνταγμά τους. **Αν και έχουν αναληφθεί σημαντικές πρωτοβουλίες σε διεθνές και σε ευρωπαϊκό**

Στην αρχαία Ελλάδα άσυλο (προστασία) μπορούσε να ζητήσει κάποιος σε ναούς. Στο Μεσαίωνα, καταφύγιο για κάποιον διωκόμενο ήταν οι εκκλησίες.

Στις Ικέτιδες του Αισχύλου, οι 50 κόρες του Δαναού ζήτησαν άσυλο στο Άργος. Ο Πελασγός, βασιλιάς του Άργους, επιφυλάχθηκε να απαντήσει λέγοντάς τους ότι θα ρωτήσει τον λαό του. Οι Αργίτες αποφάνθηκαν υπέρ του ασύλου με ανάταση των χεριών. Είναι η πρώτη αποτύπωση της έννοιας του ασύλου στην ιστορία.

Έλληνες προσπαθούν να σωθούν στην καταστροφή της Σμύρνης. Η σύγχρονη ελληνική ιστορία είναι δεμένη με την προσφυγιά. Οι πρόσφυγες από την Μικρά Ασία έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ελληνική οικονομία και κοινωνία. Αξιοποίησαν ακαλλιέργητες εκτάσεις που τους δόθηκαν από το κράτος, έφεραν καινοτομίες στο εμπόριο και τη βιομηχανία. Οι γυναίκες πρόσφυγες επειδή αναγκάστηκαν να εργαστούν για να επιβιώσουν, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για να ξεπεραστεί το στερεότυπο της γυναίκας που μένει στο σπίτι και ασχολείται με τα οικιακά.

επίπεδο, οι απειλούμενοι λόγω περιβαλλοντικών προβλημάτων πληθυσμοί δεν έχουν λάβει καμία νομική αναγνώριση από τη διεθνή προσφυγική νομοθεσία. Το διεθνές θεσμικό πλαίσιο παραμένει ανεπαρκές, με σημαντική διάσταση απόψεων ως προς την αναγκαιότητα θέσπισης της νομικής αναγνώρισης και προστασίας αυτών των πληθυσμιακών μαζών.

Στο ελληνικό Σύνταγμα προβλέπεται η αναγνώριση δικαιώματος ασύλου: «Απαγορεύεται η έκδοση αλλοδαπού που διώκεται για τη δράση του υπέρ της ελευθερίας».

Στην Ελλάδα υπάρχει Υπηρεσία Ασύλου, η οποία ασχολείται με την εξέταση των αιτημάτων ασύλου. Αποστολή της Υπηρεσίας, είναι η εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας για την παροχή πολιτικού ασύλου και άλλων μορφών διεθνούς προστασίας σε αλλοδαπούς που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα τους, λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης, για λόγους:

- φυλετικούς
- θρησκευτικούς
- εθνικής καταγωγής
- πολιτικών πεποιθήσεων
- συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα.

Η ανάγκη ελέγχου και ρύθμισης της μετακίνησης των προσφύγων στη Δυτική Ευρώπη οδήγησε στη **Συμφωνία του Σένγκεν**, η οποία υπεγράφη το 1985 στην κωμόπολη Σένγκεν του Λουξεμβούργου ανάμεσα σε πέντε κράτη (Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία). Στόχος της ήταν η προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, η προοδευτική καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας για τους πολίτες των κρατών που υπέγραψαν την συμφωνία, η αστυνομική και δικαστική συνεργασία. Σταδιακά, στη συμφωνία Σένγκεν προσχώρησαν και άλλες χώρες, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα.

Οι κύριοι κανόνες που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο Σένγκεν περιλαμβάνουν:

- άρση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα,
- κοινή σειρά κανόνων που εφαρμόζονται σε άτομα που διασχίζουν τα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ε.Ε.,
- εναρμόνιση των κανόνων σχετικά με τους όρους εισόδου και θεώρησης διαβατηρίου για σύντομες διαμονές,
- ενισχυμένη αστυνομική συνεργασία (συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων διασυνοριακής παρακολούθησης και συνεχούς

Τάσσος (Αλεβίζος Αναστάσιος), Κύπρος 1974, Εθνική Πινακοθήκη.

Οι πρόσφυγες της Κύπρου (1974) Η δικτατορία της Ελλάδας προκάλεσε πραξικόπημα στην Κύπρο, ανατρέποντας τον πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Τότε η Τουρκία, με το πρόσχημα ότι ήταν μια από τις εγγυήτριες δυνάμεις της Κυπριακής Δημοκρατίας (σύμφωνα με τις συνθήκες της Ζυρίχης και του Λονδίνου του 1959), αποβίβασε στρατό στο νησί (επιχείρηση Αττίλας) και κατέλαβε το 37% του εδάφους του. Περίπου 200.000 Κύπριοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους εξαιτίας της εισβολής και έγιναν πρόσφυγες. Οι αγνοούμενοι ξεπερνούν τους 2.000.

Κώστας Ηλιάδης, Ωδή στην Κύπρο, 1985, Εθνική Πινακοθήκη

- καταδίωξης),
- ενισχυμένη δικαστική συνεργασία μέσω ενός ταχύτερου συστήματος έκδοσης και καλύτερης μεταβίβασης της εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων,
 - θέσπιση και ανάπτυξη του συστήματος πληροφόρησης Σένγκεν, το οποίο καθιστά δυνατό τον έλεγχο των εθνικών συνόρων και την παροχή πληροφοριών σχετικά με πρόσωπα ή αντικείμενα.

Επίσης, η Συνθήκη του Σένγκεν περιλαμβάνει ρυθμίσεις σχετικά με την αίτηση ασύλου σε μια χώρα και τις διαδικασίες απόδοσης του ασύλου.